

REVISTA DE ISTORIE

DIN SUMAR:

ISTORIA — DIMENSIUNE A CREAȚIEI POLITICE A PARTIDULUI
COMUNIST ROMÂN

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

ROMÂNIA SOCIALISTĂ ÎN ANUL CELUI DE AL XIII-LEA CONGRES
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN (I)

GHEORGHE I. IONIȚĂ

INDUSTRIALIZAREA — TEMELIA PROGRESULUI MULTILATERAL
AL ROMÂNIEI

GHEORGHE SURPAT

AUTOCONDUCEREA MUNCITOREASCĂ — ETAPA CALITATIVĂ
SUPERIOARĂ ÎN DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

GHEORGHE GÂMBEȘ

COORDONATELE POLITICII CULTURALE ÎN ROMÂNIA SOCIALISTĂ

ION BULEX, PAMFIL NICULESCU

PĂGINI DE ISTORIE UNIVERSALĂ

TENDINȚE ÎN STRUCTURA ECONOMIILOR NAȚIONALE ALE SUD-
ESTULUI EUROPEAN ÎNȚRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE (II)

VICTOR AXERITȚE

MEMORII, CORESPONDENȚĂ, ÎNSEMNĂRI — CĂRȚEA ROMÂNEASCĂ
CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

TOMUL 37

1984

NOIEM BRIE

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

SECȚIA DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE

COMITETUL DE REDACȚIE

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU (*redactor șef*), ION APOSTOL (*redactor șef adjunct*); NICHITA ADĂNILOAIE, LUDOVIC DEMÉNY, GHEORGHE I. IONIȚĂ, VASILE LIVEANU, AUREL LOGHIN, DAMASCHIN MIOC, ȘTEFAN OLTEANU, POMPILIU TEODOR (*membri*).

Prețul unui abonament este de 180 lei.

În țară abonamentele se primesc la oficiile poștale și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Cititorii din străinătate se pot abona adresându-se la ROMPRESFILATELIA, Departamentul Export-Import presă P.O.Box 12—201. Telex 10376 prsf. r — București, Calea Griviței nr. 64—66.

Manuscris, cărțile și revistele pentru schimb precum și orice corespondență se vor trimite pe adresa Comitetului de redacție al revistei „REVISTA DE ISTORIE”. Apare de 12 ori pe an.

Adresa Redacției :

www.dacoromanica.ro
71 247 — București, tel. 50.72.41.

REVISTA DE ISTORIE

TOM 37, Nr. 11
noiembrie 1984

S U M A R

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU, Istoria — dimensiune a creației politice a Partidului Comunist Român	1045
GHEORGHE I. IONIȚĂ, România socialistă în anul celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român (I)	1051
GHEORGHE SURPAT, Industrializarea — temelia progresului multilateral al României	1067
GHEORGHE GHIMEȘ, Autoconducerea muncitorească — etapă calitativ superioară în dezvoltarea democrației socialiste	1082
ION BULEI, PAMFIL NICHÎȚELEA, Coordonate ale politicii culturale în România socialistă	1094

PAGINI DE ISTORIE UNIVERSALĂ

VICTOR AXENCIUC, Tendințe în structura economiilor naționale ale sud-estului european între cele două războaie mondiale (II)	1110
--	------

MEMORII, CORESPONDENȚĂ, ÎNSEMNĂRI

*Correspondența revoluționarului Christian Tell (<i>Adrian T. Pascu</i>)	1127
--	------

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

.Sesiunea științifică națională cu tema : „Revoluția de eliberare socială și națională, anti-fascistă și antiimperialistă — temelia marilor realizări obținute de poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, în construirea socialismului, în afirmarea idealurilor de libertate, independență, suveranitate, pace și progres în lume” (<i>Ion Apostol</i>) ; Expoziție jubiliară consacrată revoluției române din August 1944 (<i>Gelu Maksutovici</i>) ; Sesiunea științifică de la Moscova dedicată actului istoric de la 23 August 1944 (<i>Constantin Mocanu</i>)	1140
--	------

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

*General-colonel dr. CONSTANTIN OLTEANU, general-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel dr. FLORIAN TUCĂ, colonel dr. VASILE MOCANU, <i>Armata română în revoluția din August 1944</i> , Edit. politică, București, 1984, 286 p. (<i>Ion Apostol</i>)	1144
---	------

FLORIN CONSTANTINIU, MIHAIL E. IONESCU, <i>August 1944. Repere istorice</i> , Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 260 p. (<i>Ioan Chiper</i>)	1146
* * * <i>23 August 1944. Documente</i> , vol. I—II, (Colectiv de coordonare : Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat), Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 656 p.+871 p. (<i>Florin Constantiniu</i>)	1147
* * * <i>Ecoul internațional al revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist</i> , Edit. politică, București, 1984, 215 p. (<i>Mihai Oprișescu</i>) . . .	1149
CONSTANTIN I. TURCU, IOAN VOICU, <i>Nicolae Titulescu în universul diplomației păcii</i> , Edit. politică, București, 1984, 449 p. (<i>Nicolae Dascălu</i>)	1150
* * * <i>Deputați socialiști în Parlamentul român — Discursuri</i> , Edit. politică, București, 1983, 358 p. (<i>Mircea Iosa</i>)	1153

REVISTA DE ISTORIE

TOM 37, N° 11

novembre 1984

S O M M A I R E

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU, L'Histoire — dimension de la creation politique du Parti Communiste Roumain	1045
GHEORGHE I. IONIȚĂ, La Roumanie socialiste à la veille du XIII ^e Congrès du Parti Communiste Roumain (I)	1051
GHEORGHE SURPAT, L'industrialisation — fondement du progrès multiforme de la Roumanie	1067
GHEORGHE GHIMESȘ, L'autodirection ouvrière — étape qualitativement supérieure dans le développement de la démocratie socialiste	1082
ION BULEI, PAMFIL NICHITȚEA, Coordonnées de la politique culturelle en Roumanie socialiste	1094

PAGES D'HISTOIRE UNIVERSELLE

VICTOR AXENCIUC, Tendances dans la structure des économies nationales du sud-est européen pendant l'entre-deux guerres (II)	1110
---	------

MÉMOIRES, CORRESPONDANCE, NOTES

La correspondance du révolutionnaire Christian Tell (<i>Adrian T. Pascu</i>)	1127
--	------

CHRONIQUE DE LA VIE SCIENTIFIQUE

La session scientifique nationale sur le thème ; „La révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste — base des grandes réalisations obtenues par le peuple roumain sous la direction du Parti Communiste Roumain, dans l'édification du socialisme, dans l'affirmation des idéaux de liberté, d'indépendance, de souveraineté, de paix et de progrès dans le monde” (<i>Ion Apostol</i>) ; L'exposition jubilaire consacrée à la révolution roumaine d'Août 1944 (<i>Gelcu Maksutovici</i>) ; La session scientifique de Moscou dédiée à l'acte historique du 23 Août 1944 (<i>Constantin Mocanu</i>)	1140
--	------

LE LIVRE ROUMAIN ET ÉTRANGER D'HISTOIRE

Général-colonel dr. CONSTANTIN OLTEANU, général-lieutenant dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel dr. FLORIAN TUȚĂ, colonel dr. VASILE MOCANU, <i>Armata română în revoluția din August 1944</i> (L'armée roumaine dans la révolution d'Août 1944), Edit. politică, București, 1984, 286 p. (<i>Ion Apostol</i>)	1144
---	------

- FLORIN CONSTANTINIU, MIHAIL E. IONESCU, *August 1944. Reperc istorice* (Août 1944. Repères historiques), Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 260 p. (*Ioan Chiper*) 1116.
- * * * *23 August 1944. Documente* (23 Août 1944. Documents), vol. I—II, (Collectif de coordination : Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat), Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 636 p. + 871 p. (*Florin Constantiniu*) 1147
- * * * *Ecoul internațional al revoluției române din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist* (L'écho international de la révolution d'Août 1944 et de la contribution de la Roumanie à la guerre antihitlérienne), Edit. politică, București, 1984, 215 p. (*Mihai Opreșescu*) 1149
- CONSTANTIN I. TURCU, IOAN VOICU, *Nicolae Titulescu în universul diplomației păcii* (Nicolae Titulescu dans l'univers de la diplomatie de la paix), Edit. politică, București, 1984, 449 p. (*Nicolae Dascălu*) 1150
- * * * *Deputați socialiști în Parlamentul român — Discursuri* (Députés socialistes dans le Parlement roumain — Discours), Edit. politică. București, 1983, 358 p. (*Mircea Iosa*) 1153

ISTORIA — DIMENSIUNE A CREAȚIEI POLITICE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

DE

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Izvor de înțelepciune acumulată secole de-a rîndul, memorie a științei politice, istoria este considerată în documentele Partidului Comunist Român, în opera Secretarului General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca un element esențial în educația patriotică, ca un mijloc important de întărire a coeziunii noastre socialiste, ca un îndemn la mai buna cunoaștere și apropiere între popoare.

La întrebarea pusă de un ziarist străin, în privința însemnătății cultivării tradițiilor pentru dezvoltarea României de astăzi, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Cunoașterea tradițiilor, a istoriei proprii a fiecărui popor constituie un factor de stimulare a dezvoltării, al progresului și păcii. Noi concepem cultivarea tradițiilor istorice, a rădăcinilor fiecărui popor ca un factor important al stimulării active, creatoare, a operei de edificare în fiecare țară, cît și pe plan general, a unei lumi mai drepte și mai bune.

Si aceasta pentru că noi pornim de la studierea istoriei în strînsă legătură cu dezvoltarea forțelor de producție, cu lupta popoarelor pentru eliberare națională și socială, cu eforturile lor pentru progres. Cultivînd tradițiile istorice, vrem să punem în evidență uriașa forță pe care o reprezintă masele populare, popoarele înseși în dezvoltarea lor. Dar mai cu seamă dorim să-i dăm poporului nostru încrederea în forța sa, în capacitatea de a-și făuri o viață nouă, liberă și independentă”¹.

Aprecierea Secretarului General al Partidului este edificatoare pentru prețuirea arătată marilor valori ale istoriei, pentru încrederea în forța de acțiune a istoriei, pentru ampla solicitare a cunoașterii trecutului și a moștenirii lui de tradiții pe un cîmp vast de aplicații ale construcției curente și ale activităților prospective.

Trebuie subliniat faptul că prin însuși obiectul ei istoria influențează activitatea practică într-o dublă manieră: în primul rînd furnizează informații, care facilitează sau fac posibilă acțiunea; în al doilea rînd contribuie la formarea conștiinței. Legăturile științei istorice cu viața și sarcinile epocii, cu idealurile epocii fac din ea o știință a acțiunii, deși prin obiectul ei știința istorică explorează trecutul. „Cercetarea istorică — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul adresat

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Ediție politică, București, 1976, p. 461.

participanților la cel de al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine — departe de a constitui o investigație cu caracter strict documentar a trecutului, este în bună măsură — așa cum arată viața — și o știință a prezentului”².

Triada *trecut, prezent, viitor*, definind necesitatea cunoașterii trecutului cu scopul înțelegerii prezentului și creării conștiințe a viitorului dă, în cazul țării noastre, măsura sensului și rolului istoriei în efortul de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, în educarea oamenilor muncii în spiritul patriotismului revoluționar.

Cunoscător profund al istoriei pe care o înțelege în toate fibrele ei, în frumusețea momentelor înălțătoare, în elanurile mărețe ale forțelor înaintate, Secretarul General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a redat istoriei ca știință întreaga demnitate a acesteia, iradierea înfățișării ei verifice.

A dezvălui în toată dimensiunea sa ideea de durată și de permanență românească, aici la Dunăre și Carpați, a cinsti memoria înaintașilor, făcând din istorie un izvor viu de patriotism, a descifra în ea identitatea noastră autentică și profundă, în consonanță cu chemarea cronicarului, „caută și te privește ca într-o oglindă, cetitoriule” și a pune în valoare mesajele active și vii pe care istoria le poate transmite contemporaneității, prin tradițiile sale trainice și de preț, iată spiritul în care Secretarul General al Partidului a înțeles menirea istoriei.

Nu este meru proaspătă în minte formula memorabilă în care tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia rolul cunoașterii istoriei în cultivarea dragostei de patrie, în dezvoltarea conștiinței socialiste: „Noi, comuniștii, considerăm că este o datorie de onoare de a studia, cunoaște și cinsti cum se cuvine pe cei care au contribuit la făurirea națiunii noastre, care și-au dat viața pentru libertatea națională și socială a poporului român. Noi, comuniștii sintem continuatorii a tot ce are mai bun poporul român. Partidul Comunist nu a apărut întâmplător în România. El este rezultatul unui întreg proces istoric de dezvoltare economico-socială care a dus la maturizarea clasei muncitoare, a luptei revoluționare și la formarea Partidului Comunist Român... partidul nostru continuă cele mai bune tradiții de luptă ale poporului, trage învățăminte din experiența trecutului și depune eforturi pentru a asigura mersul spre o viață mai bună a poporului, pentru construirea orînduirii socialiste...”³.

Fundament teoretic al științelor sociale din țara noastră, acționînd ca un instrument de cunoaștere, de generalizare și de explicare a proceselor sale și articulînd strîns analiza experienței parcurse cu elaborarea direcțiilor evolutive de viitor, opera tovarășului Nicolae Ceaușescu cristalizează, totodată, o adevărată sinteză a istoriei poporului român în care forța evocatoare se împletește cu capacitatea explicativă și care denotă o mare sensibilitate pentru valorile autentice ale fenomenului istoric românesc.

Mulțumită operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, a militării sale energice pentru înțelegerea adecvată a trecutului nostru, există astăzi, mai mult ca nicînd altădată, o conștiință vie a caracterului unitar al

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, 1972, p. 423.

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, 1968, p. 462—463.

istoriei țării, poporului și partidului. În mai multe cuvântări și expuneri ale Secretarului General, și în mod special Expunerea la Plenara din 1—2 iunie 1982, devenită document al Conferinței Naționale din decembrie 1982, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat postulatul metodologic de însemnătate esențială privind caracterul unitar al istoriei patriei și partidului, necesitatea de a le considera ca expresie a unei realități unice, ale aceleiași deveniri. „Va trebui să avem o istorie unitară — relevă Secretarul General al Partidului — care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atât rolul claselor sociale, al poporului, cât și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale. În această concepție a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-democrat, precum și a Partidului Comunist Român. Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei”⁴.

Există în indicația Secretarului General al Partidului un temei teoretic profund, căci numai în unitate cu ansamblul problemelor societății dintr-o epocă sau alta, putem să evaluăm în termeni corecți ce reprezintă o mișcare socială sau un partid politic în destinele unei colectivități, să definim sensurile activității acestora în funcție de tendințele evolutive și de cerințele puse în fața societății. A integra și prezenta o mișcare politică în unitate cu istoria țării înseamnă a percepe această mișcare ca forță a națiunii, ca exponent al unor procese generate din adâncurile sale, ca expresie a cerințelor societății date, în concordanță cu tendințele sale evolutive, cu linia de mișcare a acesteia.

Istoria țării, a poporului este matricea care hrănește viața și acțiunea partidului și cadrul în care devin inteligibile sensurile acestei acțiuni. Numai un partid care-și asumă total destinele națiunii, care trăiește din plin viața ei, simte nevoia imperioasă a integrării organice și vede logica rațiunii sale în unitate cu poporul, cu patria. Or, în procesul acestei asumări de destin, al acestei integrări organice^a tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție hotărâtoare, a avut un rol decisiv.

Descifrind cu clarviziune cerințele actuale ale istoriografiei noastre, sesizând aclele verigi ale cunoașterii care sînt definatorii pentru dezvoltarea ei în ansamblu, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fixat în ordinea de prioritate a preocupărilor asemenea probleme ca: stabilirea locului în istorie a poporului român, caracterul său unitar, originea și continuitatea poporului român în spațiul carpato-dunăreano-pontic. Prin bogăția de conținut, prin semnificațiile lor științifice și politice, aceste probleme au figurat și vor figura ca permenențe ale istoriografiei noastre. Privite într-o perspectivă mai generală, ele trimit puternice fascicule de lumină practică spre toate spațiile și aspectele trecutului nostru.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, prezentată la plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, 1—2 iunie 1982. Cuvîntare la încheierea lucrărilor plenarei, 1982, p. 62.

Ce înseamnă, de pildă, a stabili locul românilor în istorie? Aceasta presupune a descifra a-rele conexiuni și raporturi mai vaste în cadrul cărora evenimentele și creația istorică a poporului român să-și dobândească ponderea și specificul propriu, să fie înțelese problemele trecutului românesc din perspectiva istoriei europene, în legătură cu cea sud-est europeană, după cum istoria universală însăși își reconstituie țesătura ca sinteză a interacțiunii și interconexiunii istoriilor naționale. Locul românilor în istorie trimite, desigur la necesitatea de a dezvălui conținutul civilizației românești și felul în care acestea se articulează cu cea universală, de a urmări procesul de integrare a istoriei țării noastre în universalitate, de a defini valorile trecutului nostru dintr-un punct de vedere mai general.

În ce privește originea și continuitatea poporului român, a caracterului său unitar, acestea sint capitole fundamentale ale existenței noastre istorice. În ciuda vicisitudinilor vremii, elementele de unitate, „din toate punctele de vedere”, a comunității românești s-au afirmat permanent ca o forță indestructibilă. Eminescu a exprimat înrădăcinarea poporului român în spațiul său prin versurile nemuritoare: „Dar noi locului ne ținem,/Cum am fost așa rămînem”. Numai „ținîndu-ne locului”, rămînem cum am fost „sau numai rămîinînd „cum am fost”, ne ținem locului.

Pe temelia unității etnico-lingvistice s-a înălțat conștiința comunității și lupta pentru unitatea politică statală care au dus mai întîi la Unirea Principatelor Române, în 1859 și formarea statului național român modern, iar apoi, în 1918, la înfăptuirea unirii depline a românilor.

A.D. Xenopol avea dreptate să scrie în marea sa sinteză — prima mare sinteză de *Istorie a românilor* — că în trecutul țărilor române „întîmplătoare nu este asemănarea, ci dezbinarea lor, de aceea și trebuiau să sfîrșească prin unire”.

Unirea reprezintă, astfel, un element structurant al istoriei noastre de iradiere continue de-a lungul veacurilor.

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu — chintesență a patriotismului socialist — se constituie ca o impresionantă mărturie a momentelor fundamentale ale istoriei țării. Toate evenimentele și faptele istorice de seamă, toate procesele care au concurat la devenirea noastră istorică, se înfățișează în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu în legătura lor intimă, în înlănțuirea lor continuă.

În linii de mare claritate și frumusețe este înfățișat fundalul nemijlocit al vieții poporului român prin civilizația traco-dacică și formarea primului stat centralizat dac, sub conducerea marelui Burebista, apoi lupta dacilor conduși de Decebal pentru apărarea ființei lor în eroica înceștare cu puterea romană și problemele formării poporului român ca sinteză daco-romană, ca rezultat al împletirii celor două civilizații. „Putem afirma, pe baza faptelor istorice — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara C.C. al P.C.R. din 1 —2 iunie 1982, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sint stropite cu sudoarea și singele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se

cu el, cu munții și cîmpiile, cu rîurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă”⁵.

Trebuind ca încă de la cristalizarea sa să-și croiască drum în istorie într-un continuu efort de luptă împotriva încălcărilor și dominațiilor din afară, poporul român a probat, totodată, în conviețuirea cu alte popoare, așezate durabil sau numai vremelnic pe teritoriul patriei, disponibilitățile-i sufletești care au consacrat frumusețea cuvîntului românesc de *omenie*.

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu se oprește apoi, la procesul îndelungii cristalizări și a rolului statelor românești ca bastion european în evul mediu, a marilor lupte pentru libertate și independență în secolele XIV—XVI, a primei uniri politico-statale a românilor sub sceptrul lui Mihai Viteazul.

Ca un fir roșu în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu străbate ideea rolului proeminent pe care țărănimia l-a jucat în istoria României, afirmarea țărănimii ca temelie a vieții noastre istorice timp de mai multe secole. Ca o mărturie a energiei revoluționare a țărănimii stau marile ridicări de luptă de la Bobilna sau cea condusă de Gheorghe Doja, puternica răscoală de la 1784 de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, sau grandioasa deslănțuire din 1907.

Cu o forță deosebită ni se relevă în opera Secretarului General al Partidului contururile epocii moderne cu evenimentele centrale care o jalonează : revoluția de la 1821 și cea de la 1848, unirea Moldovei și Munteniei, în 1859, cucerirea independenței, prin glorioasa participare a armatei române la războiul din 1877—1878, epepea primului război mondial și a marii uniri din 1918. Se evidențiază determinările adînci ale evenimentelor cheie ale epocii moderne, ideea înscrierii lor într-o linie progresivă a dezvoltării și faptul că trebuie înțelese ca evenimente bilanț, ca momente care totalizează tendințele evoluției economice și social-politice anterioare și se constituie ca noi puncte de plecare pentru etapele următoare.

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu desvăluie cuprinzător complexul problemelor și caracteristicilor societății românești în perioada dintre cele două războaie mondiale, dramatismul condiției obiective a României în preajma celui de-al doilea război mondial și în timpul acestuia și zugerăvește amplu întreaga frescă a societății noastre după înfăptuirea revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste din August 1944.

Scrierile Secretarului General al Partidului fixează cu pecetea unică a forței de analiză și a capacității de sinteză drumul parcurs de societatea noastră în ultimile patru decenii, dimensiunea operei istorice durate de poporul nostru sub conducerea Partidului, în această perioadă. Și în acest context trebuie să relevăm în toată grandoarea sa, amploarea înfăptuirilor de după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român din 1965 indisolubil inspirate și conduse cu patos revoluționar, cu dăruire unică de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

⁵ *Ibidem*, p. 15.

Orientările stabilite în documentele Partidului, indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu privind necesitatea reevaluării în spiritul concepției materialist-dialectice a istoriei naționale, potrivit adevărului istoric, intereselor fundamentale ale poporului nostru și nevoilor construcției socialismului sînt primite de istorici cu o largă adeziune, ele definind în esență obiectul și funcțiile educative ale istoriei. Indicînd cu claritate locul și menirea istoriei în efortul general de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, orientările preconizate au deschis calea elucidării, cu îndrăzneală și fermitate, într-un autentic spirit științific, a problemelor majore ale istoriei României.

Istoricii au avut permanent în vedere concepția Secretarului General al Partidului că istoria trebuie să fie o punte de apropiere între popoare, să cheme la colaborare, „să devină o puternică armă a prieteniei și solidarității între popoare”, au ținut să valorifice vocația ei umanistă, lecțiile ei, care demonstrează că adevăratele energii creatoare sînt constructive, nu distructive, pașnice nu dominatoare.

În același timp, istoricii sînt pătrunși de justetea îndemnului Secretarului General al Partidului Comunist Român de a dovedi „în întreaga lor activitate un înalt spirit revoluționar, combativ, militînd cu toată energia și forța împotriva curentelor reacționare, a tendințelor de falsificare și denaturare a adevărului istoric, a manifestărilor de cosmopolitism și nihilism național, promovînd cu fermitate principiul științific, marxist-leninist, al respectării adevărului obiectiv al vieții, al istoriei”⁶.

Istoria ca orice domeniu științific presupune, desigur, dezbateri, confruntări de opinii cu specialiștii de peste hotare, dar în marginile probității științifice și ale bunei credințe. Ceea ce trece de aceste circumstanțe este un leșt regretabil, care poluează atmosfera pură și proaspătă a științei la care trebuie să ținem toți, ca la bunul cel mai de preț.

Continuatoare a unei mari tradiții, străbătute de suflu militant, maturizată sub aspectul capacității interpretative și îmbogățită documentar, animată de comandamentele puse în fața ei de Secretarul General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, istoriografia românească actuală este angajată într-un amplu program științific, menit să-i definească forța de manifestare în frontul gîndirii noastre social-politice, capacitatea creatoare, de natură să-i crească prestigiul cîștigat în peisajul istoriografic mondial.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, 1976, p. 517.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ ÎN ANUL CELUI DE-AL XIII-LEA CONGRES AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN (I)

DE

GHEORGHE I. IONIȚĂ

Parte integrantă și, în același timp, culminație apoteotică a înaintării noastre prin vremi, cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român — care se desfășoară în acest an jubiliar 1984 — reprezintă un moment de excepțională însemnătate în istoria țării și, în mod deosebit, în istoria zilelor noastre, în istoria devenirilor românești pe coordonatele făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism.

În aceste clipe de superioară și firească concentrare a tuturor energiilor națiunii pentru așezarea în istorie a celui de-al XIII-lea Congres pe înaltul pedestal ce i se cuvine, tentația bilanțurilor este în firea lucrurilor și — în cele ce urmează — vom încerca un asemenea bilanț, fără pretenția de a reuși să selectăm sau să prelucrăm cele mai importante date și să conturăm — în chip absolut, la nivelul pe care-l merită — imaginea României Socialiste de azi, portretul României ai cărei contemporani sintem.

În mod necesar, dorim să începem prin a aminti felul în care, răspunzând unor întrebări ce i-au fost adresate, în vara acestui an, în ziua de 19 iulie de către ziaristul Paul Wallach, trimis special al grupului american de presă „The Hearst Newspapers”, șeful departamentului pentru problemele externe, Președintele României Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a realizat o sintetică și foarte consistentă trecere în revistă a coordonatelor esențiale ale dezvoltării pe care se află țara noastră în acest an 1984¹. „Astăzi România poate fi caracterizată ca o țară industrial-agrară, cu o industrie dezvoltată, modernă, dotată cu o tehnică înaintată, precum și cu o agricultură cooperativă și socialistă, modernă — s-a precizat cu acest prilej. Producția industrială a României este acum de peste 100 de ori mai mare decât cea realizată în urma cu 40 de ani. Am dezvoltat ramuri moderne, inexistente în trecut în România. De fapt, industria noastră poate produce acum mașini și utilaje din cele mai complexe, moderne, la nivelul tehnicii celei mai înalte. Practic, putem afirma

¹ Interviuul — constituind un adevărat portret al României Socialiste a anului 1984 — a fost publicat în „Scnteia” din 29 iulie 1984.

că nu există produs pe care industria românească de astăzi să nu-l poată realiza”.

În continuare s-a apreciat că : „În agricultură, producția a crescut de peste 7 ori față de 1944. A sporit venitul național, s-au dezvoltat puternic învățămîntul, știința, ocrotirea sănătății, s-a realizat un vast program de construcții social-culturale, de locuințe, precum și de instituții culturale și științifice. Oricine vizitează România poate să constate direct amploarea acestor lucrări”.

Explicînd fondul cauzelor care au asigurat dobîndirea unor asemenea succese, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Este adevărat că, pentru a realiza toate acestea, am alocat pentru acumulare și dezvoltare peste o treime — 22—34 la sută — din venitul național. Dar dacă n-am fi făcut acest efort, am fi rămas în starea de înapoiere din trecut. Efortul pe care l-am făcut pentru această dezvoltare a dus la ridicarea generală a gradului de civilizație industrială, agrară și social-culturală a țării la un nivel modern”.

Militînd pentru concentrarea unor astfel de atenții, pentru depunerea unor asemenea eforturi — s-a arătat în continuare —, „am putut asigura o creștere continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. Avem un învățămînt modern, generalizat și gratuit. Înainte de război aproape 40 la sută din populația țării era analfabetă. Desigur, am lichidat de mult această situație. Am introdus învățămîntul obligatoriu de 10 ani pentru întreaga populație. Avem un învățămînt liceal care cuprinde peste 50 la sută din tineretul țării, precum și un învățămînt superior care asigură formarea în întregime a tuturor cadrelor de care avem nevoie pentru toate domeniile. Mai mult, astăzi, în învățămîntul românesc studiază circa 20 000 de tineri străini”.

Importantele succese înregistrate pînă în prezent pe frontul construcțiilor de locuințe confortabile pentru populație au fost subliniate, în interviul amintit, în următorii termeni : „Astăzi la fiecare 3 minute și jumătate dăm în folosință un apartament. Cred că sînt puține țări în lume care realizează un asemenea ritm de construcții de locuințe. Trebuie să vă spun că, în unele județe, am ajuns deja la acoperirea deplină a necesităților de locuințe”.

Referindu-se pe larg la problemele complexe ale eforturilor pentru ridicarea nivelului de trai al maselor largi și exemplificînd rezultatele obținute pînă în acest an jubiliar — al 40-lea de la declanșarea, la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă —, Președintele României Socialiste sublinia, dialogînd, de fapt, cu unii observatori de rea-credință de peste hotare : „Este greu pentru orice om de bună credință să nu poată constata că dezvoltarea economico-socială a țării noastre și gradul de civilizație și de trai pe care le-am realizat situează România printre țările care au lichidat starea de înapoiere și au asigurat poporului un nivel de viață modern, un consum la nivelul cerințelor științifice”.

Un loc important a ocupat în interviul la care ne referim dezbaterea problematicii ritmurilor de dezvoltare a României în ultimii ani și în prezent. Astfel, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că, „în ultimii trei ani, economia românească s-a dezvoltat într-un ritm relativ bun.

În 1981—1982, ritmul anual a fost de 2,8 la sută; în 1983 a fost de 4,8 la sută, iar anul acesta vom depăși 5 la sută. Dacă și în a doua parte a anului lucrurile vor merge așa cum ne-am propus, putem să ajungem chiar la 6 la sută.

Dezvoltarea în asemenea ritmuri a economiei naționale dă posibilitatea să acționăm pentru a reduce în continuare datoria externă a României și lichidarea ei în cel mai scurt timp”².

Cu deosebită forță de expresie, Președintele României Socialiste a apreciat că „Despre forța economiei noastre vorbesc și terminarea, în acești ani, a Canalului Dunăre—Marea Neagră, precum și faptul că, începând din septembrie 1983, am trecut la creșterea reală a retribuției tuturor categoriilor de oameni ai muncii cu 5 la sută în comparație cu anul 1980. Această acțiune de majorare a retribuțiilor, inclusiv de majorare a pensiilor, o încheiem la 1 august anul acesta. Realizăm aceste majorări în condițiile în care, în multe țări, chiar dezvoltate, a avut loc o scădere foarte serioasă a veniturilor oamenilor muncii. Deci și aceste măsuri demonstrează că noi am căutat să rezolvăm problemele dezvoltării noastre economice nu înrăutățind situația materială a poporului, ci luând în același timp măsuri de ridicare a veniturilor și a nivelului de viață al populației. În toți acești ani, când în multe țări a crescut considerabil numărul șomerilor, în România nu numai că nu s-a redus numărul locurilor de muncă, dar acestea au crescut anual cu 50—60 de mii”.

Printre marile succese cu care poporul român marchează anul 1984 în hronicul devenirilor sale prin timp se înscrie și faptul că „În acești ani, pe ansamblu, la noi au avut loc o creștere absolută a consumului de produse, de bunuri de consum alimentare și industriale, precum și o mărire a volumului serviciilor pentru populație.

De ce am putut și vom putea face și în viitor acest lucru? Pentru că în repartizarea produsului social și național noi pornim de la necesitatea asigurării, în primul rînd, a nivelului de viață al poporului. În acești ultimi ani am redus de trei ori cheltuielile pentru înarmare — care, în general, nu sînt prea mari la noi. Întregul produs social și național îl repartizăm în așa fel încît să putem asigura un echilibru în ce privește nivelul de viață și dezvoltarea societății. Desigur, ritmul de creștere este mai mic, dar nu am redus nici producția, nici consumul de bunuri industriale și alimentare; am redus cu ceva nivelul cheltuielilor de dezvoltare generală”.

În anul 1984 — an jubiliar pentru istoria României, anul în care are loc Congresul al XIII-lea al partidului, față-n față cu tabloul impresionant al succeselor pe care le-am dobîndit și le dobîndim, încercăm,

² Referitor la acest aspect, în cuprinsul interviului s-a precizat că, „într-adevăr, am reușit ca într-un timp scurt să reducem nivelul acestora cu circa 30 la sută. Trebuie să vă spun că reducerea datoriei externe nu s-a făcut pe seama măririi exportului de produse agricole și a restrîngerii consumului intern la astfel de produse. Pot să vă spun că exportul nostru din producția agricolă a fost, în ultimii 5 ani, foarte mic, că, de fapt, el a scăzut în comparație cu perioada 1970—1975, de exemplu.

Efortul pentru plata datoriei externe noi l-am făcut, mai cu seamă, în industrie. Am mers la o reducere foarte serioasă a importurilor, la o integrare mai rapidă a producției în țară și la intensificarea eforturilor pentru valorificarea unor resurse de materii prime și energetice interne. Practic, am redus importurile cu 50 la sută”.

Cu profundă satisfacție, sentimentul că : „Marile realizări obținute în anii Socialismului, în dezvoltarea forței economice a țării sînt rodul activității neobosite, pline de abnegație a clasei muncitoare, fărâșimii și intelctualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, al eforturilor considerabile, materiale și umane, ale întregului popor pentru ridicarea economico-socială a patriei. Nimic nu am primit din afară în mod gratuit, nimic nu a căzut din cer ! Stadiul la care am ajuns este expresia muncii poporului nostru, a hotărîrii și încrederii cu care toți oamenii muncii urmează și înfăptuiesc neabătut politica partidului, a tăriei și forței socialismului, a capacității noii orînduiri de a asigura întregii națiuni un înalt nivel de civilizație materială și spirituală”³.

Ne îndeplinim o înaltă îndatorire, în continuare, alăturînd acestei substanțiale aprecieri desprinse din fructuoasa dezbateră realizată în Raportul prezentat de conducătorul partidului nostru celui de-al XII-lea Congres al partidului o altă apreciere conținută în Cuvîntarea rostită la 22 august 1984 de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea solemnă consacrată aniversării a patru decenii de la producerea evenimentelor revoluționare de la 23 August 1944 : „Aceste realizări — se preciza cu acest prilej, în contextul schițării unui tablou cuprinzător al realizărilor românești din anul al 40-lea al libertății noastre — au fost posibile numai în condițiile construcției socialiste, care asigură înfăptuirea celor mai nobile idealuri de dreptate socială și națională, a celei mai umane societăți din lume !

Pentru realizarea dezvoltării economico-sociale și făurirea socialismului a trebuit să depunem eforturi uriașe, să facem mari sacrificii, materiale și umane !

Așa cum am menționat și altădată, nimic nu a căzut din cer ! Nimic nu am primit pe de gratis ! Totul este muncă, rodul muncii poporului nostru, al eforturilor sale eroice !”⁴.

Desigur — s-a spus și de această dată, ca și în alte multe ocazii în trecut —, încercînd satisfacții deosebite pentru stadiul de dezvoltare pe care-l atingem în acest an 1984, nu putem lăsa în afara atenției faptul că, pînă a ajunge aici, de-a lungul unei întregi epoci, „a trebuit să facem față multor dificultăți, inerente unei opere de proporțiile celei pe care am realizat-o. Adesea — cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a trebuit să plătim tribut lipsei de experiență, lipsei de pregătire, precum și unei viziuni simpliste despre socialism, care au dăunat bunului mers al construcției economice și sociale. În activitatea noastră au apărut destule lipsuri și neajunsuri, s-au comis multe greșeli. Se știe că, într-o anume perioadă, au fost încălcate normele și principiile concepției noastre socialiste, acestea avînd consecințe negative în întreaga viață socială. Așa cum este cunoscut, partidul nostru a acționat cu hotărîre împotriva acestor încălcări și abuzuri, a făcut o analiză aprofundată cauzelor care le-au provocat și a luat măsurile cele mai energice pentru

³ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1979, p. 14.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., M.A.N. și Consiliului Național al F.D.U.S. consacrată împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944* („Scînteia” din 23 august 1984).

evitarea repetării lor în activitatea de partid și de stat, în întreaga noastră societate. Esențial de subliniat este faptul că poporul nostru, partidul comunist au găsit întotdeauna resursele necesare pentru a înlătura greutățile, pentru a îndrepta greșelile, pentru a depăși dificultățile. Linia caracteristică dominantă a epocii construcției socialiste în România este dezvoltarea ascendentă, neîntreruptă, clocotitoare, mersul înainte pe toate fronturile, perfecționarea continuă a activității, în toate domeniile”⁵.

Este cu totul firesc, în consecință, ca istoricului zilelor noastre, precum și celui care va veni după noi să-i revină înalta misiune de a analiza devenirea noastră pe coordonatele revoluției și construcției socialiste nu sub acordurile marșului triumfal, nu prin încercări de a ocoli surprinderea obiectivă a tot ceea ce a fost mai puțin potrivit în ceea ce ne-a propulsat prin timp, căci nu o singură dată conducerea partidului nostru însăși, tovarășul Nicolae Ceaușescu personal ne-au atras atenția asupra faptului că „...socialismul nu este un marș triumfător, ci un drum de muncă și luptă revoluționară”⁶.

În consecință, în evaluarea corectă a drumului pe care l-am parcurs trebuie luate în calcul și dificultățile și potrivnicile care au trebuit învinse — și, după cum se știe, au fost destule dintre acestea —, de asemenea și stângăciile, uneori și greșelile pe care forțele revoluționare le-au comis din motive diferite: lipsa de experiență, pripeala, tendința de a nesocoti în unele situații realitățile sau comensurarea greșită a perspectivelor luptei cu diversele adversități. Se cunosc, în fond, exemple semnificative în aceste direcții, istoriografia noastră le-a tratat și le tratează cu obiectivitate și nu altfel decât în spiritul judecăților de valoare pe care însăși conducerea partidului și statului nostru le-a pronunțat de-a lungul timpului, cu deosebire în ultimii aproape 20 de ani.

Dar, știut este, oricât de numeroase și de complicate au fost asemenea stări de lucruri, la scara istoriei noastre niciodată ele nu au putut pune în primejdie valoarea efortului general al poporului român pe frontul luptei pentru progres economic, social și politic. Întotdeauna s-au găsit forțele sociale și politice, disponibilitățile constructive capabile să asigure drumul neabătut spre înainte. Aceasta constituie o trăsătură fundamentală a istoriei acestor ani de mari eforturi și de mari victorii în care patriotismul constructorilor noii societăți pe pământul României a căpătat o superioară accepțiune: *a fi cu țara, a fi pentru țară, a face totul pentru înflorirea ei*.

Analiza istorică riguroasă, obiectivă trebuie să pornească de la asemenea premise și să aibă în prim-plan substanța următoarei aprecieri de principiu pe care o dădea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la Sesiunea solemnă din 22 august a.c.: „Dacă, prin abstract, lumea s-ar putea întoarce înapoi cu 40 de ani și ar trebui să ne alegem din nou calea de dezvoltare, am alege, fără nici o rezervă, tot calea socialismului, am merge cu toată hotărîrea pe același drum pe care l-am străbătut în ultimii 40 de ani. Poate că — dacă am putea avea experiența

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Edit. politică, București, 1971, p. 874—875.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative din 2—3 august 1983*, Edit. politică, București, 1983, p. 21.

de acum — unele lucruri le-am putea face, fără îndoială, mai bine, cu mai puține greșeli și lipsuri; dar am acționa cu toată hotărârea în spiritul politicii interne și externe din această perioadă, care a asigurat și asigură ridicarea patriei noastre pe o treaptă superioară de civilizație, de dezvoltare economică și socială, asigură poporului nostru o viață liberă, demnă, conduce la întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității naționale”⁷.

Analiza obiectivă pe care istoricul este dator s-o facă trebuie să remarcă rolul și locul ocupat în istoria anilor socialismului de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Detașându-se net prin vigoarea și siguranța pașilor făcuți în direcția dezvoltării multilaterale a patriei, prin spiritul novator introdus în viața partidului și a întregii țări, perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., de venirea la conducerea partidului și statului nostru a tovarășului Nicolae Ceaușescu constituie o strălucită confirmare a rolului determinant pe care clasa muncitoare și partidul său sînt chemate să-l joace în transformarea revoluționară a societății.

Reprezintă acești aproape 20 de ani care s-au scurs de la Congresul al IX-lea o perioadă tumultuoasă care a dat posibilitatea partidului să-și dovedească pe deplin capacitatea și angajarea fermă în soluționarea complexelor probleme cu care se confruntă România Socialistă în acest Ev aprins. Referindu-se la experiența anilor ce au trecut din 1965 încoace, ani puternic încărcăți de istorie, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea într-o împrejurare: „Pot afirma că dacă vremea și istoria s-ar putea întoarce înapoi și am fi astăzi în ziua deschiderii Congresului al IX-lea, aș face totul pentru a înlăptui aceeași politică; problemele dezbătute la Congresul al IX-lea și la congresele următoare ar sta, la fel ca și atunci, în fața partidului și aș face totul ca, în același spirit, să acționăm pentru înlăptuirea lor.

Prin aceasta nu vreau să spun că totul a fost perfect, că în realizarea hotărîrilor Congresului al IX-lea și ale congreselor următoare nu s-au comis și o serie de greșeli, nu au existat și lipsuri. Dar linia generală, atît în politica internă, cît și în politica internațională, a fost justă și nu i-aș aduce — cu experiența de acum, dacă am fi în fața Congresului al IX-lea — nici o modificare. Dacă am fi avut experiența de astăzi — din punct de vedere organizatoric, al activității practice —, am fi pus, poate, un accent mai mare pe unele aspecte și am fi lucrat, cred, mai bine ca să evităm unele din greșelile care s-au făcut. Dar am adopta aceeași linie politică, bazată pe concepția revoluționară a socialismului științific, pe materialismul dialectic și istoric, pentru că această concepție revoluționară a corespuns pe deplin realităților României”⁸.

În acest jubiliar an 1984 și-n prag de al XIII-lea Congres al partidului socotim deplin justificat să evocăm felul în care nenumărați prieteni de peste hotare ai României contribuie — prin atitudinea și activi-

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., M.A.N. și Consiliului Național al F.D.U.S. consacrată împlinirii a 40 de ani de la înlăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944* („Scinteia”, din 23 august 1984).

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 20, Edit. politică, București, 1981, p. 259-260.

tatea lor —, prin recunoaşterile obiective pe care le profesază — la sporirea prestigiului internaţional al ţării noastre. O fac cu toată căldura şi atipia români aflaţi în străinătate din motive diverse, plecaţi în lume şi stabiliţi cine ştie pe unde, mai ales în anii de restrişte care au precedat sau au succedat prima conflagraţie mondială sau au precedat-o pe cea de a doua. Sînt oameni care, auzind — pe acolo pe unde se află — vorbindu-se despre România, auzind un cîntec românesc sau o poezie de-a noastră, simt fiorul lăuntric al apartenenţei lor la acest pămînt şi, lăcrimînd, cu bună ştiinţă şi conştiinţă, fac tot ceea ce depinde de ei pentru cinstirea numelui României şi a numelui de român. Şi cîte exemple minunate de asemenea oameni există !

„Am fost deosebit de mişcat văzînd locurile în care s-au născut părinţii mei — scria la capătul unei vizite efectuate în România juristul Nicholas A. Bucur din S.U.A. Ei sînt cei ce mi-au insuflat iubirea pentru valorile româneşti — este pentru mine o emoţie, un mod de a gîndi şi de a adera la un sistem axiologic în care intră onoarea, integritatea morală, iubirea de ţară, munca, bunătatea şi dragostea de familie, atitudinea paşnică a unui popor care n-a cotropit niciodată pe nimeni.

Sînt nevoia de a contribui la deschiderea mai largă a ferestrelor comunicării”⁹.

Din îndepărtata Australie, Theodor Dumbravă scria nu demult : „Trei vizite am făcut în ţară şi parcă tot mai puternic mă cheamă înapoi pămîntul care-mi spune : întoarce-te, fiule, şi calcă ţărîna ţării descult, aşa cum obişnuiai în copilărie, şi petrece-ţi acasă zilele ce le mai ai de trăit pînă va veni clipa să adormi lîngă moşii şi strămoşii tăi... Nu vă daţi seama ce înseamnă pentru un om care trăieşte pe alte meleaguri să deschidă televizorul şi să vadă cîntăreţi şi cîntăreţe în costume naţionale interpretînd doiniţe sau vesele cîntări româneşti. Toate te atrag şi te bucură. Mai ales prilejul de a vorbi şi de a auzi într-una vorbindu-se româneşte. Adevărat este că „limba noastră-i limbă sfîntă, limba vechilor cazanii, care-o plîng şi care-o cîntă, pe la vatra lor ţăranii. Mi-au plăcut şi multe lucruri din viaţa de toate zilele. Abia aştept să viu iară”¹⁰.

Şi tot din Australia, Ion Buzilă scria : „Nu am mai fost în România de peste 40 de ani. Cînd am coborît din avion la Aeroportul Otopeni eram copleşit de emoţie. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să sărut pămîntul ţării. Totul mi se pare minunat şi e firesc să fie aşa cînd ajungi acasă după atîta vreme.

Sînt foarte fericit că am reuşit acum, la 74 ani, să-mi revăd satul în care mi-am petrecut copilăria. M-am născut în comuna Bosanci, satul Moara, din judeţul Suceava. Cînd am părăsit satul, în 1927, acolo nu erau nici drumuri. Acum, majoritatea caselor din sat sînt noi, elegante, arată ca nişte vile. Nimic nu mai seamănă cu ce era odinioară.

M-a impresionat de asemenea oraşul în care mi-am făcut studiile, Suceava. Am absolvit liceul „Ştefan cel Mare”. Suceava este acum un oraş modern, cu o arhitectură plină de farmec ; am vizitat şi minăstirea Putna, îndeplinindu-mi astfel o veche dorinţă. Mărturisesc că am luat cu mine pămînt din satul natal şi de la Putna”¹¹.

⁹ „Tribuna României”, din 15 august 1984.

¹⁰ Idem.

¹¹ Idem.

Pentru înaltul mesaj pe care-l exprimă, iată în cele ce urmează și gândurile pentru țara de baștină exprimate de Elena Albescu-Margheri, secretara Secției toscane a Asociației italiene pentru raporturi culturale și științifice cu România: „Acestei națiuni, care va aniversa în curând, 40 de ani de viață nouă, 40 de ani de la memorabila zi din istoria sa, ziua de 23 August 1944, permiteți-mi să-i aduc, cu justificată mândrie a originii mele, un omagiu fierbinte, născut din iubire neștearsă față de pământul strămoșesc, din înaltă prețuire pentru România contemporană”¹².

Unor asemenea oameni — destul de numeroși de altfel — patria e este și le va fi oricând recunoscătoare. Cu asemenea oameni sînt întreținute relații amicale, de deplină înțelegere și oricînd doresc s-o facă găesc și vor găsi porțile României deschise pentru a-i primi pe sub bolțile tradiționale ospitalității românești, aici, *acasă*, spre a se simți din nou *români, pe pământ românesc*.

★

România Socialistă, 1984...

La o suprafață de 237 500 km², țara noastră deține o populație de 22 630 000 locuitori. Teritoriul țării, împărțit în 41 de județe, cuprinde 236 orașe, 47 municipii și 2.705 comune*.

La început, cîteva date sintetice ni se par absolut necesare pentru ceea ce intenționăm să demonstrăm în acest studiu. Mai întîi, menționăm faptul că, în acest an jubiliar 1984, produsul social al României este de 28 ori mai mare decît în 1945, venitul național de 32 de ori mai mare, venitul național pe locuitor de 22 ori, fondurile fixe de 16 ori mai mari, iar fondul de consum pe locuitor de 15 ori mai mare¹³. În ce privește producția industrială a României, aceasta este în prezent de 103 ori mai mare decît cea realizată în urmă cu 40 de ani. În privința programului de investiții în economia națională, acesta a crescut an de an, fiind în 1984 de 108 ori mai mare decît în 1945. În prezent, 22 de județe ale țării realizează, fiecare în parte, o producție marfă industrială cu mult mai mare decît aceea a României anilor anteriori lui 23 August 1944. Apoi,

¹² „România liberă” din 18 mai 1984.

* Pentru alcătuirea acestui studiu am folosit datele cuprinse în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, președintele României socialiste, și, deosebi, *Cuvîntarea la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., M.A.N. și Consiliului Național al F.D.U.S. consacrată împlinirii a 40 de ani de la împlinirea actului revoluționar de la 23 August 1944* („Scînteia” din 23 august 1984). *Directiile Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000*, Edit. politică, București, 1984 ne-au furnizat, la rîndul lor, date esențiale pe care le-am folosit. De asemenea, am folosit o serie de date publicate în acest an, în „Scînteia”, „Era socialistă”, „Revista economică”, „România liberă”, „Contemporanul”, „Scînteia tineretului”, precum și în alte ziare și reviste. Unele cifre au rezultat din calculul pe care noi înșine l-am efectuat pe baza materialelor pe care le avem la îndemînă — în primul rînd din *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*. De un real folos ne-au fost, de asemenea, materialele prezentate în expoziția jubiliară *Dezvoltarea economico-socială a României*, inaugurată de președintele țării nbastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu în ziua de 20 august 1984 (Vezi „Scînteia” din 21 august 1984).

În cazul în care ne-au lipsit datele centralizate pentru anul 1984, am folosit cifrele anului 1983 sau pe acelea care ne-au stat la îndemînă.

¹³ Vezi *Interviul președintelui Nicolae Ceaușescu acordat cotidianului elvețian „Basler Zeitung”* în „Scînteia” din 21 august 1984; vezi și „Scînteia” din 28 august 1984

peste 40 la sută din producția industriei chimice a țării s-a realizat în anul 1983 în județe care înainte de 23 August 1944 aveau o pondere industrială redusă : Argeș, Bacău, Brăila, Constanța, Dolj, Iași, Neamț, Olt, Teleorman și Vâlcea. Până în 1944, circa 80 la sută din potențialul industrial se afla concentrat în numai 6 județe, iar 20 de județe nu dispuneau împreună decît de 6 la sută din totalul fondurilor fixe din economia națională. Zone întinse geografice — Moldova, Dobrogea, Oltenia — unde locuia aproape 40 la sută din populația țării, realizau doar 12 la sută din producția industrială a țării. Spre deosebire de acest trecut, la începutul actualului cincinal 30 de județe dispuneau, fiecare în parte, de fonduri fixe în valoare de peste 20 miliarde lei, față de 16 județe în 1975 și de numai un singur județ în 1965. În anul 1982, un număr de 17 județe realizau, fiecare în parte, o producție industrială în valoare de peste 20 miliarde lei, față de 9 județe în 1975 și un singur județ în 1965. În domeniul agriculturii, producem astăzi de 7,2 ori mai mult decît în 1945. Un număr de 33 de județe au realizat în anul 1983 o producție agricolă globală în valoare de peste 3,5 miliarde lei, față de 7 județe în 1975 și 2 județe în 1965.

Economia națională dispune în prezent de fonduri fixe în valoare de 2.614 miliarde lei, din care peste 90 la sută au fost puse în funcțiune după anul 1965.

Numărului personalului muncitor din economia națională a crescut de la 1,3 milioane în 1945 la 4,3 milioane în 1965 și la circa 7,6 milioane în acest an. Retribuția medie netă a personalului muncitor a crescut de la 337 lei în 1950 la 1.028 lei în 1965 și la 2.925 lei în 1984. De la 772 lei în anul 1950 și 3.858 lei în 1965, veniturile obținute de populație din fondurile sociale de consum pe o familie au sporit în 1984 la 13.250 lei.

Și, în sfîrșit, în Capitală și în 18 județe ale țării funcționează astăzi 19 centre universitare, față de numai patru existente înainte de 1944¹⁴.

Sînt, fără îndoială, doar cîteva dintre spectaculoasele cifre ale devenirilor noastre prin vremi socialiste, cifre care ne îndeamnă la consemnarea explicațiilor de fond care au asigurat drum deschis României socialiste spre cotele înalte la care se prezintă în jubiliarul an 1984. Vom încerca să consemnăm aceste explicații în cele ce urmează, nu înainte de a aminti magistrala reflecție a conducătorului partidului și statului nostru făcută cu prilejul celei de-a 40-a aniversare a actului revoluționar de la 23 August 1944 : „Într-o perioadă scurtă, România s-a transformat din temelii, devenind o țară socialistă modernă. Asemeni lui Făt-Frumos din poveste care — după cum se spune — creștea într-o lună cît alții într-un an, țara noastră crește astăzi, din punct de vedere al producției industriale, în numai trei zile și jumătate cît creștea în 1945 într-un an iar din punct de vedere național, realizează în prezent, în doar 12 zile, o creștere egală cu întregul venit național din anul 1945. Iată, în fapte, în realități, forța unui popor stăpîn pe destinele sale, forța Partidului nostru comunist ! Iată ceea ce reprezintă socialismul pentru un popor liber !”¹⁵.

¹⁴ Toate aceste date sintetice sînt reproduse după „Scînteia” din 19 iulie 1984.

¹⁵ Nicolăe Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., M.A.N. și Consiliului Național al F.D.U.S. consacrată împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944* („Scînteia” din 23 august 1984).

Intrind în fondul analizei pe care o intenționăm, să consemnăm la început, că industria României este astăzi de 103 ori mai puternică decât în 1945 și era în 1965 de 17 ori mai puternică. Pe baza transpunerii consecvente în viață a politicii partidului nostru de industrializare socialistă a țării, valoarea fondurilor fixe de care dispune economia astăzi este de 2.400 miliarde lei. Un singur procent de creștere a producției industriale echivalează azi cu 11 miliarde lei, față de aproape 1,8 miliarde lei în anul 1965. Circa 75 la sută din sporul producției industriale obținut în ultimii 10 ani s-a realizat prin creșterea productivității muncii¹⁶.

Rezultat al dezvoltării generale economice a țării pe magistrala anilor socialismului, iată, în cele ce urmează, numărul de zile în care se realizează în 1984 producția din anul 1965 la unele reperi:

PRODUSUL	1965
— oțel	85 zile
— fontă	76 zile
— tractoare	53 zile
— rulmenți	36 zile
— televizoare	61 zile
— aparate de radio	164 zile

Fără îndoială, asemenea creșteri spectaculoase au la bază multiple eforturi materiale pe care statul nostru socialist le-a făcut și le face consecvent. Un exemplu grăitor îl constituie creșterea în ansamblu a volumului investițiilor, următoarele cifre fiind concludente: 7,7 miliarde lei în 1950, 57,6 miliarde lei în 1965 și 252 miliarde lei în 1984¹⁷. Economia națională dispune în prezent de fonduri fixe în valoare de peste 2.400 miliarde lei, din care circa 80 la sută au fost puse în funcțiune în ultimele două decenii. În anii de după Congresul al IX-lea al partidului au fost puse în funcțiune peste 8.500 capacități de producție industriale și agrozootehnice principale¹⁸.

Pentru edificarea unei industrii puternice, moderne și eficiente, volumul investițiilor realizate în industrie a crescut de la 33.292 milioane lei în 1951—1955 la 165.388 milioane lei în 1966—1970 și la 458.566 milioane lei în 1976—1980. Volumul investițiilor destinate industriei în anul 1984 este de peste 2 ori mai mare decât totalul investițiilor realizate pe ansamblul economiei naționale în întregul cincinal 1951—1955¹⁹.

Înscriindu-se în istoria anilor noștri ca un adevărat simbol al forței și dinamismului economiei socialiste, dezvoltarea energeticii românești — de la susținerea amplului proces de industrializare la asigurarea independenței energetice a țării — se impune cu autoritate atențiilor. Ar fi poate de amintit mai întâi de toate că producția de energie electrică

¹⁶ Date reproduse după „Scinteia” din 10 iunie 1984.

¹⁷ „Scinteia” din 10 august 1984.

¹⁸ Idem.

¹⁹ Idem.

pe locuitor a crescut de la 905 kwh în 1965, la 3.040 kwh în 1980 și va ajunge la 3.350 kwh în 1985²⁰. Producția de energie electrică (în miliarde kwh) a crescut de la 1,4 (1944) la 17,2 (1965) și la 76,2 (1984)²¹.

Un domeniu deosebit de important, care ilustrează marile victorii obținute de poporul român în anii socialismului, îl reprezintă construcția hidrocentralelor. Este cunoscut, în acest sens, că, înainte de 23 August 1944, potențialul hidroenergetic al țării era valorificat numai prin câteva mici centrale electrice, care însumau o putere instalată de 48 MW. Cea mai mare hidrocentrală era la Dobrești și avea o putere instalată de 16 MW. Astăzi, un singur hidroagregat de la Porțile de Fier I are o putere instalată de aproape 4 ori mai mare decât întreaga putere instalată în hidrocentrale în România anilor premergători lui 1944.

Investițiile pentru dezvoltarea hidroenergeticii (în milioane lei) au evoluat de la 3.500 în anii 1950—1965 la 50.000 în anii 1966—1984. Rezultatul a fost construirea în anii socialismului a 70 de hidrocentrale dintre care mai importante sînt: Porțile de Fier I, cu o putere instalată de 1.050 MW, Lotru—Ciunget cu 510 MW, Vidraru și Mărișelu cu câte 220 MW, Bicaz cu 210 MW, Gilceag și Șugag cu câte 150 MW, Brădișor cu 115 MW și Tismana cu 106 MW. În construcție avansată se află în prezent: Rîul Mare Retezat cu 335 MW, Surduc—Siriu cu 228 MW, Porțile de Fier II cu 216 MW, Bistra—Rueni cu 140 MW și Drăgan—Remeți cu 100 MW.

Dar poate cea mai expresivă creștere s-a realizat în domeniul producției de energie electrică creată în hidrocentrale: de circa 12 ori față de anul 1965²².

Importante succese înregistrează și în acest an jubiliar industria minieră. Insufletețoarea chemare „Patriei—mai mult cărbune, mai multe minereuri!”, onorată cu devoțiune revoluționară de mineri, determină importante realizări în această ramură fundamentală a economiei noastre naționale. Dinamica producției în industria minieră (la principalele produse, în milioane tone)²³ se prezintă astfel:

	1950	1965	1984
— cărbune	3,9	12,1	65,1
— minereuri metalifere	1,3	8,7	25,9
— substanțe minerale nemetalifere	0,7	4,2	15,9

Din anul 1950 pînă în 1984 producția de cărbune a crescut de circa 16,7 ori, producția de minereuri metalifere de aproape 20 de ori iar producția de substanțe minerale nemetalifere de 22,7 ori.

La obținerea acestor rezultate a contribuit hotărîtor, firește, creșterea an de an a investițiilor făcute în acest domeniu, investiții care au

²⁰ „Știința tineretului” din 9 iulie 1984.

²¹ „România liberă” din 8 august 1984.

²² „Știința” din 21 iulie 1984.

²³ Idem, din 12 august 1984.

crescut în 1965 față de 1950 de 2,9 ori, în 1984 de 15,4 ori²⁴. În măsură importantă au contribuit în acest sens și condițiile de viață tot mai bune asigurate minerilor. Citeva exemple și date comparative se impun în mod necesar²⁵:

	1945	1965	1984
— apartamente în orașele mine- rilor	580	25.000	88.000
— numărul locurilor în cămine muncitorești	—	8.000	22.000
— dispensare medicale de între- prindere	9	46	83
— creșe și grădinițe pentru copiii minerilor	—	33	165
— cluburi muncitorești și case de cultură	6	31	47
— baze sportive	9	30	70

După cum este cunoscut, metalurgia reprezintă o ramură impor-
tantă a industriei noastre, afindu-se la baza dezvoltării în ritmuri înalte
a economiei naționale. Față de 1945, producția industriei metalurgice
este în prezent de 100 de ori mai mare. În ce privește dinamica pro-
ducției metalurgice românești (în mii tone), ea poate fi astfel repre-
zentată :

	1950	1965	1983	1985 (schiță de plan)
— oțel	555	3.426	12.593,2	15.900
— fontă	320	2.019	8.190,4	10.700
— laminate	402	2.347	9.179,1	11.730
— cocs	72	1.135	4.267,5	6.000
— țevi	58	586	1.410,6	2.030

Comparativ cu producția anuală de oțel a altor țări pe locuitor,
România se prezintă astfel :

(în kilograme)	1960	1981
România	115	584
Austria	446	620
Franța	374	390
Italia	163	431
Marea Britanie	469	279
U.R.S.S.	312	562
S.U.A.	486	484
Spania	65	347
Suedia	428	454

²⁴ Idem.

²⁵ Idem.

Ritmuri înalte de creștere a producției se realizează în domeniul industriei electrotehnice și electronice. Comparativ cu anul 1945, producția industriei electrotehnice și electronice a fost în anul 1965 de 89 de ori mai mare, iar în anul 1984 de 1.205 ori mai mare. Valoarea fondurilor fixe în această ramură a industriei este în anul 1984 de aproape 12 ori mai mare față de 1965. Astăzi se exportă în peste 70 de țări o componentă largă de produse ale acestor ramuri — de la componente electronice și tehnică de calcul la locomotivele diesel-electrice și electrice²⁶.

Ramură practic aproape inexistentă înainte de 23 August 1944, industria electrotehnică și electronică își aduce în anii noștri contribuția hotărâtoare la înzestrarea populației cu bunuri de folosință îndelungată. Iată câteva exemple (în mii bucăți)²⁷.

Produsul	1950	1965	1983
Aparate de radio	40	323	842
Televizoare	—	101	390
Frigidere	—	125	440
Mașini de spălat rufe	—	75	362
Aspiratoare	—	51	132

Printre marile izbinzi ale anilor socialismului se numără și crearea unei puternice și moderne industrii chimice în țara noastră. Ea produce astăzi față de 1945 de 1.000 de ori mai mult. Numai între anii 1965—1984 s-au pus în funcțiune în această ramură peste 1.800 de obiective și capacități de producție. Începînd din anul 1981, industria chimică este prezentă, prin unități puternice, moderne, în toate județele țării. Prin ritmurile de creștere înregistrate în anii socialismului industria chimică este ramura cu cel mai înalt dinamism. Astfel, față de 1945, în 1965 această industrie crescuse de 117 ori, iar astăzi este mai puternică de 1.198 ori. Față de anul 1966, în 1983 a crescut producția acidului sulfuric de 3,6 ori, a amoniacului de sinteză de 11,6 ori, a îngrășămintelor chimice de 9,8 ori, a etilenei de 26 ori, a metanolului de 8,8 ori, a fibrelor și firelor sintetice de 52 ori, a cauciucului sintetic de 4,8 ori ș.a.m.d.²⁸.

Prin calitatea produselor sale, industria chimică românească s-a impus în 110 țări în care exportăm în prezent 700 de produse. Pe baza tehnologiilor românești și cu utilaje realizate la noi s-au construit complexe instalații chimice în: India, Pakistan, R.D.G., Siria, Iordania, Turcia, R.P. Chineză, Iran, Egipt, R.P.D. Coreeană ș.a.²⁹

Între ramurile economiei care asigură o valorificare superioară a creației științifice și tehnice originale, a potențialului economiei românești petrochimia ocupă un loc deosebit de important. În ansamblul producției industriale a industriei chimice petrochimia ocupă 42,5 la sută. Față de anul 1950 (luat ca bază cu 100%), producția industriei petrochimice a crescut în 1965 la 314%, iar în 1983 la 683%. Față de același an

²⁶ Idem, din 8 august 1984.

²⁷ Idem.

²⁸ Idem.

²⁹ Idem.

1950, în 1983 producția de etilenă a crescut de 26 ori, de materiale plastice și rășini sintetice de 1.763 de ori, de cauciuc sintetic de 5 ori, de propilenă de 111,1 ori, de fenol de 1.227,6 ori³⁰.

Printre beneficiarii industriei noastre petrochimice se numără astăzi țări cu tradiții recunoscute în chimie și petrochimie cum sînt: S.U.A. și R.F.G., Japonia și Anglia, Elveția sau Italia.

Spectaculoase succese a obținut industria noastră și pe frontul fabricației de autovehicule, producîndu-se pînă în prezent aproape 2 milioane de autovehicule dintre care: 894.833 autoturisme „Dacia”, 200.862 autoturisme de teren, 621.142 autocamioane, 802 autobasculante grele și 15.732 autoturisme „Oltcit”³¹. Automobilul românesc este exportat astăzi în 80 de țări. În numeroase concursuri internaționale calitățile acestor produse românești au fost larg apreciate și premiate.

Un remarcabil succes a înregistrat industria românească în vara acestui an prin producerea tractorului cu numărul: 1.000.000. Astfel, de la primul I.A.R.-22, un drum de neconținută afirmare a creației tehnice proprii, un drum al performanțelor a început la Brașov și a continuat în vetrele muncitorești din Craiova, Miercurea-Ciuc, Timișoara și Oradea cu tractoare din ce în ce mai perfecționate, fabricate în peste 30 de tipuri de bază și în mai mult de 300 de variante. Sînt tractoarele românești care lucrează ogoarele patriei dar care, în același timp, pot fi întîlnite pe pămînturile U.R.S.S. și S.U.A., Chinei și Canadei, Argentinei și Iranului, Italiei și Japoniei, R.F.G. și Filipinelor, precum și în multe, multe alte țări de pe toate continentele. „Am citit chiar ieri că un ziar din Peru — spunea cu mare semnificație tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 27 iunie 1984 — și-a reamintit că, pe timpuri, erau oameni care spuneau că dacă cineva va produce tractoare în România, se vor așeza în fața lor. Desigur, ziarul acesta, din Peru, subliniază ce mari realizări a făcut România; și cheamă pe aceia care se îndoiau că vom putea produce tractoare să se așeze acum în fața acestora”³².

Înalte ritmuri de creștere s-au înregistrat și în domeniul industriei navale românești în intervalul de 30 de ani (din 1950 pînă în 1980) construindu-se de 21 ori mai mult. În timp ce în 1950 cea mai mare navă maritimă construită era remorcherul de 1000 cai putere, astăzi, cea mai mare navă este petrolierul de 150 000 tdw. Produsele navale românești au fost și sînt exportate în numeroase țări printre care: China, Egipt, Grecia, India, Iugoslavia, Israel, Norvegia, Polonia, Tanzania, U.R.S.S., Vietnam³³.

În marile succese ale noii construcții socialiste a țării, anul 1984 înscrie la loc de cinste inaugurarea, în ziua de 26 mai, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a Canalului Dunăre—Marea Neagră, înfăptuire românească de proporții planetare, cea mai mare operă de investiții din istoria patriei, expresie superioară a geniului creator al poporului nostru³⁴.

³⁰ Date prezentate în „Scinteia tineretului” din 24 iulie 1984.

³¹ „Scinteia” din 11 iulie 1984.

³² Idem, din 28 iunie 1984.

³³ Idem, din 15 iulie 1984.

³⁴ Realizarea Magistralei Albastre a impus: excavarea a 300 milioane metri cubi de pămînt, turnarea a 3,6 milioane metri cubi de betoane, ridicarea a peste 40 km ziduri de sprijin și mai bine de 7 milioane metri pătrați protecții de maluri, încorporarea a 11.000 tone de tabli-

Anului 1984 îi aparține și inaugurarea, în ziua de 25 iunie, de către președintele României socialiste a lucrărilor pentru construcția Casei Republicii și a Bulevardului Victoria Socialismului.

În tabloul marilor izbânzi pe care, sub conducerea partidului, le-a obținut și le obține poporul român pe toate fronturile construcției socialiste, un loc important îl ocupă munca însuflețită a tineretului pe șantierele naționale, expresie a înaltului spirit patriotic, revoluționar de care este călăuzit. De la Bumbestii—Livezeni ai anului 1948 la Magistrala Albastră Dunăre—Marea Neagră a anului 1984 nenumărate pagini minunate au fost înscrise în istoria acestor șantiere. Numai în ediția 1984 asemenea șantiere naționale ale tineretului funcționează la: Canalul Poarta Albă—Midia—Năvodari, Centrala termoelectrică Drobeta-Turnu Severin, Porțile de Fier II, Sistemul de irigații și îmbunătățiri funciare Viișoara-Nord, Sistemul de desecări București-Nord, Sistemul de îmbunătățiri funciare Sculeni—Tuțora—Gorban, Centrala termoelectrică Anina, Sistemul de îmbunătățiri funciare Cimpia Caracal (județul Dolj)³⁵.

Peste 4 milioane de tineri din întreaga țară participă la aceste ample lucrări. Uniunea Tineretului Comunist s-a angajat ca planul valoric de muncă patriotică a tineretului pe anul 1984, în care sînt cuprinse lucrări de peste 17 miliarde lei, să fie îndeplinit de ziua mării noastre sărbători naționale de la 23 August 1944. Și angajamentul a fost îndeplinit. Totodată, în cinstea celui de-al XIII-lea Congres al partidului, tineretul patriei s-a angajat să realizeze, suplimentar lucrări de muncă patriotică în valoare de 850 milioane lei³⁶.

LA ROUMANIE SOCIALISTE À LA VEILLE DU XIII^e CONGRÈS DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN (I)

RÉSUMÉ

En l'honneur du XIII^e Congrès du Parti Communiste Roumain, l'étude se propose d'offrir au lecteur la possibilité de connaître de manière concrète le stade actuel d'évolution de la Roumanie socialiste sur les plans économique, social, politique et culturel, du point de vue de sa situation internationale.

Faisant appel à une série de données statistiques et utilisant des comparaisons avec 1944 et 1945 — premières années d'après-guerre — ainsi qu'avec 1965 — année où le IX^e Congrès du parti a déterminé un véritable tournant dans le développement multiforme de la Roumanie — l'auteur de l'article s'est proposé d'offrir à chaque lecteur la possibilité de se convaincre des grands bonds enregistrés — au fil des années — dans les plus divers domaines d'activité du pays.

ere mecanic pentru poduri și 14.000 tone echipamente hidromecanice, construirea de drumuri și traversări sistematizate pe o lungime de 150 kilometri și căi ferate în lungime de 80 kilometri. Principalele rațiuni și avantaje ale canalului sînt, după cum este cunoscut: scurtarea cu circa 400 kilometri a actualului traseu Cernavodă—Galați—Sulina—Constanța; volumul de trafic pe care îl va putea prelua anual este de circa 75 milioane tone mărfuri; asigurarea apei pentru irigația a circa 220.000 de hectare și pentru alte nevoi social-gospodărești și industriale.

³⁵ „Știința” din 12 iulie 1984.

³⁶ Idem.

L'auteur a axé l'analyse du présent article sur l'appréciation du président de la Roumanie Socialiste à propos du fait que „Les grandes réalisations obtenues pendant les années du socialisme dans la développement de la force économique du pays sont le fruit de l'activité inlassable, pleine d'abnégation de la classe ouvrière, sans distinction de nationalité, des efforts considérables, matériels et humains du peuple tout entier pour le progrès économique et social de la patrie. Rien n'a été reçu gratuitement rien n'est tombé du ciel ! Le stade que nous avons atteint constitue l'expression du travail de notre peuple, de la résolution et de la confiance avec lesquelles tous les travailleurs suivent et accomplissent sans défaillance la politique du parti, de la force du socialisme, de la capacité du nouveau régime d'assurer à la nation tout entière un haut niveau de civilisation matérielle et spirituelle”.

INDUSTRIALIZAREA — TEMELIA PROGRESULUI MULTILATERAL AL ROMÂNIEI

DE

GHEORGHE SURPAT

În anii revoluției și construirii societății socialiste în țara noastră, Partidul Comunist Român a elaborat strategia și tactica construirii și dezvoltării societății socialiste românești, linia politică corespunzătoare condițiilor concrete fiecărei etape istorice, a desfășurat o amplă activitate teoretică și practică, politică și organizatorică pentru rezolvarea problemelor economice, sociale, politice, ideologice și culturale puse de edificarea noii orînduiri sociale. Această strategie, ținînd seama de realitățile României, definită în momentul trecerii la construirea societății socialiste ca o țară cu o industrie slab dezvoltată, ocupînd în cadrul diviziunii internaționale a muncii un loc subordonat, a situat în centrul politicii de construire a socialismului industrializarea țării ca bază a progresului economiei și culturii, ridicării nivelului de viață al poporului, asigurării independenței și suveranității naționale.

Necesitatea făuririi unei industrii naționale puternice, capabile să-și asume rolul de propulsor al întregii vieți economice și sociale a fost promovată permanent de partidul clasei muncitoare care a văzut în industrializarea țării singura cale pentru valorificarea superioară și în interesul întregii națiuni a resurselor naturale, materiale și umane de care dispune România, pentru lichidarea decalajului față de țările dezvoltate din punct de vedere industrial și dezvoltarea unor relații economice echitabile cu celelalte țări ale lumii. Prin întreaga sa activitate, Partidul Comunist Român a militat activ, împreună cu celelalte forțe progresiste din țară pentru elaborarea unei strategii naționale de industrializare a țării. Însă, în condițiile regimului burghez, ale structurilor politice, economice și sociale din acea perioadă, cînd economia națională era dependentă într-o bună măsură de interesele marilor monopoluri internaționale, care doreau să mențină în continuare România ca o anexă agrară, furnizoare în principal de materii prime, teza făuririi unei industrii naționale complexe, a industrializării țării, nu a găsit terenul propice necesar.

În epoca deschisă de revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată în august 1944, la puțin timp după terminarea războiului, Partidul Comunist Român a înfățișat la Conferința Națională a partidului din octombrie 1945 direcțiile principale ale programului de reconstrucție economică a țării, a fundamentat întregul ansamblu de opțiuni și priorități, căile și mijloacele de indus-

trializare a țării, precum și modul de soluționare în perspectivă a problemelor economice și sociale fundamentale ale României¹.

Congresul Partidului Comunist Român din februarie 1948, formulind obiectivele economice, politice, sociale și culturale ale dezvoltării țării pe calea socialismului, a stabilit ca linie directoare industrializarea socialistă a țării, concentrarea tuturor resurselor materiale și umane în vederea refacerii și dezvoltării industriei naționale. Congresul a stabilit, totodată, ca mijloacele financiare necesare industrializării să fie procurate din resurse interne și utilizate în vederea îndeplinirii programului formulat de Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945².

Înfăptuirea naționalizării principalelor mijloace de producție în iunie 1948 și desființarea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție și instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție au creat condițiile pentru declanșarea vastului proces de industrializare a țării. Etapele procesului de industrializare socialistă coincid cu etapele parcurse în dezvoltarea sa de România în anii construcției socialismului: încheierea refacerii (1948—1950); construcția bazelor socialismului (1948—1965); consolidarea noii orânduiri sociale, a bazei sale tehnico-materiale (1966—1970); trecerea la edificarea societății socialiste multi-lateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism (începînd cu cinci-nalul 1971—1975). În procesul desfășurării acestor etape conceptul de industrializare s-a îmbogățit cu noi trăsături și s-a perfecționat „în pas cu schimbările ce se produc în viață, cu sarcinile pe care le impune procesul obiectiv al dezvoltării materiale și spirituale a societății”³.

Începuturile industrializării socialiste a României au fost marcate prin planurile anuale de stat pe 1949⁴ și 1950⁵ de *refacere, de organizare și dezvoltare proporțională și echilibrată a economiei naționale*. Caracteristica dominantă a obiectivelor acestor planuri a fost refacerea potențialului industrial al țării și, pe această bază, a întregii economii naționale. În acest scop au fost mobilizate larg resursele materiale, financiare și umane ale țării. La sfîrșitul acestor doi ani de economie planificată, producția industrială globală întrecea cu 73% nivelul anului 1948, precum și nivelul anului de vîrf din vechiul regim — 1938.

În procesul de refacere a economiei țării s-au acumulat premise pentru abordarea dezvoltării industriei într-o perspectivă mai largă, care presupunea restructurarea economiei potrivit cerințelor creării bazei tehnico-materiale a socialismului, pentru trecerea la elaborarea unor planuri de dezvoltare economică și socială pe o perioadă mai lungă.

Pornind de la faptul că electrificarea constituie o condiție esențială a industrializării și a ridicării gradului de civilizație a oricărei țări,

¹ Conferința Națională a Partidului Comunist Român. *Rezoluție*, Edit. Partidului Comunist Român, 1946.

² *Congresul Partidului Muncitoresc Român. 21—23 februarie 1948*, Edit. Partidului Muncitoresc Român. București, 1948, p. 6, 63—65.

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*. vol. 2. Edit. politică, București, 1968, p. 521.

⁴ *Legea nr. 1 din 31 decembrie 1948 pentru planul general economic al Republicii Populare Române pe anul 1949*, în „Monitorul oficial”, nr. 1 din 1 ianuarie 1949.

⁵ *Legea nr. 21 pentru planul de stat al Republicii Populare Române pe anul 1950*, în „Buletinul oficial” nr. 85 din 30 decembrie 1949.

Plenara C.C. al P.C.R. din 26 octombrie 1950 a adoptat *planul decenal de electrificare a țării pe anii 1951—1960*. Totodată, plenara C.C. al P.C.R. din 12—13 decembrie a adoptat *planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1951—1955*.

Planul decenal de electrificare a fost întocmit cu aportul a numeroși specialiști, ținându-se seama de studii și idei anterioare valoroase ale savanților români. El a fost dezbătut într-o sesiune lărgită de către Academia Republicii, unde și-au adus contribuția la definitivarea lui cele mai competente personalități în domeniile științific și tehnic. *Planul de stat pe anii 1951—1955* a concretizat, pentru întâia oară într-o concepție unitară, obiectivele fundamentale ale politicii Partidului Comunist Român de dezvoltare economico-socială a țării.

Traducerea în viață a planului de electrificare a fost marcată, în 1951, de începutul lucrărilor la prima mare hidrocentrală — Stejaru-Bicaz, avind la bază proiectul îmbunătățit al inginerului Dimitrie Leonida, elaborat în 1908. În cursul cincinalului 1951—1955 au fost construite termocentralele de la Ovidiu, Doicești, Comănești, Paroșeni, Singeorgiu de Pădure, Hunedoara, hidrocentralele Moreni, Sadu V și se desfășurau în plin lucrările hidrocentralei de la Bicaz. Planul decenal de electrificare a țării a fost împlinit în 1959, cu un an mai devreme. O realizare de mare importanță a constituit și formarea, în această perioadă, a sistemului energetic național.

În perioada primelor două planuri cincinale 1951—1960 au fost create noi ramuri industriale, ca industria de utilaj petrolier, minier și energetic, industria constructoare de autocamioane, tractoare și mașini agricole, subramuri ale industriei chimice etc. Au fost construite întreprinderi industriale importante: *Autobuzul* din București, *Steagul Roșu* din Brașov, Fabrica de rulmenți de la Birlad, Furnalele noi de la Hunedoara, Fabrica de antibiotice din Iași, combinatele chimice de la Săvinești, Onești, Borzești, Govora ș.a. De asemenea, au fost reconstruite și specializate pentru producția mașinilor agricole uzinele „Semănătoarea” din București, „7 Noiembrie” din Craiova și altele. S-a încheiat construcția podului peste Dunăre între Giurgiu și Ruse realizat în colaborare cu R.P. Bulgaria (1954). În 1957 a intrat în funcțiune la Institutul de fizică atomică din București, primul reactor montat în România și un accelerator de particule de tip ciclotron-fazotron. Au fost create sau dezvoltate subramuri industriale specializate în producția de construcții navale, mașini-unelte, utilaj tehnologic pentru industria minieră, siderurgică, chimică, alimentară, ușoară etc. În anul 1960 a început producția de locomotive Diesel electrice de 2 100 C.P. la Uzinele „Electroputere” din Craiova. S-a dezvoltat producția de fire și fibre sintetice, de mase plastice și cea de medicamente, industria bunurilor de consum.

O nouă treaptă calitativă de dezvoltare a bazei tehnico-materiale a socialismului în România a constituit-o continuarea industrializării țării, în perioada 1961—1965. Congresul al VIII-lea al P.C.R., care și-a desfășurat lucrările între 20 și 25 iunie 1960, a stabilit ca obiectiv principal al planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1961—1965, făurirea bazei tehnico-materiale a socialismului, continuarea neabătută, într-un ritm susținut, a industrializării țării, încheierea cooperativizării

agriculturii, a procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie⁶.

În perioada 1961—1965 industria a continuat să se dezvolte în ritm susținut. Producția de energie electrică a sporit ca urmare a intrării în funcțiune a Centralei electrice din Luduș (1963), a Termocentralei de la Ișalnița (1965). În 1964 au fost inaugurate lucrările sistemului hidro-energetic și de navigație de la Porțile de Fier, construit în comun de România și Iugoslavia.

Industria constructoare de mașini a introdus în fabricație noi tipuri de mașini, utilaje și instalații, printre care: instalația de foraj de 315 tone, care asigură forarea sondelor de țitei și gaze la adâncimi mari, tractorul de 65 CP, tractorul pe șenile de 130 CP, noi tipuri de autocamioane, instalații complexe și utilaje pentru uzinele construite în această perioadă. În februarie 1965 au fost date în folosință mașinile electronice de calcul „Cet” —500 și „Cifa—102”. De asemenea, în perioada 1961—1965, pentru prima dată în România a început fabricarea pe scară industrială a unor noi produse ca: aluminiu, cauciuc sintetic, noi sortimente de oțeluri aliate superior, de mase plastice, de fire și fibre sintetice, de coloranți bazici speciali, celuloză din paie și stuf, precum și o gamă mai variată de alte bunuri de consum. Ca o mărturie a creșterii gradului de diversificare a industriei românești, în 1961 a început producția de serie a primelor televizoare la Uzinele „Electronica” din București.

Cerințele industrializării au determinat crearea și dezvoltarea instituțiilor pentru formarea cadrelor tehnice de toate nivelurile și pentru cercetare în acest domeniu. Școlile politehnice au fost transformate în puternice institute de învățământ superior, diversificându-se profilurile de pregătire. Au fost create, pentru prima dată în România, institute de proiectare și cercetare tehnică, iar în întreprinderi — secții și servicii de creație. În 1965 funcționau 53 de institute ale Academiei, 163 de unități de cercetare departamentală și 48 de laboratoare uzinale mari în întreprinderi industriale moderne. În rețeaua de cercetare științifică lucrau aproape 23 000 de cadre cu studii superioare⁷.

Organic legată de dezvoltarea industriei și construcțiilor a fost și cea a *transporturilor și telecomunicațiilor*. A fost creată o industrie de autovehicule (autocamioane, autobuze, troleibuze), de mijloace de transport naval de diferite tipuri, de locomotive diesel și electrice pentru linii magistrale; în 1965 s-au produs 14 306 autocamioane, autotractoare și autobasculante față de 2 860 în 1955; 110 locomotive diesel și electrice de 2 100 C.P. față de 10 în 1960. De asemenea, producția vagoanelor de marfă a ajuns în 1965 la 8 581 vagoane, față de 1 875 vagoane în 1950⁸.

Analiza dezvoltării industriei naționale în perioada 1948—1965 ilustrează că aceasta a cunoscut progrese însemnate, ajungând la o producție globală în 1965 de 11 ori mai mare față de 1948. Ritmul mediu de creștere a producției globale industriale a fost în aceeași perioadă de 13,3%⁹,

⁶ *Congresul al III-lea (al VII-lea n.n.) al Partidului Muncitoresc Român 20—25 iunie 1960*, Edit. politică, București, 1960, p. 27—46.

⁷ *România în anii socialismului 1948—1978*, Edit. politică, București, 1980, p. 82—83.

⁸ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1977, p. 134 și 157.

⁹ *Ibidem*, p. 124.

unul dintre cele mai mari din lume. Datorită dezvoltării mai rapide a producției mijloacelor de producție s-au produs schimbări în *structura producției industriale*. Se remarcă o sporire a greutateii specifice a ramurilor de maximă importanță pentru construirea bazei tehnico-materiale a socialismului, ca industria constructoare de mașini și prelucrării metalelor, metalurgia neferoasă, chimia și energia electrică de la 25,8% în 1950 la 49,2% în 1965. Aceste ramuri se detașează de celelalte și prin evoluția lor rapidă. Între anii 1951—1965 industria constructoare de mașini a crescut de 15 ori, chimia de 21 ori etc. Totuși, aceste două ramuri—promotoare ale progresului tehnic—însău, în 1965, o pondere de 26,3%¹⁰, fiind încă departe de poziția corespunzătoare unei structuri moderne a industriei.

În procesul făuririi economiei socialiste unitare, industria s-a transformat în ramură conducătoare a economiei naționale. Statul român a făcut eforturi mari pentru dezvoltarea industriei, investind în această ramură în decursul celor trei cincinale (1951—1965) peste 171 miliarde de lei din totalul de aproape 362 miliarde de lei, adică peste 51%¹¹. Politica de industrializare a avut o înrîurire pozitivă asupra dezvoltării celorlalte ramuri ale economiei și domenii de activitate, asupra ocupării depline a forței de muncă, sporirii veniturilor, ridicării nivelului de trai al populației.

Orientînd eforturile poporului spre crearea bazei tehnice materiale a economiei naționale — fundamentul dezvoltării multilaterale a societății românești, asigurării independenței și suveranității naționale, Partidul Comunist Român a luat treptat poziții tot mai ferme de combatere a teoriilor care negau necesitatea dezvoltării industriei în fiecare țară, a respins treptat, mai ales după 1960, acele păreri care vizau „specializarea” internațională a țărilor socialiste: unele — în industrie, altele — în agricultură. „Succesele obținute de România ca și de celelalte țări socialiste — sublinia Declarația Partidului Comunist Român adoptată de Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1964 — arată că soluționarea cu succes a sarcinilor dezvoltării economiei depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale”¹². Partidul s-a pronunțat, totodată, împotriva unor propuneri care preconizau elaborarea unui plan unic pentru toate țările și formarea unui organ unic de planificare, suprastatal. Or, așa cum arată experiența, conducerea planificată a economiei naționale este unul din atributele fundamentale, esențiale și inalienabile ale suveranității statului, — planul de stat fiind principalul instrument prin care acesta își realizează obiectivele sale politice și socio-economice, stabilește direcțiile și ritmul de dezvoltare a economiei naționale, proporțiile ei fundamentale, acumulările, măsurile pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului.

Înfăptuirea planurilor cincinale din perioada 1951—1965 a asigurat crearea bazei tehnico-materiale și a economiei socialiste unitare a societății românești. La sfîrșitul planului cincinal 1961—1965, România

¹⁰ *Ibidem*, p. 160—161.

¹¹ *Ibidem*, p. 150—151.

¹² *Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara largită a C.C. al P.M.R., din aprilie 1964*, Edit. politică, București, 1964, p. 34.

depășise stadiul de țară slab dezvoltată, devenind un stat industrial-agrar. Din punct de vedere al orinduirii sociale țara noastră se încadra în rândul statelor celor mai avansate, iar din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică ea se afla în stadiul unei țări în curs de dezvoltare.

Pornind de la această realitate istorică, și ținând seama de tendințele progresului industrial pe plan mondial, Partidul Comunist Român a trasat cadrul și liniile directoare pentru consolidarea bazei tehnice-materiale și a societății socialiste românești. În orientarea eforturilor poporului român în această direcție, un rol de cea mai mare importanță a avut Congresul al IX-lea al partidului din 19 — 24 iulie 1965, care a făcut o profundă analiză a drumului parcurs în edificarea noii orinduirii și a stabilit, pe această bază, hotărâri și orientări realiste, profund mobilizatoare, ce au deschis calea ridicării pe o treaptă superioară a întregii opere de construcție socialistă. Eveniment de însemnătate decisivă în dinamizarea procesului revoluționar de edificare socialistă a țării, Congresul al IX-lea al partidului a adoptat Directivele cu privire la planul cincinal pe 1966 — 1970 și la planul pe zece ani privind dezvoltarea energetică și electrificarea țării 1966 — 1976¹³.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a marcat un moment principal în trecerea la elaborarea unui concept propriu privind industrializarea socialistă a țării, punându-se capăt astfel unor tendințe existente în etapele anterioare de aplicare mecanică a unor experiențe valabile în alte condiții.

Concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu despre industrializarea țării, dezvoltată întâia oară ca o concepție unitară și de lungă perspectivă la Congresul al IX-lea al partidului și fundamentată pe recunoașterea rolului decisiv al forțelor de producție în progresul societății, se caracterizează prin orientări novatoare, care au stimulat dezvoltarea în ritm susținut a ramurilor și subramurilor moderne ale industriei, promovarea progresului științific și tehnic, extinderea continuă a industriei în toate județele țării, valorificarea superioară a resurselor materiale și umane, creșterea eficienței economice. „Am ajuns astăzi la un asemenea stadiu de dezvoltare — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara C.C. al P.C.R. din 21 — 23 decembrie 1966 —, încît mersul nostru înainte este condiționat de ridicarea calitativă a întregii activități economice. În industrie am obținut an de an un ritm înalt de creștere a volumului producției. Trebuie să trecem acum — paralel cu dezvoltarea în continuare din punct de vedere cantitativ a producției — la o etapă nouă, calitativ superioară, a întregii activități industriale”¹⁴.

Ca urmare a eforturilor depuse de clasa muncitoare, de ceilalți oameni ai muncii, prevederile planului pe 1966 — 1970¹⁵ în domeniul industriei au fost realizate cu succes. Pe harta României au apărut în acești

¹³ *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19—24 iulie 1965*, Edit. politică, București, 1965, p. 21—104, 166—193, 266—287.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvirșirii construcției socialiste*, vol. 2, 1968, p. 130.

¹⁵ *Legea nr. 1 pentru adoptarea Planului de stat de dezvoltare a economiei naționale, pe anii 1966—1970*, în „Buletinul oficial”, nr. 46 din anul 1966.

ani peste 1 500 de obiective economice noi. S-a îmbunătățit structura industriei, locul central ocupându-l ramurile hotăritoare pentru progresul general al economiei — energia electrică și termică, metalurgia, chimia și construcțiile de mașini. Anul 1970 marchează momentul cînd în aceste ramuri s-au obținut mai mult de jumătate din producția industrială a țării. În cadrul ramurilor hotăritoare ale industriei s-au dezvoltat cu precădere subramurile ce realizează produse care înmagazinează o cantitate sporită de muncă complexă — electronica, mijloace de automatizare, mecanica fină și optica, producția fibrelor și firelor chimice, mase plastice, îngrășămintă chimică etc. Totodată, au fost asimilate în fabricație un număr de noi produse, dintre care, de pildă, locomotiva electrică de 658 CP, autoturismele „Dacia” și „Aro”, calculatorul electronic „Felix — 256” și alte mașini de calcul electronice, de mașini-unelte cu comandă-program, aparatură de automatizare etc.

Dezvoltarea industrială a țării a fost impulsionată de hotăririle adoptate de Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967 privind perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale, îmbunătățirea structurii organizatorice și conducerii industriei, corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României, precum și de alte hotăriri de partid ulterioare luate în acest domeniu.

Perfecționarea organizării administrativ-teritorială, în 1968¹⁶, politica de industrializare și amplasare armonioasă și echilibrată a forțelor de producție pe întregul teritoriu au creat condițiile necesare pentru dezvoltarea economică și socială a tuturor județelor și localităților țării, asigurînd, totodată, baza materială și spirituală pentru manifestarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii.

Învățămîntul și activitatea de cercetare științifică au fost reorganizate și legate mai strîns de producție. S-au stabilit modalități noi de stimulare a creației științifice, de intensificare a cercetării științifice fundamentale și aplicative, de îmbunătățire a sistemului de organizare a acestora. În acest scop, a fost înființat, în 1965, Consiliul Național al Cercetării Științifice, devenit în 1971 Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie organ central de partid și de stat, cu puteri deliberative, larg reprezentativ, care are menirea să înfăptuiască politica partidului în domeniul științei și să asigure coordonarea unitară la scară națională a cercetării științifice în toate domeniile¹⁷.

Îndeplinirea planului cincinal 1966—1970 a deschis perspectiva trecerii la o nouă etapă în dezvoltarea societății românești. Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, care și-a desfășurat lucrările între 6—12 august, 1969, pornind de la stadiul economic și social-politic pe care l-a atins societatea socialistă românească, de la particularitățile concrete din România, a stabilit ca obiectiv fundamental al programului de viitor *lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale a*

¹⁶ *Legea nr. 2 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România* în „Buletinul oficial”, nr. 17—18 din 17 februarie 1968.

¹⁷ *Legea nr. 2/1965 cu privire la îmbunătățirea organizării și orientarea cercetării științifice* în „Buletinul oficial”, nr. 6/1965, *Decretul nr. 89/1971 privind înfiinșarea Consiliului Național de Știință și Tehnologie*, în „Buletinul oficial”, nr. 11/1971

țării, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate¹⁸. Strategia și orientările tactice ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism și-au găsit o formulare amplă în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, adoptat la Congresul al XI-lea al P.C.R.¹⁹, în documentele celui de al XII-lea Congres al P.C.R.²⁰, în opera teoretică a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În concepția Partidului Comunist Român, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate este concepută ca un proces dinamic, atotcuprinzător, menită, să asigure, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, nu numai progresul forțelor de producție, care, deși este factorul determinant al vieții sociale, reprezintă numai o latură, a socialismului. Strategia Partidului Comunist Român, prevede, de aceea, transformări revoluționare de importanță istorică în ansamblul relațiilor sociale, în existența și conștiința socială a maselor.

Obiectivele și direcțiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate au determinat în mod obiectiv ridicarea la un nivel tot mai înalt a activității politice și organizatorice a Partidului Comunist Român, implicarea sa tot mai profundă în studierea realităților în continuă evoluție, în promovarea unei politici de natură să oglindească atât fenomenele și tendințele noi economice, sociale, politice și ideologice ale etapei pe care o parcurge acum România, cât și cele din viața internațională. În această nouă etapă a construcției socialismului s-a înfăptuit o dezvoltare puternică a forțelor de producție, dublate de perfecționarea relațiilor de producție și sociale. În cursul planului cincinal 1971—1975 — primul cincinal al etapei istorice de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — trăsătura de bază a dezvoltării industriei o constituie schimbările calitative exprimate în creșterea accentuată a ramurilor și subramurilor de vîrf: electronica, electrotehnica, mecanica fină și optica, industria petrochimică cu subramurile sale etc. Schimbări fundamentale s-au produs și în structura și obiectivele activității științifice, fiind promovate cercetări în domenii de vîrf ale științei și tehnologiei cum sînt: fizica și tehnica nucleară, matematica, informatica și cibernetica economică, electronica, construcțiile aeronautice, chimia polimerilor, biologia etc.

În perioada 1971—1975 au fost date în funcțiune un mare număr de obiective importante cum sînt: hidrocentralele Lotru, Rîmnicu-Vilcea, Tarnița; centralele termoelectrice Brăila și Rovinari; Combinatul de oțeluri speciale, Tîrgoviște, Întreprinderea de alumina Tulcea, Întreprinderea de vagoane Caracal, Combinatul de îngrășăminte chimice Slobozia, Întreprinderea de armături industriale din fontă și oțel Zalău, Rafinăria — etapa a II-a — de la Combinatul petrochimic Pitești ș.a. În industria ușoară și alimentară au intrat în funcțiune 26 de întreprinderi textile și încălțăminte, fabrici de piine, abatoare etc.²¹.

¹⁸ *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, 6—12 august 1969*, Edit. politică, București, 1969, p. 25.

¹⁹ *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, 25—28 noiembrie 1974*, Edit. politică, București, 1974, p. 614—749.

²⁰ *Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, 19—23 noiembrie 1979*, Edit. politică, București, 1981, p. 17—94.

²¹ *România în anii socialismului, 1945—1978*, p. 23.

Congresul al XI-lea al P.C.R., care și-a desfășurat lucrările în zilele de 25 — 28 noiembrie 1974, a orientat, prin documentele adoptate²², eforturile poporului, resursele țării spre dezvoltarea susținută a industriei și agriculturii, a celorlalte ramuri, promovarea progresului tehnic, ridicarea calității producției, creșterea eficienței economice etc. În perioada planului cincinal 1976 — 1980, definit ca cincinalul afirmării plene a revoluției tehnico-științifice în țara noastră, au fost create noi și moderne unități de producție, care au asigurat condițiile industriei constructoare de mașini, industriei metalurgice și chimice să soluționeze aproape toate problemele tehnice. Au fost realizate o serie de produse importante, cum sînt: strungul carusel de 16 m, prima platformă de foraj marin, petrolierul de 150 000 t.d.w., locomotiva diesel electrică de 4000 CP, motoare diesel semirapide de 8 400 CP și lente de 20 000 CP pentru propulsia navală, calculatorul „Felix — 512” ș.a. A început construcția unor mari obiective, cum sînt Combinatul siderurgic Călărași, combinatele de mașini grele din Iași, Cluj, Craiova, sistemul hidroenergetic Porțile de Fier, II, în colaborare cu R.S.F. Iugoslavia, Complexul hidrotehnic Turnu Măgurele — Nicopole, realizat în colaborare cu R.P. Bulgaria, metrourul din București ș.a. Au fost reluate, pe baza unui proiect nou, lucrările de execuție a Canalului Dunăre — Marea Neagră.

Generalizînd experiența dobîndită în anii edificării socialismului și pornind de la cerințele obiective ale fărurii societății socialiste multilateral dezvoltate, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român din 19 — 23 noiembrie 1979 a trasat orientările fundamentale ale dezvoltării economico-sociale a țării, continuarea pe o treaptă superioară a politicii de industrializare, a stabilit direcțiile de acțiune în următoarea etapă, corespunzător obiectivelor și direcțiilor cuprinse în Programul de fărurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, cerințelor pe care le ridică progresul neînterupt al societății românești²³.

În cursul cincinalului 1981 — 1985 s-a intensificat procesul de creștere și modernizare a structurii industriei prin dezvoltarea mai rapidă a subramurilor și sectoarelor mici consumatoare de materii prime și energie, accentuarea rolului industriei prelucrătoare și diversificarea producției ramurilor de vîrf ale industriei. În strînsă legătură cu preocupările pentru creșterea și îmbunătățirea structurii industriei, pentru dezvoltarea rapidă și echilibrată a economiei naționale în ansamblu, s-a acordat o atenție deosebită dezvoltării bazei de materii prime și energetice, laturilor calitative, în toate domeniile.

În condițiile complicate ale vieții internaționale și ale crizei economice mondiale, țara noastră a continuat să înregistreze progrese însemnate pe calea dezvoltării economico-sociale. Realizările importante obținute în primii patru ani ai cincinalului actual și prevederile pe anul 1985 asigură îndeplinirea în linii generale, a planului pe perioada 1981 — 1985, a hotărîrilor Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale privind

²² Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român 25 — 28 noiembrie 1974, p. 15 — 87, 614 — 814.

²³ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, 19 — 23 noiembrie 1979.

dezvoltarea industriei, a celorlalte ramuri ale producției materiale. Partidul nostru a acționat cu hotărâre pentru soluționarea problemelor complexe ce s-au ridicat pe parcursul realizării actualului cincinal, pentru înlăturarea unor contradicții apărute în dezvoltarea economiei naționale, pentru depășirea greutăților determinate de criza economică mondială.

Progresul economic și social al României s-a realizat și se realizează, în primul rând, prin efortul economic și de inteligență al întregului popor, prin promovarea unei rate înalte de acumulare, alocându-se cu deosebire în ultimele două decenii o parte importantă din venitul național — peste o treime — pentru fondul de dezvoltare. Investițiile au condus la modificări structurale în economia națională, în dezvoltarea și modernizarea mijloacelor de producție, în promovarea tehnologiei moderne și realizarea de mutații calitative în compoziția și pregătirea oamenilor muncii.

Justețea politicii Partidului Comunist Român de industrializare socialistă a țării, capacitatea sa organizatorică și politică, cu care a știut să unească energiile și virtuțile de luptă și de muncă ale clasei muncitoare, țărânimii, intelectualității, în opera de făurire conștientă a unei României prospere, este ilustrată de realizările remarcabile dobândite în anii care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională și, mai cu seamă, în perioada istorică deschisă de Congresul al IX-lea al partidului legată indestructibil de activitatea neobosită desfășurată cu profund spirit creator, cu pasiune revoluționară, de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a imprimat un puternic dinamism dezvoltării vieții economice, sociale și politice, întregii opere de edificare a societății socialiste în România.

Poporul român, stăpîn pe destinele sale a transformat România prin eforturile proprii într-o țară socialistă industrial-agrară, modernă, cu o industrie puternică, cu o agricultură socialistă modernă, în plină dezvoltare, cu un nivel de civilizație tot mai ridicat.

Producția industrială a țării este în 1984 de peste 100 ori mai mare față de cea realizată în anul 1945. Industria reprezintă ramura conducătoare a economiei naționale, contribuind la crearea venitului național cu 63 %, față de 26,5 % în 1945. Dispunînd de o dotare modernă, de specialiști cu o înaltă calificare, industria asigură dotarea tehnică a economiei naționale și soluționează cele mai complicate probleme tehnice, în toate domeniile, inclusiv în domeniul electronicii, al utilajelor energetice atomonucleare, în domeniul aviației și în alte sectoare de importanță deosebită.

Țara noastră dispune, totodată, de o puternică capacitate de cercetare științifică și tehnologică, aptă să contribuie la progresul continuu al industriei, al întregii economii naționale, al bunăstării poporului. Mărturie în acest sens sînt inaugurarea construcției primelor centrale atomoelectrice, construirea primelor avioane de pasageri, construcții grandioase, printre care se înscriu la loc de frunte Canalul Dunăre—Marea Neagră, Metroul din Capitală etc. Semnificativ este faptul că numai în perioada 1965—1984 au intrat în funcțiune peste 50 de hidrocentrale importante, cu o putere de circa 3600 MW. În aceeași perioadă au intrat în funcțiune complexe petrochimice de la Pitești, Ploiești, Midia, Combinatele de la Craiova, Arad, Slobozia, www.dacoromanica.ro și

chimia dețin în 1984 o pondere de peste 40% în totalul producției industriale a țării, reprezentând ramuri industriale conducătoare pentru modernizarea economiei naționale. Concomitent s-a dezvoltat baza de materii prime și materiale, producția de cărbune, producția industriei siderurgice și metalurgice, a energeticii — ramură hotărâtoare pentru modernizarea bazei tehnico-materiale a societății noastre socialiste.

Industria românească asigură peste 85% din mașinile și utilajele necesare realizării programelor de investiții. Ea are, totodată, un rol hotărâtor în modernizarea bazei tehnico-materiale a agriculturii. „Practic — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu există ramură de activitate în care industria românească să nu se poată angaja să producă orice utilaje la nivelul tehnicii mondiale. Aceasta este marea cucerire a revoluției socialiste în tehnică dar mai cu seamă în crearea unei clase muncitoare în stare să producă această tehnică de înalt nivel!”²⁴.

Înzestrată tehnic de industrie, agricultura — ramură de bază a economiei naționale — reorganizată sub raport social prin cooperativizare, deservită de o largă rețea de institut și baze de cercetări științifice, cunoscând o creștere importantă a irigațiilor și îmbunătățirilor funciare, a chimizării — și-a sporit de 7 ori producția față de cea din anul 1945. Ea asigură în bune condiții aprovizionarea populației și satisfacerea cerințelor, în continuă creștere, a economiei naționale. Referindu-se la locul, rolul și importanța agriculturii în dezvoltarea forțelor de producție ale țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Privind în perspectivă, economia României va trebui să se bazeze pe o industrie modernă, puternic dezvoltată, pe o agricultură modernă, de înaltă productivitate, continuând să rămână și în viitor o țară industrial-agrară. Pe această bază se vor asigura dezvoltarea forțelor de producție, progresul general al societății, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului!”²⁵.

Una din marile realizări ale României socialiste o constituie amplasarea echilibrată, rațională a forțelor de producție pe teritoriu, dezvoltarea industrială a tuturor zonelor și județelor țării. Prin aceasta s-au asigurat înlăturarea migrației populației spre orașele mari, înfăptuirea deplinei egalități în ce privește condițiile de muncă și viață, exercitarea drepturilor a tuturor cetățenilor țării. Astfel, prin dezvoltarea industriei și a serviciilor și în județele mai puțin dezvoltate din punct de vedere al forțelor de producție s-au asigurat creșterea gradului de ocupare a populației, o îmbinare mai bună între activitatea industrială și agricolă, valorificarea mai eficientă a resurselor naturale existente, lichidarea decalajelor economice în profil teritorial, crearea cadrului economic necesar pentru sistematizarea teritoriului și localităților.

Dezvoltarea și modernizarea economiei naționale, sporirea continuă a venitului național, au fost însoțite de reducerea treptată a decalajelor față de țările dezvoltate din punct de vedere economic. La numeroase produse industriale și agricole, România s-a apropiat sau a egalat nivelurile realizate pe locuitor în prezent de state dezvoltate din punct de vedere economic.

²⁴Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 24, 1983, p. 26.

²⁵Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 24, 1983, p. 24. www.dacoromanica.ro

Situarea consecventă a industrializării țării în centrul politicii generale de creare și dezvoltare a bazei tehnico-materiale a economiei naționale și mobilizarea în acest scop a tuturor resurselor materiale și umane s-a dovedit a fi calea sigură de valorificare superioară a bogățiilor naturale, de sporire a avuției naționale și ridicarea nivelului de trai al popoului, de întărire a independenței naționale. Așa cum subliniază, pe bună dreptate, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Dacă România, trecînd pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate. Dezvoltarea puternică a industriei socialiste, amplasarea forțelor de producție și progresul industriei în toate județele au constituit și constituie factorul esențial al victoriei socialismului, al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism”²⁶.

Dezvoltarea în ritm susținut a industriei — asigurînd creșterea, în perioada 1945—1984, a produsului social de 28 ori și a venitului național de 32 ori — a constituit baza ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al popoului²⁷. În acest sens, semnificativ este faptul, că ponderea populației ocupate în industrie și în celelalte ramuri neagricole a crescut de la 25,7% în 1950 la peste 71% în 1984, iar ponderea populației din agricultură a scăzut, în aceeași perioadă, de la 74,3% la 29%. În anul 1978, pentru prima dată în istoria țării, populația ocupată în industrie a devansat populația ocupată în agricultură. Deplasările de populație agricolă către ramurile neagricole și, în primul rînd, către industrie, ca urmare a industrializării țării, au determinat ridicarea nivelului de instruire profesională, mărind, astfel, productivitatea muncii sociale, venitul național, fapt ce s-a răsfrînt pozitiv asupra sporirii veniturilor populației, care, în 1984, erau de peste 2,5 ori mai mari decît în 1965. La 1 august 1984 s-a încheiat acțiunea de majorare a retribuției în întreaga economie națională, acțiune cu urmări pozitive asupra creșterii veniturilor reale ale oamenilor muncii. Totodată, ca urmare a dezvoltării puternice a construcției de locuințe, peste 80% din populația țării beneficiază de locuințe noi. România se situează printre primele 10 țări din lume după ritmul construcției de locuințe la 1000 de locuitori. Mutații calitative s-au produs și în consumul de bunuri al populației, al serviciilor.

Sprijinirea pe o economie complex dezvoltată, echilibrată a dat posibilitatea României să-și extindă și diversifice schimburile comerciale, să promoveze forme variate de cooperare economică și tehnică-științifică pe baze avantajoase, în condiții de egalitate, să excludă urmările vechilor relații de inechitate, din timpul cînd România era redusă la rolul de furnizoare de produse agricole și materii prime și importatoare de produse industriale. Volumul comerțului exterior al României era la sfîrșitul

²⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, volumul 24, 1983, p. 20.

²⁷ *Directivile Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000*. Proiect în „Scînteia” din 5 septembrie 1983.

anului 1983 de 34 de ori mai mare decât în 1950. Ponderea țărilor socialiste în totalul comerțului exterior al României reprezintă 52%. Acționând în spiritul dezvoltării relațiilor cu toate statele lumii — indiferent de orînduirea lor socială — România și-a extins permanent relațiile cu alte țări, întretinînd astăzi relații diplomatice și consulare cu 139 de state, și relații economice și tehnico-științifice cu 150 de state.

Drumul continuu ascendent parcurs de România în anii făuririi noii orînduirii sociale confirmă plenar că numai socialismul a creat condițiile lichidării rapide a rămîinerii în urmă a țării noastre, a subdezvoltării și a asigurat progresul economic și social al României în toate domeniile de activitate. †

Pe temeiul solid al realizărilor din anii socialismului și, cu deosebire, al celor din epoca pe care o numim cu îndreptățită mîndrie patriotică *Epoca Ceaușescu*, cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie națională, *Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000*, proiectează un viitor de certitudine a dezvoltării, de înaintare socialistă în toate compartimentele vieții economico-sociale, în industrie și agricultură, în celelalte ramuri ale producției materiale, în știință, învățămînt și cultură, creșterea nivelului de trai, material și spiritual, și a calității vieții întregului popor. Document programatic, pătruns de o adîncă viziune științifică asupra datelor politice-sociale interne și internaționale, imprimată de gîndirea de înaltă clarviziune și pătrundere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, *Directivele* dau măsura uriașei capacități a poporului român de a înălța patria pe cele mai strălucitoare culmi de civilizație socialistă, de a adăuga, în continuare, valori de impunător relief evoluției sale în lumea contemporană.

Obiectivul fundamental al planului cincinal 1986—1990 îl constituie dezvoltarea puternică, în continuare, a forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale, înfăptuirea în linii generale a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, crearea condițiilor necesare trecerii, în perioada următoare, la realizarea fazei superioare a societății socialiste, la construcția comunismului în România. În centrul activității din planul cincinal 1986—1990 se află ca orientări de bază — perfecționarea și modernizarea forțelor de producție, dezvoltarea intensivă a industriei, accentuarea specializării și integrării producției, ridicarea permanentă a nivelului tehnic și calitativ al produselor, sporirea mai puternică a productivității muncii, economisirea strictă și valorificarea superioară a materiilor prime, combustibililor și energiei. În agricultură se va acorda o atenție deosebită ameliorării solului și creșterii fertilității pămîntului, creîndu-se condițiile pentru ca agricultura să satisfacă pe deplin necesitățile economiei naționale de materii prime agricole și cerințele de consum ale populației, să asigure și unele disponibilități pentru export. Se va acționa, deci, pentru asigurarea unui raport

optim între industrie și agricultură, pentru dezvoltarea echilibrată a tuturor ramurilor economiei, precum și pentru continuarea procesului de amplasare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării.

Aceste procese vor fi ridicate pe un plan superior în deceniul următor când se vor accentua și mai mult laturile calitative în toate domeniile de activitate economică și socială. Se va asigura o creștere și mai puternică a productivității muncii, îndeosebi prin intensificarea procesului de electronizare, automatizare și robotizare a tuturor sectoarelor de activitate. În următorii 15 ani, arată secretarul general al partidului, venitul național va crește de 2,3—2,6 ori, fapt ce va avea efecte puternice asupra ridicării nivelului de trai și civilizație al tuturor oamenilor muncii, a prosperității întregii țări. Ampla dezvoltare economico-socială va fi însoțită de o continuă perfecționare a relațiilor de producție și sociale, de profunde transformări în structura socială de întărirea coeziunii întregului popor.

România anului 2000 va fi o țară socialistă multilateral dezvoltată, atât din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, cât și al nivelului general de viață și de civilizație al poporului nostru. Aceasta va duce la întărirea și mai puternică a statului nostru socialist, a forței economice și sociale a societății noastre, a independenței și suveranității României socialiste. În același timp, va constitui fundamentul trainic al dezvoltării colaborării și cooperării țării noastre cu celelalte țări și popoare ale lumii, al participării României la diviziunea internațională a muncii și la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, la eforturile pentru făurirea unei lumi a păcii, înțelegerii și colaborării, fără arme și fără războaie.

Realizările remarcabile obținute de poporul nostru în anii socialismului și perspectivele minunate pe care le deschide Congresul al XIII-lea al Partidului reprezintă cea mai concludentă dovadă a politicii științifice a Partidului Comunist Român — centrul vital și conștiința întregii națiuni —, care aplică în mod creator principiile fundamentale ale socialismului științific, concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică la realitățile României, ale epocii în care trăim.

L'INDUSTRIALISATION — FONDEMENT DU PROGRÈS MULTIFORME DE LA ROUMANIE

RÉSUMÉ

Analysant la stratégie de l'industrialisation de la Roumanie, l'étude relève que l'évolution de celle-ci a été déterminée par les conditions, les possibilités et les nécessités concrètes de chaque étape historique parcourue.

A l'étape de l'édification des bases du socialisme (1948—1965), l'industrie s'est transformée en branche dirigeante de l'économie nationale, devenant prépondérante dans la création du produit social et du revenu national.

Pendant la période suivante, ouverte par le IX^e Congrès du P.C.R. de 1965, d'édification de la société socialiste multilatéralement développée, étape qualitativement supérieure, le processus de la continuation de l'industrialisation a assuré la création et le développement des branches génératrices de progrès technique, ainsi que l'accroissement du taux des activités industrielles dans les autres branches de l'économie nationale. La Roumanie s'est transformée d'un pays à caractère agricole prépondérant, en pays industriel-agraire possédant une industrie moderne.

AUTOCONDUCEREA MUNCITOREASCĂ — ETAPĂ CALITATIV SUPERIOARĂ ÎN DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

DE

GHEORGHE GIIMES

Una din coordonatele de bază ale activității Partidului Comunist Român de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate a fost și este perfecționarea neîncetată a organizării și conducerii economico-sociale în pas cu schimbările ce au loc în nivelul și structura forțelor de producție și evoluția relațiilor de producție, cu exigențele progresului social, ale civilizației socialiste. Ansamblul măsurilor întreprinse de partid, în acest domeniu, au avut drept rezultat lărgirea și adîncirea continuă a democrației socialiste, amplificarea participării active și conștiente a oamenilor muncii la conducerea societății.

Cucerire de seamă a socialismului, componentă inseparabilă a sistemului social global socialist și principală direcție de acțiune a dezvoltării noii orînduiri, democrația socialistă a cunoscut și cunoaște un proces continuu de dezvoltare și perfecționare, a cărui rezultantă este, în zilele noastre, generalizarea principiului autoconducerii muncitorești. În Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din decembrie 1982, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Trebuie să pornim de la faptul că socialismul este opera maselor populare, că el se înfăptuiește cu poporul și pentru popor, că democrația socialistă constituie o necesitate obiectivă pentru afirmarea conștientă a maselor populare în conducerea tuturor sectoarelor de activitate. (...) Perfecționarea noului mecanism economic are drept scop așezarea întregii activități economico-sociale pe principiile autoconducerii și autogestiei”¹.

Introducerea actualului mecanism economico-financiar și a principiilor autogestiei și autoconducerii, pe temeiul hotărîrilor Plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1978, a marcat o nouă etapă, calitativ superioară în dezvoltarea democrației socialiste. Prin instituirea sistemului autoconducerii s-a realizat concordanța dintre cadrul instituțional democratic existent și cerințele noului mecanism economico-financiar, întărirea autonomiei funcționale a organelor colective de conducere, antrenarea colectivelor de oameni ai muncii, nemijlocit sau prin reprezentanți, la elaborarea, dezbaterea, adoptarea și controlul transpunerii în viață a deciziilor privind activitatea economico-socială, la întreaga activitate

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1982, p. 42; 28.

de organizare și conducere a unităților economice și administrativ-teritoriale.

Trecerea la sistemul autoconducerii este expresia gândirii social-politice originale și creatoare a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rezultatul concluziilor la care s-a ajuns pe baza experienței românești în crearea sistemului instituțional al democrației socialiste, al rezultatelor în timp, obținute prin afirmarea principiilor democrației socialiste în general, ale democrației participative în special. Trecerea la autoconducerea muncitorească a fost pregătită de întregul complex de hotărâri și măsuri pe linia democratizării ansamblului structurilor și relațiilor sociale, a perfecționării organizării și conducerii economiei naționale, a creării unui cadru instituțional democratic „unic în felul său”, adevat afirmării unei democrații muncitorești autentice, participării reale, nemijlocite a oamenilor muncii la dezbateră, adoptarea și înlăptuirea deciziilor economico-sociale. „Putem spune — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — că am creat un sistem de organisme larg democratice, de la unitățile de bază economico-sociale pînă la organele cu caracter național. Avem consiliile de conducere și adunările generale ale oamenilor muncii, congresele și diferitele consilii naționale de conducere pe plan central care asigură un vast cadru democratic de participare a maselor, a poporului la conducerea societății, care dau noi dimensiuni democratice edificării socialiste a patriei noastre”².

În concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, autoconducerea muncitorească reprezintă un principiu și totodată, o metodă nouă, autentică de exprimare a democrației nemijlocite, de participare conștientă a muncitorilor la actul de decizie. Componentă esențială a democrației socialiste, autoconducerea muncitorească este expresia participării nemijlocite a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii la organizarea și conducerea activității economico-sociale, la toate nivelurile și verigile vieții sociale. Prin ansamblul competențelor și atribuțiilor sale, sistemul instituțional al autoconducerii muncitorești realizează organizarea și conducerea întregii activități economico-sociale a întreprinderilor dinăuntrul organismelor colective de conducere, prin care muncitorii își asumă conștient și direct angajarea și răspunderea.

Esența autoconducerii este exprimată de ansamblul atribuțiilor și al responsabilității deliberat asumate de fiecare muncitor și de întregul colectiv din secție, fabrică, întreprindere de a organiza, conduce, gospodări și dezvolta avuția națională încredințată. Semnificația majoră a autoconducerii o reprezintă încununarea procesului de trecere de la conducerea unipersonală a directorului de întreprindere la instituționalizarea și generalizarea principiului muncii și conducerii colective, în toate domeniile și verigile activității economico-sociale.

Substanța calitativă nouă, revoluționară a principiului autoconducerii muncitorești constă în faptul că oamenii muncii devin acum, practic, administratori direcți și responsabili ai mijloacelor de producție, că întregul colectiv, fiecare muncitor în parte — în tripla calitate de proprietar, de producător și de beneficiar — trebuie să gîndească, să decidă și să

² *Ibidem*, p. 42.

acționeze ca bun gospodar și administrator nemijlocit ai părții din averea națională pe care o gestionează. „Oamenii muncii dintr-o întreprindere — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să înțeleagă faptul că ei sînt proprietarii acelei întreprinderi, că ei poartă direct răspunderea pentru păstrarea și apărarea proprietății, pentru dezvoltarea ei, că datoria lor este a obține, cu mijloacele de care dispun, creșterea continuă a eficienței economice, asigurînd pe această cale și mijloacele necesare retribuirii lor și participării la beneficii, și mijloacele necesare acumulării, dezvoltării forțelor de producție, precum și satisfacerea unor necesități generale ale statului, apărării țării”³. Din această substanță, decurge specificitatea autoconducerii muncitorești din România, particularitățile sale față de sistemul autoconducerii din alte țări socialiste, specificitate ce rezultă organic din conținutul Programului Partidului Comunist Român de edificare a socialismului multilateral dezvoltat și înaintare în perspectivă spre comunism, din politica partidului de adîncire și lărgire a democrației socialiste, a afirmării neconținute a rolului conducător al clasei muncitoare în societate.

Elaborarea pe plan conceptual, crearea sistemului instituțional democratic, adoptarea unei vaste legislații adecvate, precum și generalizarea noului mecanism economico-financiar, concomitent cu principiile auto-gestiunii și autoconducerii, reprezintă un adevărat salt calitativ în domeniul sistemului de organizare și conducere politică a societății, constituie una din cele mai semnificative orientări și soluții adoptate de Partidul Comunist Român, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în construirea modelului românesc de organizare și conducere a activității economico-sociale, rezultanta unui îndelungat și complex proces de perfecționare a relațiilor sociale, de adîncire a democrației socialiste. Privind în perspectivă, amplificarea și perfecționarea autoconducerii muncitorești, a formelor și metodelor specifice democrației participative, reprezintă principala modalitate de antrenare a oamenilor muncii la organizarea și conducerea activității economico-sociale, principala direcție de acțiune a edificării socialismului multilateral dezvoltat și înaintare a României spre comunism.

Pornind de la locul și rolul autoconducerii muncitorești în contextul general al dezvoltării democrației socialiste se impune cerința sublinierii unora din principalele premise, orientări, trăsături și principii ale concepției programatice și acțiunii practice a partidului nostru care ne pot explica necesitatea și valoarea aplicării principiului autoconducerii muncitorești, competențele și atribuțiile sale intrinseci generate de actualul stadiu al dezvoltării societății românești.

Partidul nostru pornește, mai întîi, de la teza fundamentală a materialismului dialectic și istoric după care masele populare, poporul este făuritorul istoriei, că *socialismul* ea treaptă nouă, superioară în succesiunea istorică a formațiunilor sociale *este rezultatul activității creatoare, conștiente și active a maselor populare*. „Noi pornim — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — de la concepția revoluționară că socialismul se înfăptuiește cu poporul și pentru popor, că numai asigurînd participarea nemij-

□

³ Nicolae Ceaușescu, *Expunere prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R.*, Edit. politică, București, 1982, p. 30.

locită a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, la elaborarea politicii interne și externe, la înfăptuirea ei, la conducerea tuturor sectoarelor, dezvoltând democrația socialistă, creăm condițiile pentru edificarea orînduirii noi în mod conștient, de către întregul popor, stăpîn pe destinele sale, hotărit să-și făurească viața în mod liber, așa cum o dorește"⁴.

Procesul dezvoltării democrației socialiste și, în acest context, introducerea și afirmarea autoconducerii, muncitorești constituie cadrul optim al sporirii rolului maselor populare la creația istorică conștientă, la făurirea socialismului și comunismului. Principalele dimensiuni ale acestui proces sînt marcate de conținutul și principiile conducerii științifice a societății, democratizarea ansamblului structurilor și relațiilor sociale, lărgirea bazei de masă în exercitarea funcțiilor adoptării deciziilor, crearea unui vast sistem instituțional democratic care permite participarea tot mai plină și nemijlocită a maselor la stabilirea și înfăptuirea obiectivelor strategice ale dezvoltării economico-sociale, promovarea muncitorilor în organele de conducere colectivă la toate nivelurile, lărgirea autonomiei funcționale și stimularea inițiativei colectivelor de oameni ai muncii, realizarea fluxului informațional la toate verigile vieții sociale, consultarea sistematică a oamenilor muncii, noile valențe ale disciplinei muncii și răspunderii civice, ale eticii și echității socialiste, amplificarea controlului maselor asupra activității organelor de stat, integrarea activității partidului, a statului, a organizațiilor de masă și obștești cu cea a oamenilor muncii, a întregului popor.

Autoconducerea muncitorească, prin valorificarea întregului său sistem instituțional crează condiții ca ansamblul acestor trăsături și atribute ale activității conștiente și creatoare a maselor să se manifeste plin, ca talentul și inițiativa fiecărui om al muncii să fie puse în slujba colectivității, ca angajarea și responsabilitatea oamenilor muncii în activitatea cotidiană, la dezbateră, adoptarea și înfăptuirea actului decizional, la soluționarea optimă a problemelor economice sociale ale locului de muncă să fie emanația gîndirii și acțiunii lor conștiente la făurirea propriului lor viitor socialist.

Una din principalele orientări și trăsături ale concepției programatice și acțiunii practice a partidului nostru cu privire la introducerea și generalizarea autoconducerii muncitorești o reprezintă *relația dialectică dintre rolul clasei muncitoare în socialism și cerințele aplicării principiului autoconducerii muncitorești*. În documentele Partidului Comunist Român este pregnant subliniată ideea după care participarea clasei muncitoare la organizarea și conducerea politică a societății constituie însuși axul procesului istoric al devenirii socialismului, al evoluției sale spre comunism.

Subliniind importanța afirmării rolului conducător al clasei muncitoare în România, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Clasa muncitoare, care a răsturnat vechea orînduire, împărțită în clase antagoniste, care a lichidat clasele exploatare și și-a asumat răspunderea făuririi unei societăți fără clase, trebuie să-și asume rolul de a acționa direct în

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 16, Edit. politică, București, 1979, p. 404.

realizarea acestui obiectiv. Aceasta este problema fundamentală pentru construcția socialismului. Nu ne putem mulțumi numai cu teza că clasa muncitoare își îndeplinește rolul prin intermediul celor cărora le dă mandat. Este bine și așa, dar este și mai bine și mai necesar ca muncitorii să participe direct la conducere. Numai așa înfăptuim societatea comunistă”⁵.

În deplină concordanță cu această viziune programatică, din inițiativa conducerii superioare de partid; a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, de-a lungul anilor, și cu deosebire, în condițiile introducerii autoconducerii muncitorești, s-au adoptat măsuri practice, concrete pentru ca, în fapt, nu numai de drept, clasa muncitoare să-și exercite rolul conducător în societate. Menționăm, în acest sens, printre altele, sporierea numărului reprezentanților clasei muncitoare în Consiliile oamenilor muncii la un procent de 30—35% din componența acestui organ; mărirea duratei pentru mandatul reprezentanților muncitorilor în organele colective de conducere de la unu la doi ani; investirea secretarului organizației de partid — care este ales din rândurile muncitorilor — în funcție de președinte al Consiliului oamenilor muncii; numirea unuia din reprezentanții muncitorilor în C.O.M. ca vicepreședinte al acestui important organ colectiv de conducere; desemnarea președintelui organizației sindicale și în calitatea de președinte al adunării generale a oamenilor muncii, reprezentarea în proporție majoritară a muncitorilor în Consiliul Național al Oamenilor muncii, și proporția largă și semnificativă a participării a 4000 de muncitori, din totalul de 11.000 de delegați, la lucrările celui de-al II-lea Congres al Consiliilor Oamenilor Muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe etc.

Expresie elocventă a participării largi a clasei muncitoare la conducerea politică a societății, din Consiliul Național al Oamenilor Muncii, constituit după cel de-al doilea Congres al Consiliilor oamenilor muncii, din 1.591 de membri, 834 sînt muncitori și maiștri care lucrează nemijlocit în producție. De asemenea, în cadrul celor 6.000 de consilii ale oamenilor muncii dintr-un total de circa 114.000 de membri, peste 35.000 sînt muncitori direct productivi. Toate acestea ne relevă realitatea că în societatea românească contemporană clasa muncitoare își exercită, în mod efectiv, rolul de forță socială conducătoare, îndeplinește funcții de conducere în toate domeniile vieții sociale și în ansamblul nivelurilor și verigilor conducerii social-politice, participă la organizarea și conducerea unităților economice nu numai prin reprezentanți, prin intermediul cărora le dă mandat ei, în mod nemijlocit, pe temeiul competențelor și atribuțiilor ce-i revin ca forță socială conducătoare în societate.

Ansamblul acestor hotăriri și măsuri au o adîncă semnificație social-politică: participarea prin reprezentanți, dar, mai ales, nemijlocită a muncitorilor în organele de conducere, la toate nivelurile și verigile vieții sociale, imprimă un puternic suflu înnoitor, revoluționar în întreaga activitate economico-socială, îmbină în mod armonios, creația și experiența colectivă a maselor cu cea a cadrelor de conducere, contribuie la armonizarea intereselor și la întărirea colaborării dintre producătorii direcți

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Op. cit.*, vol. 15, p. 300.

și organele conducătoare, facilitează realizarea și eficiența actului de conducere.

Realizarea rolului conducător al clasei muncitoare, participarea ei nemijlocită sau prin reprezentanți la conducerea unităților economice și a întregii societăți se coroborează organic cu *relația dialectică dintre democrația socialistă și autoconducerea muncitorească*, cu cerința intensificării participării maselor largi la conducerea politică a societății, adâncirea caracterului democratic al statului, lărgirea competențelor și sarcinilor organizațiilor politice și obștești, accentuarea trăsăturilor și atributelor democrației muncitorești, revoluționare.

Expresia practică a viziunii partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, despre interdependența dintre democrație și autoconducere ne este relevată de un ansamblu de măsuri politice, juridice și organizatorice, printre care se remarcă: instituționalizarea principiului muncii și conducerii colective; aplicarea judicioasă a principiului centralismului democratic, în sensul combaterii și eradicării fenomenelor birocratice, paralel cu lărgirea autonomiei și inițiativelor organelor locale, ale personalului muncitor; crearea organelor colective de conducere din întreprinderi și centrale industriale — adunarea generală și consiliul oameșilor muncii — reglementările normative privind rolul, competențele și atribuțiile acestora; mai largă reprezentare a secțiilor productive în organele colective de conducere din întreprinderi; instituționalizarea Congresului consiliilor oamenilor muncii; constituirea Consiliului Național al Oamenilor Muncii; adoptarea de către aceste forumuri naționale ale democrației muncitorești de hotărâri și rezoluții menite să orienteze activitatea organelor colective de conducere; implementarea activității organelor de stat cu noile organisme democratice prin preluarea de către acestea din urmă a unor atribuții în conducerea activității social-economice etc. Toate acestea sînt tot atitea verigi ale acțiunii practice inițiate de partidul nostru pe linia perfecționării democrației socialiste, în vederea implantării mai adînci a elementului muncitoresc și a metodelor democratice în elaborarea, adoptarea și îmfăptuirea actului de decizie, în funcționarea optimă a mecanismului instituțional al autoconducerii muncitorești.

Congresul al II-lea al Consiliilor oamenilor muncii a marcat o nouă etapă în dezvoltarea democrației socialiste, a relevat preocupările partidului nostru în direcția asigurării unei eficiențe sporite a sistemului instituțional al acesteia, menit să asigure participarea efectivă a celor ce muncesc la adoptarea deciziilor și îmfăptuirea autoconducerii muncitorești. Congresul a hotărît extinderea activității de autogestiune și autoconducere prin includerea în sistemul lor a altor sectoare ale vieții sociale cum sînt: comerțul interior, comerțul exterior, aprovizionarea tehnico-materiale, turismul, cooperarea de consum, cooperarea meșteșugărească, finanțele etc.

Pe temeiul preocupărilor constante ale partidului și statului nostru de lărgire și perfecționare a cadrului organizatoric de atragere a oamenilor muncii la conducere, a hotărîrilor adoptate de cel de-al doilea Congres al consiliilor oamenilor muncii, au fost instituționalizate Conferințele consiliilor oamenilor muncii și consiliile județene ale oamenilor muncii.

Expresie a dezvoltării continue a democrației socialiste, a autoconducerii muncitorești, aceste organisme reunesc reprezentanți ai unităților industriale, de construcții, transporturi, comerț și finanțe din județele respective și din Municipiul București. Ele sînt chemate să asigure mai buna organizare și conducere unitară a activității consiliilor oamenilor muncii din fiecare întreprindere și instituție, îmbunătățirea stilului și metodelor de muncă, să stimuleze participarea activă și efectivă a oamenilor muncii la elaborarea și adoptarea deciziilor, la transpunerea lor în practică.

Instituționalizarea Conferințelor consiliilor oamenilor muncii și a consiliilor județene ale oamenilor muncii reprezintă o nouă și importantă contribuție politică și organizatorică a partidului nostru, la amplificarea și continuarea perfecționare a organismelor de conducere și îndrumare a muncii în toate ramurile și domeniile vieții sociale, ilustrează caracterul novator, original al formelor și metodelor pe care le întruchiează, în diferite etape, democrația muncitorească în țara noastră.

Aceste foruri ale oamenilor muncii, la nivel județean, au largi competențe și atribuții în probleme fundamentale ale dezvoltării economice și sociale teritoriale, stabilirii măsurilor necesare îndeplinirii obiectivelor ce revin județului din planul unic de dezvoltare economico-socială, precum și în direcția perfecționării autoconducerii și autoaprovizionării, a adîncirii autogestiuunii economice și creșterea eficienței întregii activități economico-sociale⁶.

O însemnătate deosebită au hotărârile Congresului referitoare la noile competențe ale adunării generale sau Conferinței reprezentanților oamenilor muncii privind confirmarea anuală în funcție a cadrelor de conducere a întreprinderii — director, inginer șef, contabil șef etc., precum și președintele și vicepreședintele consiliului oamenilor muncii, îndatorirea de a se pronunța asupra propunerilor de promovare în funcție de conducere în diferite verigi ale structurii organizatorice ale unității, înainte de luarea deciziei de către organele în drept superioare, de a hotărî asupra noilor angajați în întreprindere, asupra eliberării din funcții a acelor cadre de conducere care nu își îndeplinesc obligațiile de serviciu sau săvîrșesc abateri grave de la disciplina muncii⁷.

În acest context, se înscriu și reglementările privind obligația expresă a adunării generale a oamenilor muncii de a „exercita controlul asupra activității Consiliului oamenilor muncii”, a aprecierii globale, ca satisfăcătoare sau nesatisfăcătoare, a activității acestuia și a membrilor săi, în perioada dintre două legislaturi, adoptarea de măsuri mergînd pînă la revocarea și înlocuirea acelor membri care au desfășurat o activitate necorespunzătoare, informarea întregului personal muncitor asupra hotărîrilor luate în asemenea situații⁸. Referindu-se la ansamblul acestor competențe,

⁶ Vezi *Legea nr. 30/1977, modificată și completată prin Legea nr. 23/1981*, ediția a II-a, Editată de Consiliul de Stat, 1982, p. 10—14.

⁷ Vezi *Legea nr. 5/1978, cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestiuunii economico-financiare*, în *Buletinul Oficial al R. S. României*, partea I din 27 ian. 1982, art. 64, p. 22.

⁸ *Ibidem*, art. 66, al. 3 și art. 73, p. 23—24.

secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia : „În întreprinderile economice funcționează, ca foruri supreme de conducere colectivă, adunările generale ale oamenilor muncii, care dezbate și aprobă planurile de producție, cit și dările de seamă ale organelor de conducere, avînd dreptul să ia hotărîri în toate problemele, inclusiv să propună schimbarea cadrelor de conducere dacă acestea nu-și îndeplinesc răspunderile ce le revin . . . Se impune creșterea continuă a rolului adunărilor generale în conducerea întregii activități, în alcătuirea consiliilor oamenilor muncii, ele urmînd să confirme sau să revoce consiliile sau pe unii membri ai lor”⁹.

Preocuparea constantă a partidului și statului nostru pentru adîncirea și lărgirea cadrului instituțional al autoconducerii muncitorești este relevată și de hotărîrea Congresului al II-lea al Consiliilor oamenilor muncii cu privire la sporirea numărului de delegați pentru congresele consiliilor oamenilor muncii, lărgirea componenței și a competențelor Consiliului Național al Oamenilor Muncii, alegerea membrilor acestuia dintre mai mulți candidați propuși, prezentarea anuală de către guvern a dării de seamă cu privire la activitatea de îndeplinire a planului național unic de dezvoltare economico-socială¹⁰.

Ansamblul hotărîrilor adoptate de cel de-al II-lea Congres al consiliilor oamenilor muncii și-au găsit consacrarea juridică în completările și modificările aduse la Legea nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la Legea nr. 30/1977, privind Congresul consiliilor oamenilor muncii și Consiliul Național al Oamenilor Muncii¹¹. Noile reglementări legislative sînt o expresie a politicii consecvente a partidului și statului nostru în direcția dezvoltării democrației socialiste, a adaptării actului normativ la noile realizări sociale, a ridicării pe un plan superior a autoconducerii muncitorești și autogestiuunii economice, creșterii rolului colectivelor de oameni ai muncii în conducerea activității economico-sociale, amplificării controlului exercitat de oamenii muncii asupra activității tuturor organelor de conducere colectivă, a cadrelor de conducere din unitățile economice.

Ele asigură totodată, cadrul legal de exercitare efectivă a drepturilor și obligațiilor ce revin conducerilor unităților economice și personalului muncitor în îndeplinirea sarcinilor de plan și în gospodărirea, cu maximă eficiență, a părții din avuția națională încredințată de societate spre administrare, pentru realizarea obiectivului strategic fundamental de trecere a României, la finele actualului cincinal, la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată.

Ansamblul hotărîrilor și a măsurilor adoptate, în ultimii ani, de Partidul Comunist Român, în direcția optimizării raportului democrație-autoconducere, se constituie într-o concepție originală românească, privind organizarea și conducerea activității economico-sociale, a întregii societăți, cu atribute specifice și valențe multiple, menite să determine noi impulsuri și dimensiuni, de ordin cantitativ și calitativ, funcționării

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 14, Edit. politică, București, 1977, p. 588—589.

¹⁰ Vezi *Legea nr. 30/1977*, ediția a II-a, 1982, p. 3—7.

¹¹ Vezi *Legea nr. 5/1978*, republicată în 1982 și *Legea nr. 30/1977*, republicată în 1982.

eficiente și dinamice a societății românești în direcția socialismului și comunismului. „Dezvoltarea societății socialiste — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — este nemijlocit legată de existența unui larg cadru democratic care să asigure participarea tuturor categoriilor sociale, a maselor largi populare, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, la conducerea diferitelor șecătoare de activitate”¹².

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, organizarea și conducerea științifică a societății, afirmarea rolului clasei muncitoare, ca forță socială conducătoare, lărgirea și adâncirea, pe toate planurile, a democrației socialiste sînt indisolubil legate de afirmarea și creșterea rolului conducător al partidului în societate. Ca exponent politic principal al intereselor și aspirațiilor fundamentale ale întregului popor, Partidul Comunist Român, prin întreaga sa activitate teoretică și practică, consacrată bunăstării poporului, prosperității patriei, asigurării suveranității și independenței ei naționale, construirii socialismului și comunismului, reprezintă chezașa sigură a dezvoltării și perfecționării neconținute a democrației socialiste. „În actualul stadiu de dezvoltare a societății socialiste românești, în condițiile dezvoltării democrației socialiste, ale perfecționării cadrului democratic de participare a maselor populare la conducerea tuturor sectoarelor, partidului nostru — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — îi revine înalta misiune de a constitui forța politică organizatoare și dinamizatoare a întregii activități economico-sociale. El reprezintă și va reprezenta în continuare centrul vital al funcționării societății noastre socialiste”¹³.

Unitatea dialectică dintre rolul politic al partidului și rolul clasei muncitoare, al maselor populare în socialism, procesul integrării organice a partidului în viața societății ne relevă aplicarea tezei enunțate de secretarul general al partidului nostru după care partidul conduce nu în numele clasei muncitoare ci împreună cu ea cu întregul popor. În același timp, dialectica raportului dintre rolul conducător al partidului și procesul adîncirii democrației socialiste, în contextul căruia autoconducerea muncitorească ocupă un loc esențial, se interferează organic cu cerințele programatice ale partidului în direcția dezvoltării democrației interne de partid, a integrării organice a partidului în viața societății, a împletirii strînse a activității organelor de partid cu cea a organelor statului, a organizațiilor de masă și obștești, a întregului popor.

Cerințele adîncirii continue a caracterului democratic al statului, a intensificării controlului maselor asupra activității organelor de stat, a conlucrării și armonizării activității statului cu ansamblul organismelor sistemului democrației socialiste, paralel cu preocuparea constantă pentru asigurarea delimitărilor funcționale ale activității de partid, de stat și obștești, coroborate cu imperativele asigurării și sporirii rolului conducător al partidului în toate domeniile și verigile vieții sociale au făcut, în ultimii ani, obiectul preocupărilor actuale ale partidului nostru. În acest context, se remarcă hotărârile și măsurile adoptate de Conferința

¹² Nicolae Ceaușescu, *Raport prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 1982, p. 41-42.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *Expunere prezentată la Plenara largită a C.C. al P.C.R.*, Edit. politică, București, 1982, p. 49.

Națională a Partidului Comunist Român din decembrie 1982, care reliefează cu deosebită fundamentare științifică și claritate locul și rolul partidului, a statului, a tuturor organizațiilor de masă și obștești, delimitarea competențelor și a atribuțiilor care revin fiecărui organism component al sistemului politic existent în țara noastră.

Se impun, în acest sens, precizările făcute de secretarul general al partidului, după care rolul conducător al partidului în societatea noastră nu înlocuiește și nici nu diminuează răspunderea organelor de stat, care sînt și trebuie să fie direct răspunzătoare de organizarea și desfășurarea întregii activități economico-sociale, de transpunerea în viață a liniei politice a partidului. „Partidul — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu trebuie să înlocuiască, ci să asigure buna funcționare a organelor de stat, a organismelor democratice de conducere a societății. Aceasta constituie misiunea istorică a partidului nostru în etapa actuală”¹⁴.

În deplină concordanță cu această viziune, partidul nostru a adoptat măsuri pe linia delimitării activității desfășurate de organele de partid, cele de stat și obștești, sporirii competenței și răspunderii ce revin fiecărui domeniu distinct de activitate socială, asigurării unui echilibru și a unei conlucrări corespunzătoare între activitatea organelor de stat și totalitatea organismelor sistemului democrației socialiste. În acest sens, se remarcă perfecționarea activității organelor centrale și locale ale puterii și administrației de stat în vederea îndeplinirii hotărîrilor de partid și a legilor țării, întărirea legăturii și conlucrării lor cu masele largi de oameni ai muncii, trecerea unora din atribuțiile statului pe seama organizațiilor de masă și obștești, sporirea sarcinilor și a răspunderii acestora pentru rezolvarea problemelor de muncă și de viață ale colectivelor de oameni ai muncii, întărirea controlului organelor de partid și a oamenilor muncii asupra modului în care organele statului transpun în viață legile țării, hotărîrile de partid și de stat.

Principalele coordonate ale activității partidului nostru în procesul integrării sale organice în întreaga viață socială sînt întărirea și afirmarea rolului organelor și organizațiilor de partid, perfecționarea activității de selecționare, pregătire și promovare a cadrelor de conducere pentru toate domeniile și nivelurile vieții sociale, extinderea principiilor și normelor democrației interne de partid la ansamblul organelor de stat, economice și obștești, perfecționarea metodelor și a stilului de muncă, participarea nemijlocită a fiecărei organizații de partid, a fiecărui activist și membru de partid la viața economico-socială, deplasarea centrului de greutate a muncii politice și organizatorice în unitățile economice, în mijlocul colectivelor de oameni ai muncii.

În acest context, se înscrie și măsura ca secretarul organizației de partid din unitățile economice să îndeplinească și funcția de președinte al consiliului oamenilor muncii. Numirea secretarului comitetului de partid în această calitate permite acestuia, precum și întregului comitet de partid, să fie mai strîns legați de îndrumarea și coordonarea întregii activități politice, să aibă răspunderea directă pentru felul în care

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 1982, p. 48.

funcționează organul de conducere colectivă, pentru modalitatea în care el asigură soluționarea problemelor complexe ale activității economico-sociale din întreprinderi.

Exercitarea de către secretarul comitetului de partid a funcției de președinte al consiliului oamenilor muncii impune noi exigențe pentru organizațiile de partid din întreprinderi de a realiza antrenarea tuturor membrilor organelor de conducere colectivă, în primul rând, a comuniștilor, la elaborarea și transpunerea în viață a deciziilor adoptate, de a face simțită în toate verigile organizatorice ale unității economice, prezența spiritului combativ și dinamic al comuniștilor, ca elemente revoluționare active la locurile producției, în mijlocul colectivelor de oameni ai muncii, de a determina sporirea rolului și competențelor organizațiilor de partid în conducerea, din interior, a întregii activități din întreprinderi. De aici, cerința și posibilitatea secretarului comitetului de partid, în dubla sa calitate, a întregului organ de partid de a milita pentru formarea și generalizarea unui stil de lucru dinamic, competent și operativ, propriu comuniștilor, tuturor organismelor de conducere colectivă, componente ale sistemului organizațional al autoconducerii muncitorești.

Introducerea și generalizarea noului mecanism economico-financiar și a principiilor autogestunii și autoconducerii ridică, firește, în fața cercetătorilor din domeniul științelor social-politice exigențe crescînde pe linia explorării noilor procese și fenomene, a desprinderii unor concluzii teoretice și practice, a înțelegerii raportului dialectic dintre noile forme adoptate și fenomenul real, dinamic al vieții materiale și spirituale, cunoașterea modalităților concrete ale funcționării sistemului instituțional al autoconducerii muncitorești.

L'AUTODIRECTION OUVRIÈRE — ÉTAPE QUALITATIVEMENT SUPÉRIEURE DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA DÉMOCRATIE SOCIALISTE

RÉSUMÉ

L'une des coordonnées de base de l'activité du Parti Communiste Roumain d'édification et de développement multiforme du socialisme est constituée par l'activité de perfectionnement constant des structures et rapports sociaux, de l'organisation et de la direction de toute l'activité économique et sociale. Dans le contexte général de cette préoccupation, une place importante est occupée par l'introduction du principe de l'autodirection ouvrière — étape nouvelle, qualitativement supérieure dans le développement de la démocratie ouvrière, révolutionnaire.

Par l'institution du système de l'autodirection l'on a réalisé la concordance entre le cadre institutionnel démocratique existant et les nécessités du nouveau mécanisme économique et financier, l'optimisation du rapport entre le centralisme et la démocratie dans l'activité économique-sociale, l'extension de l'autonomie fonctionnelle des organes collectifs

de direction à l'échelon local et des unités économiques, la participation directe des travailleurs à l'élaboration, à l'adoption et à l'accomplissement des décisions, l'affirmation du rôle dirigeant de la classe ouvrière, des masses populaires dans leur triple qualité de producteurs, propriétaires et bénéficiaires.

Dans la vision du Parti Communiste Roumain, l'autodirection ouvrière représente un principe et en même temps une méthode nouvelle authentique d'expression de la démocratie directe, de participation consciente des ouvriers à l'acte de décision. L'essence de l'autodirection est exprimée par l'ensemble des compétences, des attributions et de la responsabilité délibérément assumée par chaque ouvrier, par tout le collectif de la section, de la fabrique, de l'entreprise d'organiser, de diriger, d'administrer et de développer la richesse nationale qui lui a été confiée. La signification majeure de l'autogestion est représentée par le couronnement du processus de passage de la direction unipersonnelle du directeur d'entreprise à l'institutionnalisation et à la généralisation du principe du travail et de la direction collective dans tous les domaines et à tous les échelons de l'activité économique-sociale.

L'étude analyse les principales orientations et prémisses théoriques, caractéristiques et principes de la conception et de l'action pratique du Parti Communiste Roumain concernant la nécessité et la valeur de l'institution du principe de l'autogestion ouvrière, la place et le rôle de celui-ci dans le système de la démocratie ouvrière, révolutionnaire, les compétences et les attributs des organismes composants — l'assemblée générale et les conseils des travailleurs — sur la base des résultats de recherches sociologiques effectuées dans certaines entreprises industrielles, les exigences du perfectionnement du mécanisme institutionnel de l'autodirection ouvrière à l'étape actuelle, les perspectives de son évolution dans le contexte de la marche en avant de la société roumaine sur la voie de l'édification de la société socialiste multilatéralement développée.

COORDONATE ALE POLITICII CULTURALE ÎN ROMÂNIA SOCIALISTĂ

DE

ION BULEI, PAMFIL NICHÎTELEA

Pornind de la unitatea dialectică dintre forțele de producție și conștiința socialistă, Partidul Comunist Român a creat și crează condițiile cele mai bune pentru ca, odată cu creșterea și modernizarea bazei tehnico-materiale, să se dezvolte puternic învățămîntul, știința și cultura, adică întreaga activitate de conștientizare a omului constructor al socialismului. Cele două laturi ale dezvoltării societății, cea materială și cea spiritual-umană, sînt priyite inseparabil, interconționîndu-se reciproc. În repetate rînduri partidul nostru a evidențiat această interconționare în care factorul material este desigur determinant, dar, cum spunea secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „ideile, nivelul de cunoaștere și cultură, gradul de dezvoltare a conștiinței se manifestă astfel ca o puternică forță materială în transformarea revoluționară a societății, în asigurarea progresului general al umanității”¹. Relevînd unitatea și interdependența dintre latura materială și cea spirituală a procesului construirii socialismului, partidul nostru accentuează, în același timp, și rolul activ, creator, care revine omului, la care esențială, hotărîtoare este tocmai conștiința, conținutul, valorile și umaniste, militante, revoluționare. Or dezvoltarea conștiinței este o operă cu un anume specific, cu implicații psihice și psiho-sociale. „Transformarea oamenilor, remarca tovarășul Nicolae Ceaușescu, înarmarea lor cu concepția înaintată despre viață și societate — materialismul dialectic și istoric — cu cele mai noi cunoștințe și concluzii ale științei, constituie una din cele mai complicate probleme, cu mult mai grea, în multe privințe, decît dezvoltarea economiei”². Cultura spirituală are în acest sens o valoare formativ-educativă și civilizatoare foarte pronunțată. Experiența construcției socialiste demonstrează faptul că noua orînduire nu se poate construi fără perfecționarea continuă a raporturilor sociale, fără transformarea gîndirii și a modului de viață al tuturor cetățenilor în spiritul ideologiei și eticii socialiste, în sfîrșit, fără crearea unei ambianțe propice educării oamenilor chemați să ridice o altă societate. Omul nou, de tip superior, în stare să înțeleagă procesele dialectice ale lumii, legile dez-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Edit. politică, București, 1977, p. 33.

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, p. 630—631.

voltării sociale nu se naște sau formează decît ca rezultat al unei vaste activități politice și cultural-educative. Cultura este chemată să modeleze acest om de tip nou, să-i contureze personalitatea în cadrul căreia pregătirea profesională, de specialitate și de cultură generală, formează atitudini active, revoluționare față de viață, și cultivă atașamentul pentru țară și pentru cuceririle ei democratice.

În țara noastră cultura a dobîndit un puternic caracter militant, revoluționar, ca expresie a transformărilor profunde din viața societății noastre socialiste. În acele patru decenii de dezvoltare liberă a României, cu deosebire în anii de după Congresul al IX-lea, s-au obținut mari succese în toate domeniile, în ridicarea pe noi culmi de progres și civilizație a patriei.

Documentele celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R. dau poporului român o nouă perspectivă, prefigurează dezvoltarea viitoare a țării, înflorirea materială și spirituală a întregii noastre națiuni socialiste. Și în această perioadă, ca urmare a continuității procesului revoluționar în țara noastră, partidul va acorda o atenție deosebită activității politico-educative pentru creșterea conștiinței socialiste a maselor și formarea omului nou. „Se vor crea, în continuare, condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, înflorirea întregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii în spiritul înaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste”³.

Așezarea creației într-o permanentă comunicare cu realitatea, cu educația socialistă este o coordonată majoră a politicii partidului în domeniul culturii. Cultura în țara noastră este legată indisolubil de ansamblul activităților de construire a socialismului, este o cultură cu o foarte pronunțată funcție socială, care s-a afirmat din primii ani ai construirii noii orînduiri, și adevărat sub o formă sui-generis, dar care a dobîndit un sens înalt, care să nu excludă valoarea artistică și calitatea, mai cu seamă în ultimele două decenii. Procesul acesta a avut, de fapt, o evoluție bivalentă, desfășurîndu-se pe două planuri: creșterea calității operei culturale și sporirea receptivității acesteia. Cea din urmă a sporit direct proporțional cu nivelul de cultură în genere, cu nevoia de cultură și cu posibilitățile materiale de satisfacere a ei. Ridicarea nivelului cultural al întregului popor influențează activ progresul forțelor de producție, al tehnicii, al organizării producției, afirmarea tot mai deplină a personalității omului constructor al socialismului. Se naște astfel un context cu îndemanuri reciproce: aspirația crescîndă a membrilor colectivității la o operă de cultură valoroasă și efortul creatorilor, neconținut stimulați, de a o realiza. Un context care presupune și acțiunea practică de transformare a condițiilor social-concrete, de îndepărtare a obstacolelor și de creșterea a unui cadru tot mai propice promovărilor culturale.

În cadrul funcției sale sociale se evidențiază faptul că nu numai cultura nu poate exista decît în și pentru societate dar nici societatea nu poate exista fără cultură, fără domeniul cultural. Factorul politic

³ Direcțiile Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist cu privire la dezvoltarea economică și socială a României în cincinalul 1986-1990, și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Proiect, An „Știința” din 5 septembrie 1984, p. 4.

conducător al dezvoltării societății apelează din ce în ce mai mult la cultură pentru dezvoltarea, transformarea noii orînduiri socialiste. Politicul realizează funcționalitatea culturii, a celorlalte pirghii ale autoreglării ansamblului societății prin instituțiile statale și obștești, uniunile de creație și „angajarea” directă a oamenilor de cultură, prin sistemul democrației socialiste. Distingînd funcțiile sociale ale culturii de activitate prin care aceste funcții se realizează, politicul face și din cultură un element răspunzător de mersul întregii societăți și în același timp face din responsabilitatea pentru cultură o responsabilitate a întregii societăți.

Conducerea politică a vieții sociale nu mai poate fi concepută fără intervenția culturii, a științei. Iar cultura își exercită funcția sistemică integratoare prin intervenția orientativă a politicului. Prin urmare, orientarea funcțiilor culturii de către politic are urmări nu numai pentru politic și pentru societate ci și pentru cultură.

Baza funcției sociale integratoare a culturii o formează faptul că însăși cultura își trage substanța din interrelația cu celelalte subsisteme sociale : economicul, socialul, politicul (și cadrul natural) și se finalizează în ele. Prin acțiunea politicului cultura pătrunde în, și devine o componentă tot mai necesară a celorlalte sisteme sociale parțiale, de care este influențată și le influențează la rîndul său. Funcția sistemică integratoare a culturii este deci unul din cele mai importante liante ale coeziunii societății, de omogenizare a societății socialiste. Ea vizează transformarea valorilor culturale în bunuri de civilizație, finalizarea socială a culturii. Efectele ei pot fi, și sînt detectate, în orînduirea socialistă, în perfecționarea organizării sociale, cît și în perfecționarea membrilor societății socialiste, formarea personalității multilateral dezvoltate.

Dacă în prima etapă a construcției socialismului s-a pus un accent deosebit pe asigurarea accesului larg al maselor la bunurile culturale — culturalizarea maselor — și, de asemenea, pe reevaluarea și reconsiderarea întregului sistem al culturii din perspectiva transformărilor revoluționare declanșate de revoluția socialistă, în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate pe primul plan apare necesitatea integrării organice a valorilor și faptelor de cultură în complexul vieții și activității oamenilor, în conștiința lor, ca sursă generatoare de atitudini și acțiuni creatoare a membrilor societății socialiste.

În concepția partidului nostru funcția integratoare a culturii are o finalitate multilaterală, nu numai imediată ci și de perspectivă. Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din iunie 1982 și Consfătuirea de lucru pe problemele organizatorice și politico-ideologice de la Mangalia, din august 1983, analizînd activitatea desfășurată de partid în domeniul activității educative, în dezvoltarea socială și ridicarea nivelului de cultură al poporului, relevau că dezvoltarea învățămîntului, științei, a întregii activități culturale exercită o puternică influență asupra tuturor marilor transformări revoluționare petrecute în țara noastră. Subliniind avîntul științei din țara noastră, care dinamizează întregul progres social, faptul că masele înțeleg tot mai mult rolul lor hotărîtor în procesul producției materiale și spirituale, în dezvoltarea societății contemporane, s-a arătat totodată necesitatea ca, activitatea politico-educativă, cultura să fie pusă mai puternic în slujba formării omului nou, a îmbogățirii vieții spirituale a poporului. Măsurile

adoptate cu aceste prilejuri activează masele pentru înlăptuirea Programului partidului, reprezintă cerințe imperioase ale actualei etape de dezvoltare a societății socialiste.

Dezvoltarea culturii nu este o simplă operă iluministă, ci o activitate militantă. Conceptul de cultură ca atare nu este înțeles decît prin raportare la un alt concept al teoriei sociale: acțiunea social-umană. „Cultura apare astfel ca un produs colectiv al acțiunii social-umane, care răspunde cerințelor noi ale procesului de transformare calitativă a tuturor sferelor vieții sociale”⁴. Într-un atare context cultura este o obiectivare a activităților umane, iar asimilarea ei se face prin interiorizarea deplină a valorilor spirituale; o asimilare care poate deveni ea însăși creatoare de noi valori culturale.

Cultura în societatea noastră apare cu un caracter unitar și omogen. Ea se manifestă pe un fond de interese comune tuturor oamenilor muncii și această trăsătură specifică nu este tulburată de diferențierile culturale în funcție de grupurile socio-profesionale. Cultura socialistă s-a format și se dezvoltă pe temeiul concepției materialismului dialectic și istoric. Aceasta este de altfel caracteristica ei principală, ceea ce îi conferă o orientare științifică și îi deschide lași orizonturi de perfecționare. De la început cultura socialistă a presupus asigurarea caracterului dominant al ideologiei revoluționare a clasei muncitoare în întreaga societate, în învățămînt, în știință, în artă, morală ș.a. Numai așa ea a putut dobîndi valențe consecvent științifice și revoluționare. Ideologia materialist-dialectică nu exprimă numai unele laturi ale culturii, ci este ea însăși nemijlocit implicată în cultură, influențînd întreaga operă a acesteia și fiind un criteriu de referință în chiar definirea ei.

Desigur, cultura nu se identifică cu ideologia. Dar, în general, cultura autentică nu poate promova idei retrograde, după cum ideologia cea mai înaintată nu este suficientă pentru a fi cultură; ea nu poate fi promovată prin opere lipsite de valoare artistică sau științifică. În același timp, falsele idei diminuează inevitabil valorile culturale. Situația unei ideologii inadecvate la temelia unui fapt de cultură îl transformă în contrariul său.

Reținînd că ideologicul face parte din însăși conținutul culturii nu numai că zonă distinctă ci și ca prezență, subiacent iradiantă a tuturor structurilor culturale, considerăm că nucleul de idei înaintate constituie principalul criteriu care diferențiază etapele calitative în dezvoltarea culturii. Fiecare nouă etapă în istoria culturii a fost marcată de apariția unor idei generate de poziția și interesele unei clase înaintate. Declinul unor culturi a însemnat epuizarea ideologică a unor clase; declinul clasei și orînduirii care au condiționat-o, nu a culturii în general.

Pășind în arena istoriei, clasa muncitoare poartă cu sine, afirmă și generează în cultură autenticul umanism, umanismul socialist revoluționar, colectivismul, solidaritatea umană, dreptatea, omenia, echitatea, responsabilitatea față de destinele poporului. Acest conținut de idei formează consistența revoluției săvîrșite în domeniul ideologiei și

⁴ Elenă Zamfir, *Socialismul și cultura. Politica culturală a Partidului Comunist Român în „Era Socialistă”*, nr. 8 din 20 aprilie 1982, p. 27.

culturii. Aceasta reprezintă conținutul de idei al noii etape a culturii, cultura socialistă.

Combătînd ideile retrograde, desfășurînd o luptă ideologică consecventă, teoria politică a partidului comunist presupune o poziție ideologică fermă față de ideologia burgheză. „Noi avem o mare răspundere — arată secretarul general al Partidului — în fața partidului, a poporului și trebuie să acționăm cu fermitate împotriva a tot ceea ce poate duce la poluarea spirituală. Nu putem admite ca de dragul așa-zisei libertăți să se propage prin mijloacele noastre sau în țara noastră concepțiile retrograde, moravurile claselor exploatare, modul de viață burghez”⁵.

Principala caracteristică a culturii socialiste constă în faptul că ea se formează și se dezvoltă pe temeiul teoretic și ideologic al socialismului științific, care dă întregii culturi o superioritate, o orientare științifică adecvată, un orizont nelimitat. Ridicarea nivelului de cultură al maselor înseamnă implicit, asimilarea ideologiei clasei muncitoare. În felul acesta cultura se adresează în modul cel mai direct spiritualității orînduirii socialiste. Prin aceasta cultura noastră socialistă conștientizează masele, le înarmează cu cunoașterea legilor obiective, a țelurilor și mijloacelor luptei pentru socialism. Este modalitatea prin care masele înțeleg, aprobă și înfăptuiesc, în deplină cunoștință de cauză, linia politică a partidului comunist.

Așadar, prin toate componentele sale, cultura este un factor central al propășirii unei națiuni, este un element organic al oricărei activități pentru progresul multilateral al patriei. Pentru orice popor, mare sau mic, dezvoltarea culturală, deopotrivă cu cea economică, este o chestiune vitală, dovedind capacitatea creatoare a fiecăruia, felul în care își deplinește misiunea sa civilizatoare în lume.

În România socialistă întreaga politică culturală se desfășoară sub îndrumarea partidului. Ea are la bază o concepție riguroasă și este o acțiune permanentă și susținută, desfășurată de organe specializate, de alte organe de stat, organizații de masă și obștești constituite într-un sistem unitar și urmărind, toate, realizarea obiectivelor programatice ale partidului. Practica socialistă a demonstrat că organizarea și conducerea politică a vieții sociale nu pot fi concepute fără intervenția conștientă a factorului cultural, științific. Pe de altă parte, cultura nu poate progresa corespunzător nevoilor și ritmurilor vremii noi independent de intervenția pozitivă și orientativă a factorului politic. Toate momentele și formele culturii sînt orientate de către partidul comunist. În concepția acestuia cultura are rolul important de a constitui un nou model uman, care să implice deopotrivă un ideal de perfecțiune, dar și o certitudine a perspectivei, care să rezolve contradicția dintre idealitatea teoretică a esenței umane și realitatea ei practică. Astfel în țara noastră cultura, îndrumată de P.C.R., reflectă deopotrivă stări și procese umane ale prezentului și ceva din modelul de perfecțiune umană al comunismului.

Pornind de la teoria materialist-dialectică și istorică despre cultură, ținînd seama de condițiile concrete ale dezvoltării țării noastre, Partidul Comunist Român a îndrumat cu competență științifică întregul și com-

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, 1972, p. 636.

plexul, proces de făurire a unei noi culturi socialiste. Aceasta a presupus mai întâi preluarea tuturor valorilor autentice create anterior. Cultura socialistă nu s-a creat pe un teren gol, ci pe temeiul revalorificării întregii trăiri spirituale create anterior. Numai pe baza acestora se pot ridica valori noi pe măsura cerințelor și exigențelor actuale, ale noii vieți socialiste, fapt înțeles pe deplin îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, perioadă în care s-a pus capăt unei orientări înguste, dintr-un unghi stîngist, în valorificarea moștenirii culturale a trecutului, prezentă în perioada de început a construirii socialismului în țara noastră. „În artă, în literatură, ca în orice muncă, arăta tovarășul, Nicolae Ceaușescu, subliniind aspectele de continuitate ale culturii noastre socialiste — nici o cucerire nouă nu poate porni de la zero, ci de la cuceririle anterioare, nici un progres nu se poate clădi pe sol gol, ci pe muncă, pe realizările înaintașilor. Aspirația spre mai bine . . . este o lege a dezvoltării noastre, dar ea nu trebuie să se manifeste prin negarea valorilor acumulate pînă în prezent ci prin continuarea și dezvoltarea lor în noile condiții”.

Într-adevăr, actuala cultură socialistă este moștenitoarea a tot ceea ce au creat mai valoros înaintașii noștri. Aceasta deopotrivă în domeniul creației artistice culte, al teoriei artei, a filozofiei, eticii, istoriografiei, sociologiei, al cunoașterii științifice în general. A fost reconsiderată activitatea unor personalități marcante (T. Maiorescu, S. Bărnăuțiu, N. Iorga, Al. Xenopol, E. Lovinescu, D. Gusti, I. Barbu ș.a.) sau a unor școli și curente (ardeleană, junimism, romantism, sămănătorism, poporanism, țărănișm ș.a.), care mai înainte fuseseră fie ignorate, fie blamate de pe pozițiile unui stîngism exclusivist. Fiește, preluarea lor s-a făcut, prin discernere critică, prin analiză științifică și nuanțări pe temeiul criteriilor ideologiei materialist-dialectice, prin presupunerea factorului de discontinuitate, adică prin îndepărtarea non-valorii, prin selecție, singurul criteriu pentru crearea de noi valori. Astăzi partidul nostru oferă, prin întreaga sa politică culturală, criterii sigure în aprecierea și valorificarea moștenirii culturale.

O altă trăsătură a culturii noi, socialiste, în țara noastră este promovarea spiritului novator, stimularea cunoașterii în toate domeniile spiritualității. Există un foarte pronunțat interes față de adevărata cultură, vizibil în literatură, în arte, în orientarea spre tehnicile cele mai avansate din știință, în preocuparea continuă de a inova. Un exemplu tipic îl oferă poezia, toate genurile ei fiind cultivate asiduu și cu mari și notabile realizări; un exemplu asemănător îl oferă artele plastice, teatrul sau muzica. În știință, ramurile moderne cum ar fi cibernetică, informatică, electronica, biochimia, ingineria genetică ș.a. oferă prilejul înviorător de a constata preocuparea proprie de a inova, contribuția românească la dezvoltarea lor. Este foarte evidentă strădania cetățenilor țării de a-și însuși tezaurul creației spirituale și a-l pune în slujba progresului social. Oamenii sînt pe deplin conștienți de necesitatea îmbogățirii cu noi cunoștințe la nivelul științei și tehnicii contemporane pentru a putea astfel dobîndi victoria în opera de ridicare a societății socialiste, a calității proprii lor vieți.

Dezvoltarea noilor științe, de sinteză, întrepătrunderea teoriei cu practica, ceea ce a dus pe plan mondial la o nouă etapă a revoluției științifico-tehnice, la transformarea științei într-o forță de producție, toate

acestea sînt proprii și momentului actual al spiritualității românești. Societatea socialistă multilateral dezvoltată nu se poate construi fără o știință socialistă multilateral dezvoltată. Pentru a fi cu adevărat un organism în progres știința are nevoie în continuare de cît mai numeroase canale (organizatorice și intelectuale) de legătură între ramurile științifice, de stimularea cercetărilor interdisciplinare, a științelor de graniță și a științelor de sinteză. Noul trebuie să pătrundă pretutindeni, societatea noastră avînd toate condițiile de a transforma această pătrundere într-o caracteristică generalizatoare. Au fost deschise larg porțile școlilor de toate gradele pentru locuitorii de toate vîstele și naționalitățile, s-a intensificat activitatea de propagandă culturală și de răspîndire a științei. Partidul nostru a reușit să creeze o mentalitate corespunzătoare în rîndul maselor largi, să instruiască și să educe o importantă pătură de intelectuali specialiști din rîndul cărora a selecționat un mare număr de cercetători. Toate acestea în strînsă legătură cu ridicarea nivelului de cunoaștere și cultură al muncitorului și țăranului.

Îndeosebi în ultimele două decenii s-a intensificat activitatea de cercetare științifică, s-a extins folosirea rezultatelor acesteia în producția materială, în tehnică, economie, cultură, a sporit contribuția oamenilor de știință, a cercetătorilor, oamenilor de cultură la progresul societății. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat foarte adesea asupra necesității „valorificării importantului nostru potențial științific în sprijinul activității de construire a socialismului”, asupra dezvoltării mai cu seamă a științelor „de care depinde progresul în sfera producției materiale a societății, mersul înainte al economiei și al culturii”. Secretarul general al partidului nostru a luat atitudine fermă împotriva obișnuinței dăunătoare de a achiziționa cu precădere rezultatele cercetărilor științifice de peste hotare, împotriva subaprecierii valorii și rolului cercetărilor științifice autohtone, a resemnării de „a cumpăra tot timpul inteligență”. S-a luat atitudine pentru înlăturarea dispersării tematiche, a înnoirii forțelor și s-au stabilit măsuri concrete pentru îmbinarea cercetării fundamentale cu cea aplicativă. Politicii culturale a partidului nostru îi este proprie o grijă și răspundere nu numai pentru prezent, ci și pentru viitor.

În același sens, proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R. acordă o atenție deosebită științei și tehnicii. Științelor, cercetării științifice le revin sarcini tot mai importante în asigurarea bazei de materii prime și independenței energetice a țării, ridicării pe baze moderne a agriculturii, ridicării nivelului tehnic și calitativ al producției, creșterii calității întregii noastre vieți. Relevînd principalele direcții ale cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și introducerii progresului tehnic, în Proiectul de Directive se arată: „Activitatea de cercetare științifică își va spori substanțial contribuția la promovarea progresului tehnico-științific în toate domeniile economiei naționale și ale vieții sociale”⁶.

O coordonată esențială a procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate este relația democrație-cultură. În dese rînduri partidul nostru a subliniat că realizarea țelului major de perspectivă al

⁶ Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986-1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Proiect, în „Scînteia” din 5 septembrie 1984, p. 2.

politicii sale presupune, între altele, dezvoltarea susținută a științei, învătămîntului, culturii, perfecționarea neconținută a relațiilor de producție, a organizării societății, crearea unui cadru organizatoric care să îngăduie manifestarea în sfera vieții sociale a fiecărui cetățean.

Prin strînsa relație dintre democrație și cultură se intensifică participarea oamenilor muncii la conducerea societății, a economiei, a culturii, fructificîndu-se activitatea creatoare a maselor. Modul, formele și gradul de participare a maselor la conducerea și rezolvarea problemelor societății reprezintă un aspect al adîncirii democratismului ei, dar și o problemă de instrucție și educație a maselor, de creștere a eficienței acțiunii umane în sfera producției materiale, a activității economice. Acționînd asupra conștiinței, cultura își exercită rolul său activ asupra existenței sociale și cu cît este mai largă, mai activă și mai creatoare activitatea maselor în edificarea acestei existențe, cu atît sporește și însemnătatea factorului cultural, a conținutului și funcționalității sale.

Politica partidului și statului de dezvoltare a culturii, științei și artei, democratismul ei manifest în procesul creației culturale asigură afirmarea forței creatoare a maselor largi populare, care nu sînt simple receptoare pasive ale valorilor culturii, ci participante active la producerea lor, la conservarea și perpetuarea tradiției artei noastre populare, la creația de artă și sporirea valorilor spirituale. În zilele noastre, Festivalul național „Cîntarea României”, vastă mișcare cultural-artistică și educativă, ajuns deja la a 8-a ediție, s-a transformat într-o amplă revărsare a talentelor poporului, a oamenilor muncii români, maghiari, germani și de altă naționalitate, uniți de aceleași idealuri. Festivalul demonstrează cu puterea faptelor justetea și originalitatea concepției secretarului general al partidului despre implicarea maselor în făurirea culturii, în întreaga activitate cultural artistică de la orașe și sate, din întreprinderi și instituții. „Cîntarea României” este un cadru larg democratic care asigură posibilități de afirmare a capacității de creație științifică, tehnică și cultural-artistică a tuturor, de punere în valoare a talentelor din popor, a geniului creator al națiunii. Desfășurarea Festivalului a pus în evidență rolul conducător al organelor și organizațiilor de partid în domeniul artei și culturii, capacitatea lor și a consiliilor de educație politică și cultură socialistă de a organiza și antrena talentați artiști creatori și profesioniști la realizarea unor spectacole complexe, cu multiple valențe educative și de înaltă ținută artistică⁷. Astfel s-au afirmat sute și mii de formații muzicale, teatrale ș.a., cercuri artistice de artă plastică, meșteșugărești, cenacluri literare, brigăzi, expoziții, gazete satirice ș.a., toate dînd la iveală producții de valoare artistică, cu un bogat conținut patriotic, educativ, revoluționar inspirate din realitățile noastre socialiste și din trecutul de luptă al poporului.

Edițiile Festivalului desfășurate pînă acum au prilejuit importante mutații în activitatea cultural-artistică de masă. S-au îmbogățit formele și mijloacele de exprimare, au fost promovate pe lîngă lucrări de factură tradițională și modalități noi : teatrul-document, teatrul-anchetă, teatrul folcloric, spectacolele de poezie ș.a.; s-a îmbogățit și diversificat

⁷ *Spiritul revoluționar*, al educației politice și culturii socialiste în „Era Socialistă” nr. 13/1982, an. LXII, p. 2.

repertoriul formațiilor profesionale și amatoare; s-a stabilit o legătură mai strinsă între uniunile și asociațiile de creație pe de o parte și așezămintele culturale, unitățile economice și școlare pe de altă; a sporit numărul de spectacole, expoziții, concerte prezentate în fața unui public larg de la orașe și sate (circa 22 000—23 000 spectacole în fața a aproape 45—50 milioane de spectatori); a crescut numărul colectivelor artistice și ale artiștilor amatori apgrenși în această grandioasă competiție națională (circa 15 500 de formații, cercuri și cenacluri artistice, cu peste 3 milioane de membri de ediție, din care circa 3 000 formații și cercuri ale naționalității maghiare și 750 formații și cercuri germane). A crescut și numărul de colective artistice de amatori care prezintă programe comune în limbile română, maghiară și germană, existând peste 2 500 asemenea formații și cercuri. La acestea se adaugă alte numeroase formații și cercuri ale elevilor și studenților reprezentând naționalitățile conlocuitoare.

Festivalul „Cântarea României” este cel mai pilduitor exemplu al uneia dintre trăsăturile definitorii ale culturii socialiste: caracterul ei de masă. În România există 538 de case de cultură, cluburi muncitorești numai în mediul urban. Structura acestora include activități permanente (dezbateri, expuneri, cicluri tematice, concursuri ș.a.), cercuri cu caracter tehnico-științific și aplicativ, trupe de teatru, formații și orchestre de muzică simfonică, ușoară și populară, de dansuri populare și moderne, întreceri sportive, cercuri și cenacluri de profil artistic, expoziții, proiecții cinematografice. La sate sînt circa 8 000 de cămine culturale, practic în fiecare localitate rurală funcționînd un cămin cultural al cărui program de activități este asemănător în mare cu cel al caselor de cultură. În chip deosebit căminul cultural este un păstrător al tradițiilor strămoșești în domeniul artei populare pe care se străduiește s-o cultive și valorifice sub toate aspectele sale: cusături și țesături, lucrături în lemn și piele, pictură pe sticlă ș.a. Peste tot în țară sînt numeroase biblioteci (aproape 21 300), dintre care 6 400 pentru publicul larg 4 000 biblioteci specializate, 40 ale instituțiilor de învățămînt superior. Ele sînt profund implicate în viața social-culturală și economică a țării, în formarea și perfecționarea profesională a oamenilor muncii, în procesul educației permanente, al desăvîrșirii personalității umane. Muzeele județene, orașenești sau municipale, alături de complexe muzeale cu caracter și arie de reprezentare zonală, și, în sfîrșit, muzeele naționale (după 1945, s-au creat 396 unități și secții noi muzeale), toate formează o rețea organizată, sistematizată potrivit unor profile și cerințe bine stabilite, pusă în slujba unui mare și generos public. În România funcționează 2 931 universități cultural-științifice constituite pe baza accesului liber al cursanților, indiferent de vîrsta acestora și de studiile lor. Caracterul de masă al culturii în România este ilustrată și de cele 7 500 formații ai căror interpreți sînt muncitori, țărani, ingineri, economiști, medici, cadre didactice. În cadrul acestora un statut special au teatrele populare (circa 30), cu o structură semiinstituționalizată, bîzindu-se pe forțe artistice stabile, avînd sedii utilizate corespunzător și stagiuni planificate după rigorile teatrelor profesionale. În prezent, funcționează, de asemenea, peste 40 de școli populare de artă, instituții de culturalizare și artă specifică realităților sociale noi. Pentru a sublinia caracterul de masă al culturii e de remarcat, totodată, existența a peste 502 periodice care apar în tiraje

aflăte între 1 000—4 000 000 de exemplare, iar ziarul „Scinteia” în 1 820 000 de exemplare, definind o presă care nu mai este o totalitate amorfă de publicații, ci o instituție de informare a maselor, de educare a lor. Există publicații centrale, județene, social-politice, culturale, literare și de artă, pentru cultura de masă, sindicale, departamentale, științifice și tehnice, pentru copii și tineret, cu profil sportiv, turistic, de divertisment, de publicitate, de informare generală, pentru propaganda peste hotare ș.a.

În 1951 erau 10 case editoriale, toate în București. Astăzi cele 23 de case editoriale funcționează în capitală și în marile centre culturale: Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Craiova. Fiecare domeniu cultural, științific sau tehnic este amplu ilustrat în producția editorială, cititorul român având o gamă largă de posibilități de informare, de îmbogățire profesională și culturală. Posturile de radio au fost reorganizate după cerințele epocii în care a intrat dezvoltarea social-politică, culturală a României. A crescut necontenit numărul de ore de emisie (42 920 ore/an emisie din care 3 077 în limbile naționalităților conlocuitoare) și a abonaților radio (3 861 512 în 1982). Stația de radio-difuziune de la București are trei programe, în afara ei există stații la Cluj-Napoca, Craiova, Iași, Timișoara, Tg. Mureș, cu emisiuni și în limbile maghiară, germană, srbă. În 1956 s-a inaugurat studioul național TV. De atunci n-a încetat să crească numărul de ore de transmisie. Programele de radioteleviziune s-au diversificat tematic și ca formulă specifică, în realizarea lor ținându-se cont de calendarul anual de manifestări din toate domeniile vieții, de specific de vîrstă, sex, pregătire, pasiuni, preferințe.

Printre cele mai reprezentative și eficiente modalități de răspîndire a culturii în mase, de formare și modelare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii se înscrie teatrul. Ca și celelalte forme ale culturii teatrul și-a găsit în realizarea programului ideologic al partidului rațiunea sa de existență, contribuind la făurirea unei arte de o înaltă ținută umanistă, bogată în idei și sentimente inspirată din munca și idealurile poporului. Teatrul și-a sporit mereu baza tehnico-materială (construirea noilor clădiri ale teatrelor naționale la București, Craiova și Tîrgu Mureș, renovarea și modernizarea altor săli) și, totodată, forța de penetrație pe întregul teritoriu al țării. În pas cu procesul de perfecționare a democrației socialiste a fost modificată situația repartizării în teritoriu a mișcării teatrale (în 1938 erau în toată țara 16 teatre, dintre care 12 în București). Capitala a păstrat intimitatea, dar numărul teatrelor bucureștene (9) a fost depășit de acela al colecțiilor teatrale din județe (36), iar din cele 24 de teatre de păpuși și marionete în București nu funcționează decît unul. Teatrelor dramatice și de păpuși li se alătură 5 opere, 5 teatre lirice și muzicale, 10 teatre de estradă, 15 filarmonici, 36 orchestre de muzică populară, 7 ansambluri de cîntece și dansuri⁸.

În 24 din județele țării este astăzi o activitate profesionistă permanentă. Fiecare teatru realizează stagioni permanente, microstagioni și turnee periodice în numeroase alte localități urbane și rurale, mai cu seamă în centrele muncitorești și în zonele balneo-climaterice. Practic activitatea scenică pătrunde pe întreg teritoriul țării. O politică reper-

⁸ Anuarul statistic al R.S.R., 1983, p. 295.

torială echilibrată, dînd prioritate dramaturgiei naționale, calitatea spectacolelor, la a căror realizare își aduc contribuția aproape 2 000 de actori și peste 100 de regizori și cam tot atîția scenografi, contribuie substanțial la afluența progresivă a spectatorilor în sălile teatrelor și, firesc, la creșterea rolului teatrului în opera de conștientizare a maselor.

Cinematografia, o artă de mare popularitate și în România, s-a înscris pe aceleași coordonate de aplicare concretă a principiilor cultural-ideologice promovate de partidul nostru. De la 2 filme artistice în 1957 (cu un an înainte fusese dat în folosință studioul cinematografic de la Buftea, cu o suprafață de 30 ha. și dispunînd de o aparatură modernă) s-a ajuns la peste 30 pe an în ultimul timp, de la 25 filme documentare în 1950 la 309 în 1983, de la 1 film de animație în 1950 la 62 în 1982. Casele de filme 1, 3, 4 și 5, Studioul Alexandru Sahia, Studioul Animafilm sînt neconținut prezente cu producții cinematografice variate, multe de calitate, premiate la festivaluri internaționale⁹.

O trăsătură esențială a culturii românești o constituie larga deschidere, interesul și receptivitatea față de tot ce reprezintă valoare culturală și științifică în planul gîndirii și practicii naționale și universale, precum și preocuparea de a face cunoscute peste hotare propriile sale înfăptuiri. În aceasta se reflectă conștiința propriei valori și originalități, contribuția poporului român la îmbunătățirea tezaurului culturii universale. România întretine relații culturale cu numeroase state dintre care cu 94 pe bază de documente juridice oficiale (acorduri, planuri și programe de colaborare). Aceste relații au cunoscut o dezvoltare fără precedent după 1965 datorită politicii de colaborare și înțelegere, de destindere și pace dusă cu consecvență de statul român, de președintele Nicolae Ceaușescu. Acordurile culturale ale României au în vedere întreaga sferă de relații cultural-artistice: în domeniul învățămîntului, științei, sportului, radio-televiziunii, presei ș.a. Sînt acorduri de colaborare științifică și tehnologică între guverne; sînt înțelegeri între institutele românești și străine interesate, pe bază de protocoale și înțelegeri departamentale. Arta populară, teatrul, muzica, artele plastice, cinematografia, cartea românească ș.a. sînt cunoscute în lumea întreagă. Realizări din cele mai însemnate din toată lumea sînt cunoscute în România.

Cele 2700 de titluri de lucrări românești din toate domeniile publicate peste hotare în ultima perioadă istorică, începînd cu traducerea marilor clasici români (Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi) și pînă la coeditări actuale, sutele de manifestări artistice internaționale sau pe plan bilateral la care țara noastră participă, marelui număr de premii obținute de reprezentanții științei și culturii noastre constituie tot atîtea dovezi de netăgăduit ale circulației valorilor spirituale românești peste hotare, ale faptului că ele se bucură de o largă apreciere. Creator de valori și receptiv valorilor, poporul român, îndrumat și condus de partidul comunist, de secretarul său general, își afirmă tot mai distinct locul în lume deopotrivă prin realizările sale în opera de construire a socialismului în economie, viață socială sau viață spirituală. „Stim cum să spunem lumii și avem ce să spunem lumii, căci în această parte a pămîntului,

⁹ *Ibidem*, p. 293; vezi și „Scinteia”, nr. 12 538 din 15 decembrie 1983.

bucuria și durerea, victoria și înfrângere, risul cumplit și plînsul, așteptarea și încrederea, au nuanțe proprii, mai ales că istoria și viața n-au fost prea generoase cu noi”¹⁰.

Valorile culturii noastre, mai sus relevate, indică volumul succesorilor dobîndite pînă acum, dau o imagine a progresului realizat. Dar ele nu pot vorbi în sine, fără relevarea calității cu care sînt investite. Ori calitatea n-a lipsit din toate manifestările culturii românești socialiste. În toate au existat realizări de excepție, în știință, în artă, în literatură. Pe fondul unui efort cantitativ pecetea talentului n-a lipsit. Treptat s-au depășit faza etichetărilor și a exclusivismului, înțelegerea îngust-utilitaristă a conceptului de folosire a științei, confuzia dintre filozofia implicită a actului artistic și mesajul artistic sau înțelegerea rigid-dogmatică a raportului dintre intelectuali și celelalte clase și categorii sociale. Peste excese inițiale — care puteau fi evitate dacă se ținea seama de adevărul potrivit căruia în cultură n-o poți lua de la capăt, opera culturală fiind o operă de continuitate — s-a așezat și s-a impus nevoia de valoare. Cerința aceasta a devenit o pîrghie de dezvoltare a științei și culturii. Sporirea calității stă la baza politicii partidului nostru în toate domeniile. Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român o definesc, o dată în plus, cu toată claritatea. Prin dezvoltarea mai puternică a forțelor de producție, sporirea calității va asigura perfecționarea continuă a raporturilor sociale, creșterea gradului de civilizație materială și spirituală și ridicarea de ansamblu a țării. Valoarea trebuie să fie mai mult decît a fost, țelul întregii culturi, producerea ei — obiectivul tuturor creatorilor și rostul organelor anume însărcinate cu îndrumarea culturii.

În zilele noastre misiunea de a îndruma și controla activitatea tuturor instituțiilor social-educative, a comitetelor de cultură și educație socialistă județene, municipale și orașenești o are Consiliul Culturii și Educației Socialiste, creat în 1971 în locul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă. Din acest organ central cu dublu caracter — de partid și de stat — fac parte reprezentanți ai conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului, Radio-televiziunii române, Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, Academiei Române, Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, reprezentanți ai altor instituții sau personalități ale vieții cultural-artistice. Consiliul coordonează activitatea centralei editoriale, a Centralei „România Film”, a Centralei poligrafice, a altor întreprinderi și instituții artistice, a planului editorial general, exercită îndrumarea unitară a tuturor așezămintelor de cultură (cluburi, case de cultură, biblioteci, muzee, centre de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă ș.a.), ca și a publicațiilor culturale și literar artistice. În spiritul politicii externe a României, C.C.E.S. coordonează dezvoltarea colaborării culturale cu alte țări, organizează schimburi culturale cu organe și instituții din întreaga lume, se ocupă de importul și exportul de carte, filme, discuri, organizarea de spectacole, concerte, expoziții, evidența, valorificarea și ocrotirea bunurilor care fac parte din patrimoniul de valori culturale ale României.

Alături de Consiliul Culturii în fiecare domeniu cultural există un cadru organizatoric bine definit. Forul suprem de consacrare știin-

¹⁰ Augustin Buzura, *Bloc notes*, Cluj-Napoca, 1981, p. 37.

țifică este Academia Republicii Socialiste România (înființată la 1 aprilie 1866 sub numele de Societatea Literară Română), care funcționează sub directa dependență a Consiliului de Miniștri. Academia are actualmente 12 secții, cu membrii titulari și membrii corespondenți, 2 filiale (la Cluj-Napoca și la Iași), 2 baze de cercetări științifice (la Timișoara și la Tîrgu-Mureș), 11 unități proprii (muzee și biblioteci). Activitatea sa științifică se desfășoară prin ședințe publice de comunicări în cadrul secțiilor (lunare, anuale), sesiuni științifice ocazionale, simpozioane, reuniuni internaționale și publicații periodice de specialitate („Analele Academiei R.S.R.,” „Memoriile secțiilor științifice”, „Memoriile secției de științe istorice”, „Memoriile secției de științe filologice, literatură și artă”, „Revue roumanie de mathématique pures et appliquées”, „Revue roumaine de sciences techniques” ș.a.), printr-o serie de lucrări avizate de Academie și editate de Editura Academiei (monografii, diverse colecții de documente ș.a.). Pe lângă Academia R.S.R. funcționează 12 comisii specializate și 15 comitete afiliate uniunilor și asociațiilor internaționale din domeniul respectiv.

Alte academii implică atribuțiile unor domenii specializate. Academia de științe medicale (1969), Academia de Științe Agricole și Silvicultură (1969), Academia de Științe Sociale și Politice (1970) au preluat în componența lor sau sub coordonarea lor, de la Academia R.S. România, Institutele din sfera lor de specialitate, reușindu-se astfel a se grupa mai omogen, într-o ambianță armonioasă, unități de același profil.

Uniunea Scriitorilor din R.S. România (fondată în 1909 sub numele de Societatea Scriitorilor Români) strânge în rândurile sale toate forțele literare ale țării. Are asociații în principalele orașe ale țării (București, Brașov, Cluj-Napoca, Craiova, Iași, Sibiu, Tîrgu Mureș, Timișoara), editează 12 publicații literare în română, maghiară, germană și sîrbă, are o editură proprie, „Cartea Românească”. Uniunea Artiștilor Plastici din R.S. România (înființată în 1950), Asociația Cineaștilor (1980), Uniunea Arhitecților (1891), Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor (1949), Consiliul ziarștilor (1955), Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale din R.S. România (A.T.M., 1957), Uniunea artiștilor fotografi din România (1955), Asociația „România” (1972), Institutul român pentru relațiile culturale cu străinătatea (1947), Comisia națională a R.S. România pentru UNESCO (1956), toate aceste organizații și organisme obștești au un rol important în promovarea culturii, în stimularea creatorilor și îndrumarea lor.

Sistemul organizatoric bine definit al culturii române actuale asigură acel cadru propice unei dezvoltări pe toate planurile a spiritualității românești. Desigur, acest cadru nu e suficient pentru realizarea de valori culturale. Lui i se adaugă, trebuie să i se adauge, cum partidul nostru de mai multe ori a cerut-o, angajarea plenară a creatorilor, implicarea lor nemijlocită și adîncă în realitatea noului ev socialist, singurele în măsură să propulseze cultura română actuală sub semnul valorii estetice și al dezvoltării conștiinței omului contemporan.

Cultura românească de azi are un cadru organizatoric larg, este înzestrată cu mijloace materiale puternice, face dovada unor mari posibilități. Toate marile probleme ale țării și oamenilor ei, ale lumii și contemporaneității, își află un loc însemnat în viața noastră culturală.

Spiritualitatea românească se caracterizează astăzi mai mult ca oricând printr-un profund umanism, umanismul socialist, revoluționar. „Socialismul — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — este orînduirea celei mai înaintate culturi umaniste; el se bazează pe cea mai înaintată știință despre natură și societate, materialismul didactic și istoric, se inspiră din tot ceea ce a creat mai măreț gîndirea omenirii de-a lungul timpurilor, precum și din marile realizări ale cunoașterii epocii noastre”¹¹.

Funcția umanizatoare a culturii se manifestă în tendința de permanentă depășire și autodepășire a existenței sociale și umane. Ea se reflectă în semnificația umanistă a operelor și faptelor de cultură, în acțiunea de dezvoltare multilaterală a personalității umane.

Prin umanismul său, cultura socialistă pune capăt înstrăinării omului de valorile create de el și asigură deplina unitate dintre umanism și cultură, ca cea mai importantă tendință a progresului social în socialism. Ea cultivă aspirațiile umaniste ale maselor, filtrează toate sensurile vii, valoroase, democratice, șpecifice trecutului nostru cultural, restructurează elementele tradiționale ale culturii românești prin prismă idealului socialist. Oamenii creează permanent cultură, iar cultura, la rîndul ei, îi formează și socializează pe oameni. Numai prin cultură pot deveni personalități distincte, complexe, se pot perfecționa pe ei înșiși și pe ceilalți. După cum „societatea îl produce pe om ca om, spunea Marx, așa și el o produce pe ea”, afirmarea multilaterală și personalității umane și progresului general al națiunii condiționîndu-se reciproc.

Esența umanismului socialist revoluționar constă în așezarea omului în centrul întregii preocupări a societății și, totodată, în statuarea unor raporturi organice între individ și colectivitate, a unor relații de colaborare, de egalitate și stimă reciprocă. Construirea socialismului este o operă prin excelență colectivă. Mai mult, ea este o operă responsabilă și conștientă. Umanismul socialist asimilează și integrează, într-o viziune unitară despre om și societate, tot ce s-a impus ca valoare autentică de ordin moral, filosofic și cultural în evoluția spirituală de pînă acum. Fără acțiunea modelatoare a culturii ar fi de neconceput conștiința și educația socialistă a omului nou. Cultura acționează variat asupra diferitelor laturi și niveluri ale conștiinței umane. Știința formează profesional și oferă o concepție științifică despre lume; arta și literatura acționează asupra sensibilității și dimensiunii estetice a personalității umane, asupra atitudinilor moral-politice; științele sociale acționează asupra nivelului teoretic și ideologic al conștiinței socialiste. Partidul nostru, opunîndu-se deformărilor îngust științifice în politica culturii, în educarea omului acordă atenție și sprijin dezvoltării tuturor domeniilor culturii, într-o relație unitară, armonioasă, iar educarea omului acționează atît asupra formării sale profesionale, lărgirii orizontului său de cunoaștere, cît și asupra educării sale politico-ideologice, etice și, în genere, lărgirii orizontului cultural al tuturor. În Programul Partidului Comunist Român se precizează: „partidul va stimula și în viitor făurirea unei arte și literaturi de o înaltă ținută umanistă, bogate în idei și sentimente nobile,

¹¹ Din gîndirea social-politică a președintelui României, Nicolae Ceaușescu. Dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii în România, Edit. politică, București, 1979, p. 146.

inspirate din viața și munca poporului, din idealurile socialismului și comunismului”¹².

Conținutul și sensul umanist al culturii noastre și al întregii noastre orinduirii socialiste reprezintă o dimensiune fundamentală a activității partidului nostru. În documentele sale afirmă în mod constant necesitatea intensificării muncii politico-educative în rindul maselor; al tinerei generații, de formare a omului nou, educat în spiritul colectivismului, al omeniei și întrajutorării în muncă și viață.

Actuala etapă de dezvoltare a țării noastre pune în evidență rolul tot mai important al culturii în dezvoltarea economică și politică, în formarea omului, nou cu un nivel de conștiință corespunzător sarcinilor societății socialiste, pentru activizarea tuturor forțelor creatoare ale poporului și înscrierea lor în lupta pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Amplul program elaborat de Partidul Comunist Român pentru îmbunătățirea activității ideologice, pentru ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, relevă nivelul și calitatea vieții noastre culturale, potențialul de creativitate și progres istoric multilateral al poporului nostru. Realizarea Programului Partidului Comunist Român va aduce prefaceri înnoitoare în toate domeniile vieții sociale, în ceea ce privește bogăția spirituală și forța transformatoare a conștiinței oamenilor, în nivelul și gradul de responsabilitate umană și a fiecărui om față de societate.

În același timp Programul ideologic al partidului dănd o orientare clară de largă perspectivă întregii activități ideologice, politice și cultural-educative subliniază necesitatea creșterii mai puternice a spiritului militant, revoluționar, a promovării consecvente a noului în toate sferile vieții social-economice, însușirea mai profundă de către oamenii muncii a concepției științifice despre viață și societate, a înlăptuirii consecvente a normelor eticii și echității socialiste în întreaga viață socială. Fără îndoială că măsurile care se vor adopta de cel de-al XIII-lea Congres al partidului vor duce, odată cu ridicarea țării pe noi culmi de progres și civilizație materială și la îmbunătățirea activității politico-ideologice și cultural-educative, la înflorirea continuă a culturii și artei, a întregii vieți spirituale romândești.

COORDONNÉES DE LA POLITIQUE CULTURELLE EN ROUMANIE SOCIALISTE

RÉSUMÉ

La culture socialiste en Roumanie possède plusieurs coordonnées essentielles qui définissent son caractère spécifique, l'espace de mouvement et les perspectives.

La valeur de formation éducative et civilisatrice, le caractère militant, l'établissement d'un rapport permanent entre la création et la réa-

¹² Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Edit. politică, București, 1975, p. 162.

lité, l'unité et l'homogénéité affirmée sur la base de la conception du matérialisme dialectique et historique, l'orientation par le parti communiste de l'ensemble du processus culturel, l'implication des valeurs antérieures dans la création contemporaine, la promotion d'un esprit novateur, le large caractère démocratique et humaniste — ce sont là quelques-unes des coordonnées de la culture roumaine actuelle sur lesquelles la présente étude s'est penchée, essayant de les définir et en même temps de les encadrer dans le contexte de la spiritualité roumaine.

C'est là un hommage rendu aux réalisations obtenues dans ce domaine maintenant, à la veille du XIII^e Congrès du parti et une preuve de plus d'une puissante présence de la culture dans la souche des réalisations socialistes roumaines.

TENDINȚE ÎN STRUCTURA ECONOMIILOR
 NAȚIONALE ALE SUD-ESTULUI EUROPEAN¹
 ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE (II).

DE
 VICTOR AXENCIUC

II. *Agricultura* majorității țărilor sud-estului european era confruntată cu fenomene grave: criza agrară, randament scăzut, înzestrare tehnică slabă, îndatorirea în masă a țărănimii, scăderea prețurilor agricole față de cele industriale. Soluțiile de ieșire se puneau în mai multe planuri tehnico-economice și sociale. Două direcții pot fi remarcate în agricultură, în ceea ce privește tema studiului de față: creșterea producției agricole, mai ales a țărilor deficitare în produse agroalimentare, până la autosatisfacerea deplină și orientarea ușoară către specializare și intensificare agricolă. Această ultimă tendință era rezultatul direct al creșterii cantitative și diversificării industriei ușoare și alimentare ca dovadă a complementarității și interdependenței ramurilor și sectoarelor economiei naționale. Peste acele afirmații în literatura de istorie economică despre o situație de stagnare și uneori declin a agriculturii sud-est europene în anii interbelici¹, o analiză mai atentă a datelor statistice proiectează și unele aspecte de progres în această ramură. Încă în ajunul războiului al doilea mondial unii cercetători au descifrat pe fondul agriculturii predominant cerealiere a acestor țări tendințe de intensificare și specializare². Prima direcție menționată este ilustrată de datele asupra dinamicii ascen-

¹ Eugene Zaleski, *Les courants commerciaux de l'Europe Danubienne au cours de la première moitié du XX^e siècle*, Paris, 1952, p. 123.

² Otto Franges în studiul *L'industrialisation des pays agricoles du sud-est de l'Europe*, din „Revue économique internationale”, vol. III, nr. 1, 1938, argumenta această tendință cu cifrele privitoare la sporirea suprafețelor cu plante industriale și furajere (în mii ha.)

Bulgaria	1923	1935
— plante furajere	112, 2	225, 8
— plante industriale	64, 3	241, 7
<i>Iugoslavia</i>		
— plante furajere	274, 8	336, 0
— plante industriale	99, 3	136, 9
<i>România</i>		
— plante furajere	469, 2	781, 0
— plante industriale	227, 8	495, 4

Deși creșterea acestor suprafețe este evidentă, importanța economică pentru agricultura de zeci de milioane de ha a acestor țări este minoră. Arc însemnătate mai ales tendința certă de sporire a valorilor obținute în agricultură.

dente a producției cumulate de grâu și porumb, cit și de cartofi, exprimate în mii tone, medii anuale³.

Țara	Grâu și porumb			Cartofi		Creșterea populației 1930—1939
	1925—29	1937—38	Creșterea	1925—29	1937—38	
Albania	97	185	191 %	0,7	2,4	131 %
Bulgaria	1769	2620	135 %	40	140	131 %
Grecia	490	1140	233 %	40	140	126 %
România	7370	9920	135 %	2100	1800	128 %
Turcia	2290	4850	212 %	70	1700	126 %
Iugoslavia	5300	7730	146 %	1140	1700	131 %

Luată în expresie cantitativă, producția vegetală de bază — grâu și porumb, cit și cartofi — a sporit în ritmuri diferite, dar mai mari decât cele ale creșterii demografice. Aceasta și explică în parte oferta sporită de aceste produse, la țările mari producătoare, pe piața externă. Bulgaria, România și Iugoslavia au avut mari posibilități de export în timp ce Albania, Grecia și Turcia au sporit gradul de autosatisfacere cu produse agro-alimentare⁴.

Modificări cantitative în aceeași direcție înregistrează producția unor plante industriale, exprimată în medii anuale, dintre doi ani⁵:

Produsul	Albania	Bulgaria	Grecia	România	Turcia	Iugoslavia
<i>Vin, mil. hl.</i>						
1922/23		0,7	1,8	5,4		4,5
1938/39		2,2	4,3	10,7	1,2	4,7
<i>Tutun, mii t.</i>						
1922/23	0,6	40,1	41,0	10,0	23,3	13,3
1938/39	1,6	40,1	51,0	13,3	59,3	15,0
<i>Cinapă, în fuioare, mii t.</i>						
1922/23		1,1		12,2		27,1
1938/39		4,6		35,0		66,5
<i>Bumbac, mii t.</i>						
1922/23		0,7*	3,3*	0,3	21,3*	
1938/39		10,0	16,4	0,7	66,3	1,2
<i>Ulei măsline, mii t.</i>						
1922/23			97*		25,0*	4,0
1938/39	0,4**		155		61,0	6,0
<i>Sfeclă de zahăr, mii t.</i>						
1922/23 ⁶		325		476	24***	343
1938/39 ⁷		165		790	450	740

³ Annuaire Statistique de la Société des Nations, 1940—1941. Genève, 1941.

⁴ Turcia. către sfârșitul perioadei făcea de acum și un export regulat de cereale. Ponderea lui evoluează de la 2,8% în 1930 la 13,2% în 1937. South-Eastern Europe, *op. cit.*, p. 178.

⁵ Annuaire Statistique, vol. 58. *op. cit.* și Statistical Yearbook, *op. cit.*, p. 198.

⁶ Georges G. Milețici, *Statistique économique internationale*. București, 1928, p. 30—31.

⁷ Annuaire Internationale de statistique agricole, 1940/41. Rome, 1941, p. 44—45.

* Media 1925—29.

** În 1936, măsline.

*** 1927.

Răspindirea culturilor și creșterea producției de plante industriale, specifice fiecărei țări, este însemnată. Ceea ce nu arată datele statistice este rolul acestora în economia internă și în exportul unor țări⁸.

Ramura în suferință a agriculturii țărilor sud-estului Europei a fost zootehnia. Cu excepția Iugoslaviei⁹ și a unor specii de animale din alte țări, numărul animalelor domestice nu s-a modificat sensibil, contribuția acestei ramuri la creșterea economică reducându-se relativ. Mai evidentă apare scăderea ponderii animalelor și produselor animale în exportul tuturor cazurilor cu excepția Bulgariei, față de perioada anterioară.

În consecință celor examinate mai sus, se relevă că tendințele de modificări structurale în economiile naționale ale acestor țări în etapa dată, pot fi provocate numai de noile forțe de producție mecanizate.

III. Zona sud-estului european în perioada interbelică cunoaște totodată și un ansamblu de procese de modernizare vizând în primul rând *infrastructura* cu implicațiile cunoscute în creșterea economică. Stadiul și gradul de asigurare a acestor țări cu mijloace de transport moderne — căi ferate, flota maritimă și fluvială, telegraf și telefon, urbanizarea, instituții de cultură și asistență socială etc. erau diferite. În unele dintre ele: Grecia, România, Bulgaria, Iugoslavia, bazele transporturilor și comunicațiilor moderne au fost așezate pînă la primul război mondial. În Albania, Turcia, perioada interbelică deschide sau intensifică șantierele acestor domenii; lipsa sau insuficiența mijloacelor de transport moderne — căi ferate, drumuri etc. devenise o piedică esențială a industriei mecanizate a circulației produselor și valorificării resurselor naturale.

După 1924 Albania¹⁰, cu împrumuturi externe desfășoară lucrări de construcții civile: drumuri, poduri, edificii, lucrări de urbanizare; pînă în 1939 s-au amenajat peste 1200 km drumuri moderne, de legătură între principalele centre ale țării: Tirana — Durres, Schoder și Vlora etc¹¹. Deși nu s-a construit nici o cale ferată, s-a modernizat portul mediteranian Durres, s-au făcut șosele de legătură cu țările vecine.

În Turcia investițiile de infrastructură iau amploare deosebită: rețeaua de cale ferată între 1923—1937 crește de la 1352 km la 6500

⁸ Astfel, Bulgaria în 1938 producea 33,6 mii t. tutun față de numai 2 mii în anii 1907—1911, plantele oleaginoase între aceleași date, sporesc de la 4,2 mii t. la 65 mii t., fructe proaspete de la 1,2 mii t. la 77,2 mii t. *Annuaire Statistique du Royaume de Bulgarie*, 1940, Sofia, 1940, p. 283. În Bulgaria, în anii '30 tutunul ocupa 45—50% din export, alături de uleiul detrandafir, fructele proaspete și uscate. De altfel, între 1923—1938 suprafața cultivată cu plante industriale a sporit de la 64 mii ha la 350 mii ha. De asemenea, în exportul Greciei, tutunul ocupa în deceniul patru între 45—56%, măslinile și uleiul de măslină 8—10%, stafidele, strugurii și vinul între 15—23%, ceea ce însemna că exportul acestei țări depindea aproape în întregime de culturile de plante industriale. Și Turcia, deși mai puțin decît Grecia, își sprijinea în mare parte exportul pe plante industriale. Tutunul, bumbacul, strugurii și alunele dețineau în 1930 cca 52% din export iar în 1937 48% prin scăderea ponderii bumbacului. *South-Eastern Europe, op. cit.*, p. 170, 178.

⁹ Nicola Vučo, *The Contribution of Agriculture to Economic Growth in Yugoslavia between the two World Wars*, în *Center...*, *op. cit.*, N. 9, p. 4.

¹⁰ X. Lefcopardis, *L'Albanie économique et financière*, în „Les Balkans”, nr. 2, iulie 1934.

¹¹ Les Balkans, vol. XI, 1937. www.dacoromanica.ro

km¹², legind între ele principalele centre economice din interiorul țării; se amplifică capacitatea de transport a marinei comerciale. Pe uscat, se construiește o rețea de șosele noi de 32000 km¹³. De asemenea, s-a extins electrificarea; de la două orașe iluminate electric în 1923 se ajunge la 116 orașe, și 53 % din capitalele de vilayet asigurate cu electricitate¹⁴.

Procesul de urbanizare aduce în localitățile mai mari o populație sporită de la cca. 11 % la 17 % din total; se amenajează edificiile și lucrări publice, între 1927—1937: 7328 clădiri, 352 parcuri, 477 piețe, 152 abatoare, 96 spitale și clinici¹⁵ și peste 4500 km de străzi. Alfabetizarea pătrunde în mediul rural, ponderea știutorilor de carte sporește de la cca 10 % la 27 %. Toate acestea au facilitat creșterea economică și au participat la deplasări în structura populației pe medii urban și rural, între sectoarele agricole și neagricole.

Economia Greciei înregistrează investiții însemnate în mijloacele de transport, mai ales maritime, dispunând în 1938 de peste 600 nave cu 1,9 mil. tone capacitate de transport¹⁶. Lucrările publice de asanare și construcții de diguri, canale, prin dimensiunile și investițiile făcute, se situau printre primele în plan european în anii interbelici. Construcțiile de asanare aveau în vedere punerea în valoare a peste 400 000 ha; 230 000 ha erau destinate culturilor din care 150 000 ha urmau să fie irigate¹⁷. Se preconizau investiții de cca 60 mil. dolari din împrumuturi externe; pînă în 1936 se efectuează lucrări în valoare de 26 mil. dolari¹⁸. Urbanizarea, însoțită de lucrări de electrificare, canalizare, construcții de edificiile și locuințe face progrese marcante, sporind ponderea populației urbane în totalul locuitorilor țării.

În celelalte țări cu dimensiuni mai întinse sau mai restrinse se continuă extinderea rețelelor de cale ferată, a drumurilor, se începe asfaltarea șoselelor și se lărgeste circulația automobilelor, numărul lor fiind în creștere. Proiecții și constructorii de locuințe adoptă formele moderne, ale blocașurilor; edificiile noi, impunătoare, de interes public—ministere, prefecturi etc. schimbă aspectul capitalelor țărilor din sud-estul european; tot aici se desfășoară lucrări de sistematizare, apar cartiere noi, apanajul noilor categorii sociale — industriași, bancheri, etc. ale claselor dominante, dar și cartiere mai bine amenajate ale păturilor intermediare.

Procesul de dezvoltare a infrastructurii, a urbanizării, concomitent sau, uneori, în unele regiuni, posterior înaintării industriei a determinat o modificare mai mare în structura profesională a populației decît chiar industrializarea.

Ponderea populației ocupate în transporturi, comunicații și alte servicii sporește mai repede decît în industria mecanizată, ca expresie a nevoii amenajării condițiilor generale — acolo unde nu se creaseră

¹² N. Mănescu, *op. cit.*, p. 202.

¹³ Malcolm D. Rikvin, *op. cit.*, p. 64.

¹⁴ Orhan Karaköse, *op. cit.*, p. 46.

¹⁵ Malcolm D. Rikvin, *op. cit.*, p. 59.

¹⁶ Etudes et Documents du Centre de Recherches économiques et sociales — Grèce, série XI, Nr. 6, p. 21.

¹⁷ *La Grèce et la crise mondiale*, Athènes, 1933, p. 19, 25.

¹⁸ Etat économique... *op. cit.*, Grèce.

incă sau erau insuficiente demarajului industrial urban. Procesul de urbanizare este mai semnificativ, fiind rezultatul unui pachet mai mare de cauze, pe care nu le analizăm aici. El depășește ritmul din țările dezvoltate după cum reiese din tabel¹⁹.

Rata medie de urbanizare in perioada 1920 - 1940

Bulgaria	4,7	Franța	1,3
Grecia	3,5	Italia	1,7
România	3,5	Anglia	0,9
Iugoslavia	2,9		

Principalele procese evidențiate în perioada interbelică în sud-estul Europei — industrializarea, intensificarea unor ramuri ale agriculturii, modernizarea infrastructurii în toate țările, semnaleză tendințe de modificare a structurilor generale sociale: a producției și distribuirii produsului social și venitului național, a structurii populației ocupate, a structurii comerțului exterior etc. Deficitul în date statistice face dificilă comensurarea mișcării primilor doi indicatori pe intervalul celor două decenii.

În privința structurii profesionale a populației, ea se definește prin datele recensămintelor naționale din diferite momente; pentru unele țări ele nu cuprind întreaga perioadă, uneori mai puțin chiar de jumătate. Concluziile nu pot fi deci complete, dar ele pun în valoare tendința fenomenelor.

Structura populației după profesioni

Țara	Agricultura, silvicultura, pescuitul	Ind. mare, meșteșugărească	Transport, comunicații	Comerț, bănci	Altele	Total populație neagrícola
Bulgaria ²⁰						
1920	82,4	8,1	1,3	2,7	5,5	17,6
1934			4,0*			
Grecia ²¹	82,0	8,0			6,0	18,0
1920	49,6	16,2	4,2	8,1	21,9	50,4
1928	61,1	18,1	4,4	8,7	7,7	38,9
România ²²						
1913	79,5	8,0	1,8	2,7	8,0	20,5
1941	71,6	11,2	2,3	4,7	10,2	28,4
Turcia ²³						
1927	81,6	5,6	0,3	4,8	7,7	18,4
1935	81,8	8,3	1,5	2,7	5,8	18,2
Iugoslavia ²⁴						
1921	80,4	8,6	3,4*		7,6	19,6
1931	76,3	10,7	4 1*		8,9	23,7

¹⁹ The Fontana Economic History of Europe. *op. cit.*, vol. 5. partea I, p. 78.

²⁰ *Annuaire Statistique de Royaume de Bulgarie, 1940*, p. 33. *Annuaire Statistique*, vol. 58., *op. cit.*, p. 354.

²¹ *Annuaire Statistique de la Grèce, op. cit.*, p. 73, 75. Pentru 1928 populația activă peste 10 ani.

²² Georges G. Militici, *op. cit.*, p. 10. „Comunicări statistice”, nr. 1, 1945, p. 10 pentru anul 1941. Estimările autorului pentru secțiile neagricole.

²³ *Annuaire Statistique internationale. 1927*, Genève, 1928. Orhan Karaköse, *op. cit.*, p. 23.

²⁴ Mijo Mirković, *Ekonomiska historija Jugoslavija*, Zagreb, 1968, p. 303, 306.

* Se include și populația ocupată în comerț și bănci.

La citirea tabelului, de ținut seamă de câteva rezerve: teritoriul la care se referă structura populației pentru unele țări este modificat; criteriile de recensare nu sînt aceleași nici pentru fiecare țară la diferite recensăminte și cu alit mai mult, nu sînt unitare pentru toate țările. În Grecia, la începutul deceniului trei sosese peste 1 milion de refugiați din Asia Mică și alte state vecine, ceea ce influențează asupra structurii profesionale a populației. Intervalele între recensăminte sînt diferite.

Tendința de sporire a ponderii populației neagricole și deci și a celei ocupate în industrie este certă dar creșterea relativă este mică din cauza sporului natural al populației agricole. Ritmurile și ponderile diferite ale categoriilor populației neagricole reflectă în anumită măsură intensivitatea dezvoltării industriei și modernizării infrastructurilor.

Datorită multor factori, ușor de înțeles pentru economiști, structura populației se schimbă mai lent decît structura producției, noile ramuri modificatoare — industria mecanizată în primul rînd — avînd o productivitate mai mare și capacitate de absorbție mai redusă a surplusului populației agricole. Referitor la produsul social sau venitul național, ele evoluează încet, ascendent. O estimare, pe locuitor, ar fi următoarea:

	1920	1929 ²⁵	1937 ²⁵
Albania ²⁶	—	40	—
Bulgaria	—	60	75
Grecia	—	71	92
România	—	79	81
Turcia ²⁷	—	—	60
Iugoslavia	66	86	80

Se poate observa pentru perioada interbelică o creștere a venitului național pe locuitor, desigur, minoră, în comparație cu țările industrializate. În acest sens este, credem, corectă constatarea că decalajul în venitul național pe locuitor a sporit între țările sud-estului european și țările occidentale²⁸. Excepție făcînd Iugoslavia, în perioada 1929—1937, cu toate scăderile masive operate de criza economică, venitul național ajunge la un nivel superior anului 1937. Ceea ce apare, însă, puternic în

²⁵ National Income Statistics of Various Countries. 1938—1948. U.N. 1950; Eva Ehrlich, *An Examination of the Inter-relation between Consumption Indicators Expressed in Physical Units and per Capita National Income*. Czechoslovak Economic Papers, Academie Prague, 1966—1967. Economic Survey of Europe in 1948, Genève, 1948, calculează pentru perioada ajunului războiului al doilea mondial venitul național net pe locuitor la următoarele valori în dolari 1937: Iugoslavia 77 dolari, Bulgaria 68 dolari, România 65—70 dolari este o aproximație. *La Grèce et la crise mondiale*, op. cit., p. 33 menționează produsul intern brut pe locuitor, în 1929—1930 în dolari americani: România 94 dolari, Iugoslavia 80 dolari, Grecia 72 dolari, Bulgaria 58 dolari.

²⁶ Anul 1927, M. Evelpidi, *Les états Balkaniques*, Paris, 1930, p. 431. Pentru același an, autorul calculează produsul intern brut la celelalte țări sud-est europene: România: 78 dolari, Iugoslavia 77 dolari, Grecia 76 dolari, Bulgaria 67 dolari, op. cit., p. 342.

²⁷ Pentru Turcia o altă sursă, dă venitul național pe locuitor astfel: 1927 = 73 dolari iar 1939 = 92 dolari, chiar dacă cifra este supraestimată față de cea din tabel, ceea ce deducem este o creștere cu aproape 20 puncte în 12 ani. Z. Y. Hirschlang, *Turkey and Economy in Transilvania*, The Hague, 1960, p. 164.

²⁸ Derek H. Aldcroft, *The European Economy. 1914—1970*, London, 1976, p. 118. El mai apreciază mărirea venitului național pe locuitor în România, Iugoslavia și Bulgaria în medie la 79 dolari.

evidență este apropierea²⁹ mărimii venitului național în aceste țări — cu excepția Albaniei — între 60—90 dolari pe locuitor.

Diferențe mai mari apar în ceea ce privește sursele venitului național și produsului social în fiecare țară. S-au făcut încercări de a stabili modificarea ponderii sectoarelor economiei naționale, în unul din indicatorii sintetici: venit național, produs social, produs intern brut etc. Oricât de relative ar fi criteriile, metodele de calcul, ceea ce ne interesează acum nu este exactitatea cifrelor, ci tendințele pe care le marchează ele în perioada interbelică. Tabelul ce urmează prezintă aceste tendințe:

Pondera sctoarelor de bază în produsul

Țara	Industrie, mine, meșteșug, construcții		Agricultură, silvicultură, pescuit		Transport, comunicații	
	1924	1938	1924	1938	1924	1938
Albania ³⁰ PIB	13,6	—	73,6	—	5,9	—
Bulgaria ³¹ PIB.VN	16,7	26,0*	53,4	51,0*	2,4	3,0*
Grecia ³² V.N.	—	21	—	40	—	6
România ³³ V.N.	21,5**	32,5	67,1**	41,1	3,3**	6,0
Turcia ³⁴ V.N.	—	19,3	—	55,6	—	—
Iugoslavia ³⁵ V.N.	22,9	30,5	64,4	52,2	4,4	5,5

²⁹ În același sens al apropierii țărilor sud-estului european pledează și alți indicatori, calculați de A. Reithinger:

	Densitatea pe km ²	Ponderea populației agricole în 1930	Comerț exterior pe loc. în R.m. 1936
Iugoslavia	59	75	33
România	64	74	38
Bulgaria	59	81	35
Grecia	52	60	62

A. Reithinger, *Le visage économique de l'Europe*, Paris, 1937, p. 173.

³⁰ După calculele lui M. Evelpidi venitul național brut, *op. cit.*, pentru anul 1927.

³¹ Pentru anul 1924 după K. Tchakaloff, *The National Income of Bulgaria, 1924—1935*, Sofia 1937, p. 95. Pentru anul 1939 venitul național în prețuri 1955 din *Le développement social et économique de la Bulgarie 1944—1964*, Sofia, 1964, p. 184. Statistical Yearbook 1949—1950, aprecia venitul național în 1939, la 56,9 mdr leva, iar structura după metodologia O.N.U.: 17% industrie și construcții, 42% agricultura, 15% comerț; 4% transport și comunicații, 8% activități guvernamentale și 14% altele. Pentru același an *Encyclopaedia Britannica*, vol. 4, p. 367, cvalua venitul național al Bulgariei la 46.200 mil. leva.

³² *Statistical Yearbook, 1949—1950*, United Nation, p. 412.

³³ Venitul național calculat de M. Lupu în *Studii privind dezvoltarea economiei României în perioada capitalismului*, „Studii și cercetări economice”, 1967, p. 333, 335. Anuarul Statistic al R.S.R., din 1968, p. 38, prezintă următoarea structură a venitului național pentru 1938: industrie și construcții: 35,2%, agricultura și silvicultura: 38,5%, transporturi și comunicații: 6,5%, circulația mărfurilor 14,9%, alte ramuri: 4,9%. Reiese că diferența dintre calculele lui M. Lupu și ale Direcției Centrale de statistică este mică. Dezavantajul este că perioada inițială la M. Lupu este anul 1912—1913. Dar socotind că în 1924 se atinge nivelul dezvoltării anterbelice eroarea se dovedește a nu fi mare.

³⁴ *Turecia Republica*, Moscova, 1975, p. 57. Lucrarea menționează o creștere a venitului național total între 1927—1938 cu 88% iar pe locuitor cu 49%, p. 59.

³⁵ S. Stadjic, *Nacionalni dohodak Jugoslavije 1923—1939, ū stalnim i tekucim cenam*, Beograd, 1959, tabel 7. Furnizăm cu titlu informativ datele din lucrarea *Les états balkaniques*, *op. cit.*, p. 341, a lui M. Evelpidi a

Judecarea ponderilor și dinamicii produsului intern brut sau a venitului național, în cele șase țări, cu toate diferențele mari de criterii și metode de calcul, pun în evidență prioritatea activităților agricole în producția materială. Totodată, însă este certă tendința de reducere a acestora și de creștere a celor neagricole — industriale și de servicii.

Deplasările în structura venitului național sînt mai sensibile decît în structura populației active, ramurile moderne impunîndu-se cu eficiență sporită în producerea valorilor materiale. Dar în cele mai multe din țări, sporul însemnat al populației rurale și rămînerea lui în agricultură, în

intern brut sau venitul național

Comerț, bănci		Alte servicii		Industrie, agricultură		Servicii	
1924	1938	1924	1938	1924	1938	1924	1938
6,9	—	—	—	87,2	—	12,8	—
8,7	10,0*	18,3	24,1*	75,7	76,0	24,3	24,0
—	12	—	21	—	61,0	—	39,0
6,3**	15,9	1,8**	4,5	88,6	73,6	11,4	26,4
	25,1				74,9	—	25,1
12,3	11,8	—	—	87,3	82,7	12,7	17,3

lipsă de locuri de muncă în alte sectoare, producea o suprapopulație agrară latentă ce diminuea pe mai multe căi venitul național pe locuitor aici. Dar la un interval de 1 1/2 — 2 1/2 decenii, sporirea industriei cu 8—10 puncte în ponderea produsului intern brut reprezintă un pas înainte pentru tipul de țări slab dezvoltate, vitregite grav de război și criza economică. Șansa

fără Turcia — evaluate în dolari S.U.A. pentru anul 1927. Avantajul constă în folosirea aceluiași metode de calcul :

Ramura	România		Iugoslavia		Grecia		Bulgaria		Albania	
	mrd	%	mrd	%	mrd	%	mrd	%	mrd	%
Agricultura, silvicultură, pescuit, industrie casnică	785	56,9	595	57,6	235	50,3	246	66,9	24,6	73,6
Industria, mine, construcții	353	25,6	236	23,2	123	26,3	77	20,9	4,6	13,6
Transport, comunicații	62	4,5	46	4,5	18	3,9	8	2,2	2	5,9
Comerț, bănci, asigurări	180	13	139	13,6	91	19,5	37	10,0	2,3	6,9
Total	1380	100	1016	100	467	100	368	100	33,5	100
PIB pe loc	78	—	77	—	76	—	67	—	40	—

* 1939.

** 1912—1913.

și „costul” acestui pas³⁶ a constat în menținerea la nivel redus sau scăderea fondului de consum a produsului pentru sine și creșterea plusprodusului în favoarea acumulării capitalului și statului. Ultimul factor, în opinia unanimă a cercetătorilor a avut o funcție esențială în mobilizarea acumulărilor, redistribuirea lor stimulativă pentru capital și prin aceasta, accelerarea unor ramuri sau sectoare economice. Pe lângă proporțiile de bază în structura venitului național, ilustratoare ale stadiului de slabă dezvoltare, ponderea serviciilor în medie, la cca un sfert din venitul național, arată că industrializarea și modernizarea activităților economico-sociale erau abia în fazele de început.

Ceea ce nu poate să illustreze datele de mai sus, dar se constituie ca o caracteristică a sud-estului european și a tuturor țărilor slab dezvoltate în secolul XX, este tendința de creștere a decalajului de nivel de producție, consum și de trai între sat și oraș, probabil mult mai gravă decît în secolul XIX în economia țărilor industrializate. În cele șase țări se găseau față în față, în decalaj și contradicție: progresul economic, social, cultural în orașe, pentru unele categorii de populație, chiar la nivel occidental, cu înapoierea economică uneori pînă la mizerie de masă, analfabetism predominant etc., cantonate la sate. Înainte de a descoperi o tendință de apropiere a satului de viața orașului, prin antrenarea și dezvoltarea satului, sesizăm polarizarea opusă a veniturilor și condițiilor de viață între oraș și sat, deși o pătură subțire a satelor îndemnate de spirit capitalist de acumulare, contribuie la modificarea stărilor patriarhale rurale, accentuînd economia bănească și consecințele ei sociale.

Luînd în ahsamblu procesele analizate pînă acum se poate conchide că ele au operat mai vizibil asupra structurilor economico-sociale întîine; dar forța lor transformatoare slabă, diminuată încă de factori externi — schimbul neeficient, credite scumpe în străinătate, concurență superioară a pieții străine etc., nu au putut să modifice nici profilul general al economiilor naționale, nici locul lor dezavantajos, dependent în diviziunea mondială a muncii. În esență, aceste șase țări au rămas importatoare prioritar de produse fabricate — cu accent pe mijloace de producție — și exportatoare de produse primare — agroalimentare, materii prime minerale.

Analiza evoluției structurii comerțului lor exterior oferă un cîmp larg de concluzii; compoziția schimburilor comerciale externe oglindește la un alt nivel caracterul și tendințele dezvoltării lor³⁷. Datele prezen-

³⁶ Costul acestei industrializări s-a reflectat în prețurile și calitatea produselor care nu puteau echivala cu cele ale țărilor dezvoltate, conchidea *The Balkan States*, I Economic, London, 1936, p. 116.

³⁷ Clasarea produselor este făcută de Zdeněk Drábak, *Trade Performance of East European Countries, 1919—1939*, în *Center...* Nr. 37, pentru Albania, Bulgaria, România, Iugoslavia, în vederea asigurării comparabilității tuturor țărilor, s-a folosit metodologia autorului și în gruparea produselor comerțului exterior al Greciei și Turciei după *Statistique du commerce extérieures de Soixantequatre pays 1928—1929*, Genève, 1931 și *International Trade Statistics*, 1938, Geneva, 1939. De menționat că datele anilor 1922—1924 din statistica internațională, sau națională a acestor două țări, au un grad mare de relativitate; în calculul grupării comerțului exterior al anilor 1928—1929 și 1937—1938 s-au luat numai produse ce depășeau 1% din total: capitolul „alte articole” din publicațiile statistice s-a trecut, la export, la gr. III și la import la grupa V-a.

tate mai jos, privesc mediile valorice a doi—trei ani la import și export, pe grupe de mărfuri, în procente față de total *.

Modificări în structura importului

Tara și perioada	Produce industrie ușoară (gr. III)	Mașini și mijloace de transport (gr. IV)	Altele, în principal semi-fabricate (gr. V)	Total fabricate (gr. III—V)	Total produse primare (gr. I—II)
<i>Albania</i>					
— 1922—1924	45,4	2,3	9,6	57,3	42,7
— 1928—1929	42,6	7,4	11,8	61,8	38,2
— 1937—1938	43,2	6,3	14,4	63,9	36,1
<i>Bulgaria</i>					
— 1922—1924	46,2	10,0	21,2	77,4	22,6
— 1928—1929	39,0	17,3	21,6	77,9	22,1
— 1937—1938	20,4	29,4	33,8	83,1	16,9
<i>Grecia</i>					
— 1922—1924	—	—	—	—	—
— 1928—1929	17,1	6,3	20,4	43,8	56,2
— 1937—1938	16,3	11,9	25,6	53,8	46,2
<i>România</i>					
— 1922—1924	51,1	4,5	25,9	86,5	13,5
— 1928—1929	42,0	18,4	26,0	86,4	13,6
— 1937—1938	25,0	25,0	36,1	86,1	13,9
<i>Jugoslavia</i>					
— 1922—1924	49,7	6,3	18,4	74,4	25,6
— 1928—1929	39,2	11,4	22,6	73,2	26,8
— 1937—1938	37,4	12,1	25,3	74,8	25,2
<i>Turcia</i>					
— 1922—1924	—	—	—	—	—
— 1928—1929	—	—	—	—	—
— 1937—1938 ³⁸	31,8	18,3	38,2	88,3	11,7

* Gruparea produselor după valoare s-a făcut pe baza: *Standard International Trade Classification* (S.I.T.C.), Revised Statistical Office of the United Nation, Department of Economic and Social Affairs, New York, 1961. Cele 5 grupe cuprind: A. *Produce primare*: gr. I produse alimentare; animale vii, băuturi și tutun, alimente prelucrate; gr. II, materii prime cuprinzând: combustibil mineral, uleiuri și grăsimi animale și vegetale; B. *Produce fabricate*, gr. III, bunuri ale industriei ușoare, de pielărie, de lemn, de hirtie, textile, de sticlă, sanitare, de iluminat, mobilă, articole de voiaj, îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale de construcție; gr. IV, mașini și mijloace de transport, incluzând fabricate din metal; gr. V, alte produse fabricate ca: chimice, cauciucărie, fier și oțel, metale neferoase, instrumente profesionale și „alte diferite”, predominant semifabricate, mijloace de producție.

³⁸ După calculele economistului turc Haluk Cillov în „Türkiye Economisi”, Istanbul, 1965, importul Turciei, în 1938, valoric se constituia astfel: mărfuri de construcție 15%, mașini și strunguri 26%, bunuri de consum 26%, materii prime 33%; în traducere rusă: Haluk Cillov, *Economica Turfii*, Moscva, 1971, p. 279.

La tipul de industrializare și cu metodele practicate era normal ca importul de bunuri de consum industriale — gr. III — să se reducă într-un ritm aproximativ sincron cu intensitatea și stadiul industrializării; și invers, să crească importul grupelor IV—V, de mașini și instalații necesare investițiilor și de semifabricate destinate prelucrării finite. Când o țară consacră între 1/4—1/3 din import mașinilor și utilajelor, procesul de industrializare, în orice fază ar fi, este vizibil accelerat, chiar dacă dimensiunile apar încă modeste. Creșterea ponderii grupei a V-a reflectă necesitatea și capacitatea sporită a industriilor naționale de prelucrare nu numai a materiilor prime autohtone, dar și a unora din import, mai ales semifabricate — fier, oțel, laminate, fire textile, produse chimice etc. Era o anumită etapă a industrializării care, din interese de rentabilitate în mai multe țări, mergea de la consumul de semifabricate spre cel de materie primă și nu invers cum s-a realizat în țările vechi industrializate. Modificările radicale — reducerea la jumătate a ponderii fabricatelor de industrie ușoară — Bulgaria, România — și creșterea la dublu sau triplu a ponderii gr. a IV-a, a mașinilor constituia un salt calitativ în structura importului³⁹, pe care țările industrializate nu l-au cunoscut cu tot protecționismul practicat de ele. Acesta era produsul cumulat al stimulării industriei ușoare interne prin investiții, dar în unele țări și printr-o severă descușurare și limitarea pînă la blocare a importului unor produse, pentru a face loc noilor mărfuri autohtone pe o piață internă îngustă. Era o victorie, costisitoare e drept, a capitalului intern pe piața națională în luptă cu concurența străină de mărfuri.

Indicele „Total produse fabricate”, luat fără clasificare pe grupe ar putea induce în eroare printr-o concluzie nereală că aceste țări, mărindu-și cota produselor fabricate, ar fi sporit dependența pieții lor interne de producția externă. Semnificativ este faptul că în majoritatea țărilor, la începutul perioadei 1922—1924 importul de fabricate era dominat de bunurile de consum, pentru ca la sfîrșit — 1937 — 1938 — să precumpănească mijloacele de producție — gr. IV — V. De notat că, în general, deplasările cele mai mari în cadrul importului au loc în deceniul al patrulea cînd intervenția statului a introdus puternice elemente de dirijare.

Structura importului ne-a dat mai multe și mai precise semnale despre tendințele structurale din interiorul economiilor sud-estului european decît ne furnizează structura exportului prezentată în tabelul

³⁹ Aceasta a menținut preponderența schimburilor economice ale țărilor sud-estului european cu statele industriale ale Europei. Mai detaliat și consecințe în Ion Ciurea, *România și colaborarea economică în cadrul înțelegerii balcanice* (1934—1940), teză de doctorat, București 1980; de asemenea Dumitru Tuțu, *România în contextul relațiilor comerciale ale sud-estului european în perioada interbelică*, „Revista română de studii internaționale”, Nr. 4(22), 1973.

următor :

Modificări în structura exportului

Țara și perioada	Produse primare (gr. I și II)		Fabricate (gr. III-IV)	
	Total	din care gr. II	Total	din care gr. III
<i>Albania</i>				
— 1922 — 1924	100	—	1	—
— 1928 — 1929	100	—	—	—
— 1937 — 1938	100	—	—	—
<i>Bulgaria</i>				
— 1922 — 1924	97,6	6,8	2,4	0,3
— 1928 — 1929	93,1	11,3	6,9	1,3
— 1937 — 1938	96,1	4,4	3,9	2,1
<i>Grecia</i>				
— 1922 — 1924	—	—	—	—
— 1928 — 1929	91,4	8,9	8,6	7,6
— 1937 — 1938	84,7	15,6	15,3	14,2
<i>România</i>				
— 1922 — 1924	97,5	35,4	2,5	1,1
— 1928 — 1929	96,2	49,6	3,8	2,5
— 1937 — 1938	95,9	52,0	4,8	3,3
<i>Iugoslavia</i>				
— 1922 — 1924	85,1	26,7	14,9	4,7
— 1928 — 1929	83,4	37,0	16,6	4,7
— 1937 — 1938	83,2	27,4	16,8	4,1
<i>Turcia</i>				
— 1922 — 1924	—	—	—	—
— 1928 — 1929	—	—	—	—
— 1937 — 1938	93,8	21,8	6,2	6,2

Pentru toate țările, baza exportului continuă să rămână produsele agroalimentare, minereuri și plante industriale în proporții diferite dar cu pondere între 100%—83%. Singura modificare sensibilă o constituie, în unele țări, creșterea ponderii materiilor de extracție (petrol, minereuri, lemn) și diminuarea produselor alimentare (România, Iugoslavia etc.). Exportul de fabricate, la majoritatea țărilor studiate este scăzut, dar înscris într-o ușoară tendință de creștere în contul bunurilor de consum industriale.

De reținut însă, pentru o imagine veridică faptul că în grupa I-a — produse alimentare, băuturi și tutun — pentru unele țări, se cuprind și produse prelucrate ale industriei din aceste țări: conserve, făină, brânzeturi, alcool și alte băuturi, produse de tutun; Grecia acoperea 50—56% din exportul său cu tutun prelucrat — țigări — deci aproape 3/5 din export erau produse ale industriei de prelucrare; faptul este valabil, parțial, și pentru Turcia, Bulgaria și celelalte țări ale sud-estului. Tendința de export a bunurilor de consum, era frînată însă de calitatea și prețul de cost necompetitive. Protecționismul industrial a făcut rentabilă producția de fabricate mai ales pentru piața internă, reducându-i totodată eficiența de concurență pe piața externă. Ea a circumscris majoritatea producției bunurilor

de consum la limitele capacității interne de cumpărare și la prețuri cu 15—18 % mai scumpe decât ale pieții europene ⁴⁰.

În schimb, aceste țări aveau o cerere externă de materii prime ori semiprelucrate — cereale, vite, minereuri, petrol, plante industriale, lemn etc., legate direct de sol sau subsol la care, mai ales renta pământului, dar și salariile puteau fi coborâte pentru a obține competitivitate pe piața externă. Tabloul compoziției exportului, puțin modificat, subliniază că industrializarea nu a atins acea limită calitativă, care să opereze și asupra structurii exportului. De menționat ponderea redusă a acestei zone în comerțul Europei, în perioada interbelică ⁴¹.

În concluzia celor relatate pînă acum se poate afirma cu temei că : 1. Oricît de diferite ar fi ca intensitate, ca mijloace financiare și ca arie de expansiune, procesele de industrializare și de modernizare s-au făcut simțite în economiile acestei zone, determinînd sau accelerînd tendințe de transformare de la structuri agrare spre structuri agrar-industriale ⁴². Ar fi inadecvat să se mai caracterizeze, la sfîrșitul deceniului patru, cu unele excepții, aceste economii ca „esențialmente agrare”. Ponderea sectoarelor neagricole în structura populației, în produsul social arată o cotă în medie între 25—33%. Prin viața lor economică modernizată ele erau de acum la o distanță apreciabilă de începutul secolului — 1910—1914 ; procesul de „occidentalizare” apăsăra cu evidență, mai ales în mediul urban, al marilor orașe. Cu oricît pesimism am privi creșterea lor economică și schimbările în infrastructură nu putem să nu constatăm, la scara situației subdezvoltării lor, nu comparativ cu economiile dezvoltate europene, un progres material și cultural real. Dar o analiză comparativă de eficiență a producției sociale ar demonstra, fără îndoială, că „prețul de cost” economic-social al acestui progres a fost mult mai ridicat decît ar fi costat el în occident și mult mai dificil de suportat pentru producătorii contribuabili naționali.

Desigur, în preajma războiului mondial început în 1939, majoritatea acestor țări erau dominate de activitățile agricole, erau preponderent agrare, caracter greu de modificat într-un timp scurt și cu forțele finan-

⁴⁰ A. Reithinger, *op. cit.*, p. 34.

⁴¹ Evoluția contribuției unor țări sud-estice în comerțul Europei :

	Export		Import	
	1913	1938	1913	1938
Bulgaria	0,2	0,6	0,3	0,4
Grecia	0,2	0,9	0,2	1,0
România	1,3	1,5	0,9	1,0
Iugoslavia	0,7*	1,0	0,7*	0,8

din care Grecia face cel mai mare progres urmată de Bulgaria : *The Fontana Economic History of Europe, op. cit.*, vol. 5, p. II, p. 596—597.

⁴² În privința României cităm : „Caracteristic pentru întreaga perioadă interbelică este existența unei economii naționale de tip agrar-industrial, în cadrul căreia s-au produs însă treptat unele schimbări în sensul atenuării în timp a predominanței elementelor agrare în favoarea celor de natură industrială. . . Roman Moldovan, *Economia României în perioada 1934 — 1938*, în *Progresul Economic în România, 1877—1977*, Coordonator prof. univ. dr. Ioan Vi. Totu, Edit. Politică, București, 1977, p. 261.

ciare și politice conducătoare de atunci ale acestor țări. Achizițiile patrimoniului economic național, înregistrate în creșterea venitului național nu au avut ca efect un spor sensibil de calitate a vieții populației majoritare; ci doar a unei minorități de 8—10 %. Mai mult, protecționismul industrial, exploatarea internă ridicată realizată cu intervenția directă a aparatului statal, plățile externe sporite pentru creditele și capitalurile străine, decalajul între prețul produselor agricole și cele industriale în favoarea ultimelor, între prețurile produselor exportate și prețurile fabricatelor importate, mare parte sub monopol internațional, etc. toate au menținut scăzut nivelul veniturilor producătorilor mici și mijlocii, au sporit substanțial sarcinile fiscale ale populației și au extins procesul de proletarizare a unei părți a micilor producători agricoli și industriali, măbind ponderea celor fără mijloace de producție și cu nivel de trai scăzut în totalul populației⁴³. Concomitent, cercetările economice ale perioadei evidențiază un proces susținut de concentrare a avuției, mai ales sub forma capitalurilor moderne, în majoritatea țărilor de extindere în sectorul comerțului, băncilor și a unor ramuri industriale a înțelegerilor monopoliste mai ales ale societăților străine (România, Grecia, Iugoslavia, Bulgaria).

Polarizarea socială, deși la scară mai redusă, era aici mai adâncă decât în occident, cu toate că în mediul rural fusese frînată, pentru un timp, de reformele agrare din deceniul al treilea.

Dezvoltarea economică din această zonă, rezultat al unei complexe și împletite acțiuni de factori pozitivi și negativi, nu putea să producă o mișcare spre progres decât lentă, neechilibrată și costisitoare. Dar opțiunea acestor țări, de a încerca depășirea înapoierii, cu toate tarele obiective și subiective ale întreprinderii lor, avea să fie oricum, pozitivă și salutară. Ele au reușit, în două decenii, să refacă economia distrusă de primul război mondial, să producă o creștere economică absolută cu ritm mai mare ca unele țări industriale, să modernizeze la scară mai largă aparatul producției și schimbului, infrastructura.

O întrebare care s-a pus în numeroase studii asupra evoluției sud-estului european în perioada interbelică a fost aceasta: dacă dezvoltarea lor economică a micșorat decalajul față de țările dezvoltate industrial, dacă le-a creat o premisă de apropiere a nivelului tehnic al aparatului de producție, al productivității muncii pentru diminuarea dezavantajelor suportate constant de ele în schimburile economice cu economiile industrializate. După toate indiciile, răspunsul este negativ. Pentru că sporul de venit național mai accentuat în perioada interbelică a fost produs în principal de industria mecanizată cu pondere medie de 1/5—1/4 în economia națională. Uneori această creștere nu putea să acopere diminuarea produsă în agricultură, mai ales în perioada crizei agrare. La acestea se adaugă numeroase alte cauze de care ne-am ocupat pe larg mai înainte.

⁴³ O suprapopulație agrară, un randament scăzut la 1/2 la cereale și prețuri mai ridicate la 150—180 % la produsele fabricate față de occident au determinat o acumulare redusă (la nivel național n.n.) cu nivel de trai scăzut, afirma un cercetător al economiei sud-estului european; și el conchidea: „În toată jumătatea de est a Europei se bănuiește o sărăcie extremă și ne temem să ne imaginăm extrema micime a puterii de cumpărare a populației țărănești”, A. Reithinger, *op. cit.*, p. 34.

Comparația evoluției venitului național pe locuitor⁴⁴ în două grupe de țări—ale sud-estului european și occidentale—scoate în evidență dimensiunile și adâncirea decalajului.

	1920	1929	1937	Spor în dolari între 1920—1937
<i>Țări dezvoltate</i>				
Anglia	329	372	440	+111
Franța	196	312	265	+ 69
Belgia	175	362	330	+155
<i>Țări ale sud-estului</i>				
Albania	(26)*	40	(42)*	+ 16
Bulgaria	(40)*	60	75	+ 35
Grecia	(50)*	71	92	+ 42
România	(40)*	76	81	+ 41
Turcia			60	
Iugoslavia	(66)	86	80	+ 14
Media	44,5		71	cca 30

* Aprecieri aproximative ale autorului.

În judecarea datelor se impune de la început observația că cifrele pe anul 1920 reflectă starea încă nerefăcută a economiei; alte date pentru anii 1923—1924 ar putea arăta un nivel revenit la normal; deci este natural ca între 1920—1929 să se înregistreze în toate țările, o creștere mai mare a venitului național pe locuitor.

O primă constatare este că sporul de venit național în anii 1920—1937 a fost în prima grupă de țări, între 69—155 dolari, iar în a doua, între 14—42 dolari; oricât de relative și aproximative ar fi datele, ele arată că media sporului de venit național în țările dezvoltate era mai mare decât însuși venitul național al celor din sud-estul continentului. Calculînd media simplă a venitului național al celor două grupe de țări, reiese decalajul sporit dintre ele.

	1920	1937	1937/1920
gr. I, media	233 dolari	345 dolari	+112 dolari
gr. II, media	44,5 „	71 „	+ 26,5 „
Diferența	188,5 dolari 274 dolari		

Diferența între cele două grupe a sporit de la 188,5 dolari la 274 dolari, deci s-a mărit decalajul între ele. Același lucru se poate spune și în ceea ce privește producția materială pe locuitor. Astfel că, în 1937 țările sud-estului european cu toate progresele înregistrate erau în venitul național la o diferență mai mare ca în 1920 și respectiv în 1913.

Numai o transformare radicală, fundamentală în forțele de producție — accelerarea și generalizarea industrializării — în raporturile sociale

⁴⁴ Eva Ehrlich, *Infrastructure and International Comparison of Relationship with Indicators of Development in Eastern Europe 1920—1950*, în Center . . . , Nr. 34, Chapter 9.

și politice putea să pună pe alte baze creșterea economică, să o facă capabilă de schimbări structurale cu eficiență ridicată, a economiilor naționale a acestor țări.

TENDANCES DANS LA STRUCTURE DES ÉCONOMIES NATIONALES DU SUD-EST EUROPÉEN PENDANT LA PÉRIODE DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES (II)

RÉSUMÉ

La seconde partie de l'étude touche l'évolution et des changements intervenus dans l'agriculture des pays du sud-est européen, les processus de modernisation des infrastructures et leur influence sur les modifications structurales des économies nationales; on examine les conséquences des trois grands phénomènes, à savoir de l'industrialisation, des mutations intervenues dans l'agriculture et de la modernisation de l'infrastructure à travers le prisme de l'accroissement du revenu national par habitant, de la modification de la structure professionnelle de la population, de la structure et de la dynamique du produit national et du revenu national, de la structure du commerce extérieur.

■ Pour ce qui est de l'agriculture, l'on constate deux directions: l'augmentation de la production agricole, notamment dans les pays déficitaires en produits vivriers, jusqu'à la satisfaction complète et la légère orientation vers la spécialisation et l'agriculture intensive. La branche en souffrance de l'agriculture du sud-est européen, qui apparaît de manière prégnante, est la zootechnie.

En échange, l'infrastructure marque des progrès sensibles dans le domaine des moyens de transport, de l'emmagasinage, de l'urbanisation, des institutions de culture et d'assistance sociale etc. qui dans certains pays dépassent ceux industriels.

Les effets de l'évolution de l'entre-deux-guerres — avec les processus communs et maintes particularités pour chaque pays — révèlent une augmentation du revenu national par habitant, une légère modification, parfois insaisissable, de la structure sociale de la population; cela apparaît de façon plus évidente dans la composition du produit social par l'accroissement du taux de la production non-agricole, de celle industrielle et des services, la diminution de la place de l'agriculture qui demeure cependant prédominante dans l'économie nationale. Ceci mène à l'accroissement du décalage entre la ville et le village, entre les couches aisées et celles pauvres, fondement des contradictions économico-sociales, des remous politiques de la période en question. Les processus économiques de développement n'ont pu modifier cependant ni la structure de la production matérielle, ni les rapports économiques extérieurs. Les engagements financiers accrus et la composition du commerce extérieur de ces pays révèlent qu'ils ont continué d'importer du capital étranger, des produits finis, notamment des moyens de production et d'exporter des bénéfices, des dividendes et des matières premières et du combustible, ce qui leur créait

un statut d'économie dépendantes des pays monopoleurs, leur transférait sans équivalent une partie importante de leur revenu national et les maintenaient dans une situation de décalage à tendance d'accroissement par rapport aux Etats industriels. Ces derniers accentuaient la polarisation sociale, plus profonde qu'en Occident, aggravaient la problématique du progrès économique, accusaient les facteurs sociaux et politiques des classes dominantes et ne laissaient entrevoir le progrès économique et social que par une transformation révolutionnaire sur le plan des forces et des rapports sociaux de production, de l'organisation politique de la société.

CORESPONDENȚA REVOLUȚIONARULUI
CHRISTIAN TELL

Asemănător celorlalte personalități marcante din istoria modernă a României¹, generalul pașoptist Christian Tell (1808—1884) a întreținut o amplă corespondență cu contemporanii săi. De pildă, cu: Nicolae Bălcescu², principalul exponent al generației democrat-revoluționare de

¹ Între altele, v.: C. D. Aricescu, *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848*, broșurile I—III, București, 1873—1874; Ion Heliade Rădulescu, *Scrisori din exil*, Cu note de N. B. Locusteanu, București, 1891; Alecu Russo, *Scrisori* publicate de Petre V. Haneș, București, 1908; M. Kogălniceanu, *Scrisori, 1834—1849*. Cu o prefață, un indice de locuri, de nume proprii și de cuvinte de Petre V. Haneș, București, 1913; Emil Vărtosu, *I. Heliade Rădulescu. Acte și scrisori*, București, 1928; *Din arhiva lui Dumitru Brătianu. Acte și scrisori din perioada 1840—1870* publicate, cu o schiță biografică, de Al. Cretzianu, vol. I—II, București, 1933—1934; M. Kogălniceanu, *Scrisori din exil*, publicate de Petre V. Haneș, București, 1934; Victor Slăvescu, *Corespondență între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874*, București, 1934; *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești. Scrisori* adnotate și publicate de George Fotino, tom. I—IV, București, 1939; Ștefan Metsș, *Din relațiile și corespondența poetului George Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939; Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848. Noi scrisori către V. Alecsandri*, comentate de Olimpiu Boitoș, tom. I—III, Craiova, 1940; T. Bălan, *Din corespondența lui Mihail Kogălniceanu cu frații Hurmuzaki (1840—1865)*, București, 1943; G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu. Scrisori din vremea pribegiei*, București, 1943; E. Hodoș, *Din corespondența lui S. Bărnufiu și a contemporanilor săi*, Sibiu, 1944; Cornelia C. Bodea, *Corespondență inedită privind activitatea lui Nicolae Bălcescu în anii 1851—1852*, în „Studii”, tom. IX, nr. 4, București, 1956; Marta Anineanu, *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri*, București, 1957; Nicolae Liu, *Catalogul corespondenței lui Ion Ghica*, București, 1962; Augustin Z. N. Pop, *Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu*, București, 1962; N. Bălcescu, *Opere*, [vol.] IV, *Corespondență*, Ediție critică de G. Zane, București, 1964; Alexandru Balintescu, *Arhiva generalului Gheorghe Magheru. Catalog de documente*, București, 1968; Gh. Platon, *Din corespondența lui Ioan Maiorescu cu Timotei Cipariu*, în „Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza”. Istorie”, tom. XIX, Iași, 1968; George Potra, *Scrisori inedite de la Niță Magheru către unchiul său, generalul Gheorghe Magheru*, în „Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu”, I, Bălcești pe Topolog, 1969; Keith Hitchins și Liviu Maior, *Corespondența lui Ioan Rașiu cu George Barișiu (1861—1892)*, Cluj, 1970; Liviu Maior, *Avram Iancu. Scrisori*, Cluj, 1972; Iosif Pervain și Ioan Chindriș, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, vol. I—II, Cluj, 1972; George Potra, Nicolae Simache și George G. Potra, *Ion Heliade Rădulescu. Scrisori și acte*, București, 1972; Mihail P. Dan și George Cipăianu, *Corespondența lui Vincențiu Babeș*, I (corespondență primită), Cluj-Napoca, 1976; Dan Berindei, *Corespondența din exil a fiilor lui Dinicu Golescu*, în „Revista de istorie”, tom. 33, nr. 1, București, 1980; *Alexandru Ioan Cuza și Costache Negri. Corespondență*. Text ales și stabilit, traducere, studiu introductiv și note de Emil Boldan, București, 1980; C. A. Rosetti, *Corespondență*, Ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Marin Bucur, București, 1980; Ioana Botezan și Alexandru Matei, *Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog*, București, 1982; Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Epistolar inedit Gheorghe Magheru*, în „Revista de istorie”, tom. 36, nr. 2 și 3, București, 1983 și, în mod special, impunătoarea ediție îngrijită de acad. Ștefan Pascu și colaboratorii, *George Bariș și contemporanii săi*, ajunsă la vol. VI (Editura Minerva, București, 1983).

² N. Bălcescu, *Opere*, IV, p. 41, 45, 70, 105—107, 146—147, 501.

la mijlocul veacului XIX; Alexandru Ioan Cuza³, domnitorul Unirii Moldovci și Munteniei; Mihail Kogălniceanu⁴, dr. Nicolae Crețulescu⁵, Ion Ghica⁶, Alexandru G. Golescu⁷, Ștefan Golescu⁸, Lascăr Catargiu⁹, președinți de guvern anterior Epopei Independenței, George Barițiu¹⁰, Ioan Iliade Rădulescu¹¹, Gheorghe Magheru¹², Ion-Iancu Alecsandri¹³, Costache Aristia¹⁴, Cezar Bolliac¹⁵, Dimitrie Bolintineanu¹⁶, Dumitru Brătianu¹⁷, Alexandru Christofi¹⁸, Gheorghe Costaforu¹⁹, Ioan G. Cuza²⁰, Constantin Duca²¹, Damian Duțulescu²², generalul

³ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (în continuare B.A.R.), Secția de corespondență, fondul Al. I. Cuza cota $S \frac{29(1-2)}{LXXVII}$ și fondul Christian Tell, cota $S \frac{40(1-2)}{C}$.

⁴ Ibidem, fondul Chr. Tell, $S \frac{30}{C}$ și $\frac{41}{CI}$.

⁵ Ibidem, $S \frac{31(1-2)}{C}$.

⁶ Ibidem, fondul Ion Ghica, $S \frac{24}{DCXXIII}$; *Anul 1848 în Principatele Române* (în continuare *Anul 1848*), tomul V, București, 1904, p. 415-416.

⁷ Ibidem, fondul Chr. Tell, $S \frac{22(1-8)}{C}$.

⁸ Ibidem, $S \frac{24(1-78)}{C}$; Biblioteca Centrală de Stat (în continuare B.C.S.), Colecția specială, fondul Saint Georges, donația general Al. Chr. Tell, pachet CLVIII, dosar 3, acte 1-64; C. D. Aricescu, *op. cit.*, I, p. 86-87; *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, *Documente interne (1854-1857)*, Editura Academiei, București, 1959, p. 342-343.

⁹ Ibidem, $S \frac{40}{CI}$.

¹⁰ Ibidem, $S \frac{45(6)}{CI}$; Msse, Colecția G. Barițiu, nr. 997, f. 135 r.

¹¹ George Potra ș.a., *op. cit.*, p. 91, 95, 100-101, 105-106, 115-117, 126-128, 139.

¹² B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, $S \frac{5}{3}$ și $\frac{33(1-6)}{C}$; *Anul 1848*, tomul II, București, 1902, p. 673-674; III, p. 10-12, 167-168.

¹³ Ibidem, fond V. Alecsandri, $S \frac{13}{LVII}$.

¹⁴ Ibidem, fond Chr. Tell, $S \frac{3}{C}$ și $\frac{4(1)}{C}$.

¹⁵ Ibidem, $S \frac{8(1-6)}{C}$ și $\frac{9}{C}$; B.C.S., fond St. Georges, CCC/5, nr. 11; Paul Cornea și Elena Piru, *Documente și manuscrise literare*, vol. I, Editura Academiei, București, 1967⁴ p. 76-78.

¹⁶ Ibidem, $S \frac{45(1-11)}{C}$; B.C.S., fond St. Georges, LXXXII/3, f. 15-52.

¹⁷ Al. Cretzianu, *op. cit.*, vol. I, p. 41, 349-350.

¹⁸ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, $S \frac{13(1-203)}{C}$; $\frac{17(15)}{CI}$ și $\frac{17(25)}{CI}$.

¹⁹ Ibidem, $S \frac{12(1-6)}{C}$; B.C.S., fond St. Georges, LXXXII/3, f. 59-66.

²⁰ Ibidem, fond Al. I. Cuza, $S \frac{11(1-3)}{LXXVI}$.

²¹ Ibidem, fond Chr. Tell, $S \frac{15(1-6)}{C}$; B.C.S., LXXXII/3, f. 70-76.

²² Ibidem, $S \frac{18(1-25)}{C}$.

Ioan Em. Florescu ²³, colonelul Radu Golescu ²⁴, Grigore Sc. Grădișteanu ²⁵, Barbu Iscovescu ²⁶, Ioan Maiorescu ²⁷, Ana Negulici ²⁸, Nicolae Opran ²⁹, Alexandru Paleologu ³⁰, Alexandru și Patre Percetz ³¹, Eliza și Nicolae Pleșoianu ³², Lascăr Rosetti ³³, Nicolae Russo (N. B. Locusteenu) ³⁴, Marin Serghiescu-„Naționalu” ³⁵, Grigore Scurie ³⁶, Alexandru Zane ³⁷, arhiman-drițul Ioasa Znaogveanu (Ion-Iosif Snagoveanu) ³⁸ și alți participanți la lupta poporului român pentru progres, social și național în epoca istorică respectivă ³⁹. Totodată, Christian Tell

$$^{23} \text{ Ibidem, } S \frac{21(1-2)}{C}.$$

$$^{24} \text{ Ibidem, } S \frac{9}{C}; \text{ } Anul 1848, \text{ VI, București, 1910, p. 16.}$$

$$^{25} \text{ B.C.S., fond St. Georges, CCC 5, nr. 3-15.}$$

$$^{26} \text{ B.A.R., fond Chr. Tell, } S \frac{29}{C} \text{ și } \frac{41(1-5)}{CI}.$$

$$^{27} \text{ Ibidem, } S \frac{2(1-2)}{CI}; \text{ } Anul 1848, \text{ IV, București, 1903, p. 345-349.}$$

$$^{28} \text{ Ibidem, } S \frac{5(1-5)}{CI}.$$

$$^{29} \text{ Ibidem, } S \frac{7(1-5)}{CI}.$$

$$^{30} \text{ Ibidem, } S \frac{9}{CI}.$$

$$^{31} \text{ Ibidem, } S \frac{11}{CI} \text{ și } \frac{12(1-4)}{CI}.$$

$$^{32} \text{ Ibidem, } S \frac{16(1-3)}{CI}, \frac{17(1-4, 16-144)}{CI}, \frac{18(1-21)}{CI} \text{ și } \frac{19(1-3)}{CI}.$$

$$^{33} \text{ Ibidem, } S \frac{27}{CI}.$$

$$^{34} \text{ B.A.R., Mssc, Arhiva Christian Tell, I, varia 28.}$$

$$^{35} \text{ Ibidem, Corespondență, fond Chr. Tell, } S \frac{29(1-22)}{CI}; \text{ } B.C.S., \text{ fond Șt. Georges,}$$

CLIII/4.

$$^{36} \text{ Ibidem, } S \frac{30(1-56)}{CI}; \text{ } Documente privind Unirea Principatelor \text{ vol. III, p. 188.}$$

$$^{37} \text{ Ibidem, } S \frac{45(4, 9)}{CI} \text{ și } \frac{8(1-35)}{CII}.$$

$$^{38} \text{ Ibidem, } S \frac{28}{C}.$$

$$^{39} \text{ Ibidem, } S \frac{1}{C}, \frac{4(1-2)}{C}, \frac{7}{C}, \frac{10(1-21)}{C}, \frac{11(1-21)}{C}, \frac{14}{C}, \frac{17}{C}, \frac{25}{C}, \frac{27}{C}, \frac{32}{C}, \frac{35}{C},$$

$$\frac{37}{C}, \frac{38(1-2)}{C}, \frac{39}{C}, \frac{44}{C}, \frac{1}{CI}, \frac{3(1-2)}{CI}, \frac{4(1-5)}{CI}, \frac{14(1-12)}{CI}, \frac{15}{CI}, \frac{21(1-4)}{CI}, \frac{23(1-3)}{CI},$$

$$\frac{28(1-2)}{CI}, \frac{32(1-2)}{CI}, \frac{33(1-2)}{CI}, \frac{35(1-12)}{CI}, \frac{7}{CII}, \frac{17}{CII}, \frac{22}{CII}, \frac{23}{CII}, \frac{26}{CII}, \frac{27}{CII}; \text{ } Arh. Chr. Tell, \text{ I acte}$$

13 14, 53; varia 29 - 30, 35 - 36, 40; B.C.S., fond St. Georges, LXXXII 3, f. 237 și urm.; *Anul 1848*, vol. III, p. 751-752; IV, p. 299-300; VI, p. 16 și 35; Ion Ghica, *op. cit.*, III, p. 142, 164; corespondența adresată lui Christian Tell purtând, în aceste cazuri, fie semnături individuale (N. Argetoianu, C. Burlan, P. M. Caracasidi, D. Costăforu, I. Curie, M. N. Duiliu, M. Fcrekidă, Gr. H. Grancea, G. Ioanide, Gr. Macri, I. Magheru, I. Melik, C. Măcescu, mitropolitul Neofit, căpitanul Niculescu, G. Petrescu, B. Radianu, I. Roșianu, N. Rucăreanu, C. Stancovici, Gr. M. Sturdza, J. Văcărescu, C. Vlăsceanu, N. Zătreanu etc.), fie colective: tineri bucureșteni aflați la Brașov în 1842; ceilalți membri ai Locoteninței dom-

a corespondat cu : lordul C. Dudley Stuart ⁴⁰ și publicistul D. Urquhart ⁴¹, cunoscuți contemporani britanici; colonelul F. Blanc ⁴², profesorul A. Dufour ⁴³ și istoricul A. N. J. Ubcini ⁴⁴, toți trei din Franța; ofițerii poloni E. Bednarczyck ⁴⁵ și P. Slotwinski ⁴⁶; generalul Omer-pașa ⁴⁷ și demnitarul turci Ali-pașa, Reșid-pașa, Safet-efendi ⁴⁸; elenii K. Lambriilis ⁴⁹, G. Palamaris ⁵⁰, A. L. Papadopolos ⁵¹, C. Polichroniadis ⁵²; cu alte persoane notabile din diferite centre ale Europei și Asiei Mici, respectiv politicieni, militari, oameni de cultură ⁵³. Așadar, o corespondență bogată și interesantă la care, evident, datorită semnificației lor, trebuie adăugate scrisorile familiale ⁵⁴, în mod special acelea schimbate de generalul revoluționar cu devotata sa soție, Tarsița Tell ⁵⁵, ori cu numeroșii lor copii ⁵⁶.

Din păcate, până în prezent, această bogată și interesantă corespondență a fost insuficient valorificată în contribuțiile documentare și interpretative dedicate momentelor istorice cruciale din secolul al XIX-lea. Chiar mai mult, date semnificative privind viața și activitatea lui Christian Tell, oferite de această corespondență, lipsesc și din unica monografie științifică ⁵⁷ închinată

nești din iulie—septembrie 1848; elevi de la Colegiul Național „Sf. Sava”; revoluționari români exilați la Brussa; locuitori brăileni; alegători unioniști din județul Gorj; redactori ai gazetei „Literaturul” ș.a.

$$^{40} \text{ Ibidem, S } \frac{34(1-2)}{\text{CI}}.$$

$$^{41} \text{ Ibidem, S } \frac{6}{\text{CII}}.$$

$$^{42} \text{ Ibidem, S } \frac{36(1-2)}{\text{C}}.$$

$$^{43} \text{ Ibidem, S } \frac{16(1-2)}{\text{C}}.$$

$$^{44} \text{ Ibidem, S } \frac{5(1-2)}{\text{CII}}.$$

$$^{45} \text{ Ibidem, S } \frac{6(1-3)}{\text{C}}; \text{ B.C.S., fond St. Georges, LXXXII/3, nr. 3.}$$

$$^{46} \text{ Ibidem, S } \frac{31(1-6)}{\text{CI}}.$$

$$^{47} \text{ Ibidem, S } \frac{6}{\text{CI}}; \text{ Msse, Arh. Chr. Tell, I, varia 21-23.}$$

$$^{48} \text{ B.A.R., Msse, Arh. Chr. Tell, I, varia 37 și 39.}$$

$$^{49} \text{ Ibidem, varia 33.}$$

$$^{50} \text{ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S } \frac{50(3)}{\text{CI}}.$$

$$^{51} \text{ Ibidem, S. 10/CI.}$$

$$^{52} \text{ Ibidem, S } \frac{20(1-3)}{\text{CI}}.$$

$$^{53} \text{ Ibidem, S } \frac{5}{\text{C}}, \frac{20(1-3)}{\text{C}}, \frac{39}{\text{C}}, \frac{13}{\text{CI}}, \frac{22}{\text{CI}}, \frac{25}{\text{CI}}, \frac{28(1-2)}{\text{CII}} \text{ (corespondență în limba}$$

franceză); Msse, Arh. Chr. Tell, I, varia 31 (corespondență în limba turcă), varia 32 și 34 (corespondență în limba franceză), corespondenții numindu-se: Charles Barthélemy, Paul Bodmer, A. T. Cugino, M. Filalithis, N. Rochas, P. Passyreu, Mustafa-pașa ș.a.

$$^{54} \text{ Ibidem, S } \frac{38(1-3)}{\text{CI}}, \frac{1}{\text{CII}}, \frac{18(1-4)}{\text{CII}}.$$

$$^{55} \text{ Ibidem, S } \frac{45(1-12)}{\text{CI}}, \frac{2(1-25)}{\text{CII}}.$$

$$^{56} \text{ Ibidem, S } \frac{37(1-9)}{\text{CI}}, 42-45/\text{CI}, 3-4/\text{CII}. \text{ Un fond al corespondenței primite}$$

de Christian Tell se află și la Arh. St. București (informație transmisă de cercetătorul științific Valeriu Stan, căruia îi mulțumesc și pe această cale).

⁵⁷ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Christian Tell, 1808-1884*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976, 151 p. = 16 pluse.

memoriei celui care a fost considerat „unul dintre cele mai puternice brațe ce liberară România”⁵⁸. Iată, deci, de ce ne-am oprit asupra acestui izvor istoric, stimulați desigur și de o comemorare jubiliară — împlinirea, în februarie 1984, a unui veac de la sfârșitul vieții lui Christian Tell.



Cercetarea corespondenței lui Christian Tell permite, înainte de toate, corectarea unor neconcordanțe biografice menținate în unele lucrări de specialitate, inclusiv în monografia amintită⁵⁹. Bunăoară, autorii acestei monografii precizează just locul și data nașterii militantului pașoptist⁶⁰, dar în continuare, ei acordă credit unor mărturii inexacte privind obârșia părinților și mai ales copilăria pe care Christian Tell, „fiul unui sărac paraclisier (țlrcovnic) de țară” (sic!), ar fi petrecut-o „în nordul Olteniei”⁶¹. În realitate, aproape tot primul deceniu de viață, el a locuit acolo unde s-a născut, la Brașov⁶². Ulterior a copilărit la București, tatăl său, Alexandru Theodoru, devenind un „vestit negustor din Lipscani”⁶³. Debutul corespondenței viitorului general revoluționar cu fratele său Constantin⁶⁴ și cu Tarsița Ștefănescu⁶⁵ atestă cele de mai sus.

Tatăl lui Christian Tell a fost „unul dintre cei mai entuziaști sprijinitori ai lui Gheorghe Lazăr”⁶⁶. Relațiile strînse, cordiale dintre acești întreprinzători transilvăni prezenți în capitala de pe Dimbovița — „capitala tuturor românilor” — sînt cunoscute astăzi tot datorită lui Christian Tell, dar prin mijlocirea epistolei-evocare⁶⁷ pe care Al. Papiu-Ilarian a trimis-o, la 1 iunie 1865, lui George Barițiu⁶⁸. Astfel, alături de alți „frați simpatrioți”, Alexandru Theodoru și cei doi fii ai săi, Hristache (Christian) și Constantin, auziau „încințați” lecțiile prin care magistrul-geometru predă „științele”, „muzica” și „filosofia” în limba națională, româna, o limbă ce începea iarăși a da firească „rod gramaticesc”. La rîndul lui, profesorul-„profet”, coborîtor din Avrig, era prezent adesea în locuința „influentului negustor” de obârșie brașoveană. Chiar și „sub revoluțiune” — revoluția de eliberare națională și socială condusă de Tudor Vladimirescu — Gheorghe Lazăr își rezerva timp ca, între un semnificativ popas în „castralele de la Cotroceni” și altul obișnuit în chiliile de la „Sf. Sava”, să revină în primitoarea casă din „ulița” Lipscani. Casă care i-a devenit adăpost sigur după atentatul eterist din 1821. Numai agravarea bolii profesorului, plecarea în satul natal și moartea lui timpurie au pus capăt unei

⁵⁸ C. D. Aricescu, *Capii revoluției române de la 1848 judecați prin propriile lor acte*, București, 1866, p. 34.

⁵⁹ Supra, nota 57.

⁶⁰ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 10, unde este reprodușă însemnarea făcută de Christian Tell pe certificatul de căsătorie cu Tarsița Ștefănescu: „Eu m-am născut în anul 1808, ianuarie 12, în Brasiovu din părinții Alexandru Theodoru și Maria”. C. Vlăduț, care a redactat capitolul respectiv, indică și sursa inedită la acea dată: B.A.R., Msse, Arh. Chr. Tell, I, A cte, 11 a—b (corect, actul 1, la 11 a—b fiind originalul și copia actului de deces al lui Christian Tell).

⁶¹ *Ibidem*, p. 11, 13, 16.

⁶² Pentru originea brașoveană a lui Christian Tell, v. Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 191, 214, 318.

⁶³ Emilia Șt. Milicescu, *Gheorghe Lazăr (1782—1823)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 209.

⁶⁴ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S 45(2)/CI și 1/CII, f. 1 r.

⁶⁵ *Ibidem*, S 45(1)/CI, f. 1 v.

⁶⁶ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 316.

⁶⁷ B.A.R., Msse, nr. 996, f. 31—32; Vasile Pârvan, *O importantă scrisoare despre Gheorghe Lazăr în „Convorbiri literare”*, XXXVI, nr. 12, București, 1902, p. 1145—1147.

⁶⁸ Iosif Pervain și Ioan Chindriș, *Op. cit.*, p. 31—33.

prietenii pilduitoare pentru Christian Tell⁶⁹. Corespondența acestuia cu unii congeneri ca: H. Rădulescu⁷⁰, C. Aristia⁷¹, G. Ioanide⁷² și S. Crăsnaru⁷³, foști colegi la școala „academică” întemeiată de Gheorghe Lazăr⁷⁴, ne convinge în această privință.

Așadar, în lumina corespondenței sale, prezența lui Christian Tell la București, în anii 1818—1821, nu este „greu de precizat”, cum s-a crezut⁷⁵.

În schimb, corespondența investigată de noi nu oferă amănunte privind viața lui Christian Tell între anii 1822 și 1827. Dintr-un alt izvor contemporan⁷⁶, cunoaștem însă că, în perioada menționată, viitorul general pașoptist a continuat studiile la școala superioară de pe lângă mănăstirca „Sf. Sava”. De această dată, îndrumător spiritual i-a fost I. Heliade Rădulescu⁷⁷, colegul de odinioară, cu șase ani mai în vîrstă*.

Se păstrează câteva scrisori referitoare la cariera militară a lui Christian Tell. O carieră începută cu două decenii înainte de revoluția pașoptistă, ca voluntar-căpitan de panduri, „în campaniile de la 1828 și 1829”, cum preciza el însuși într-o cerere adresată cămăcamaului Alexandru Ghica la 18 aprilie 1858⁷⁸. Privitor la soluționarea acestei cereri, detalii desprindem din

⁶⁹ *Ibidem*, p. 32; Emilia Șt. Milicescu, *Op. cit.*, p. 208—209, 211, 228, 233; G. Bogdan-Duică și G. Popa-Lisseanu, *Viața și opera lui Gh. Lazăr*, București, 1924, p. 288.

⁷⁰ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{24(1)}{CI}$.

⁷¹ *Ibidem*, S $\frac{4(1)}{C}$.

⁷² *Ibidem*, S 27/c.

⁷³ *Ibidem*, S $\frac{38(1-2)}{C}$.

⁷⁴ Împreună cu Heliade, Tell, Aristia, Crăsnaru și Ioanide, la „școala lui Lazăr” au învățat: Constantin Moroiu, Ion Pandeli, Daniel Thomescu, Ioan Palama, Simion Marcu (Marcovici), Theodor Paladi, Scarlat Carol Rosetti, Petrache Nanescu, Scarlat Bărcănescu, Șerban Grădișteanu, Constantin Crețulescu, Stanciu, Căpățâneanu, Dimitrie Jianu, Gheorghe Cristureanu, Nicolae Simonide, Nicolae Ruset, Alecu Bassarabescu, Grigore Pleșoianu ș.a. (Cf. Emilia Șt. Milicescu, *Op. cit.*, p. 210—211).

⁷⁵ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 13. Tot acolo se arată că, la 13 ani, Tell „a luat parte la revoluția lui Tudor Vladimirescu și chiar că „a rămas în picioare ca să lupte cu pandurii de peste Olt” după asasinatul mirșav întâptuit de eteriști la 26—27 mai 1821. Corespondența generalului pașoptist Christian Tell nu menționează o asemenea participare, despre care scriau unii ziaristi din anul 1884.

⁷⁶ *Amintirile colonelului Locusteanu*. Publicate și adnotate de Radu Crutcescu. Cu un comentariu istoric de Ioan C. Filitti, București, 1935, p. 51.

⁷⁷ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 13, unde este menționat și Eufrosin Poteca.

* Se pare că, în perioada desăvîrșirii studiilor, sub influența lui I. Heliade Rădulescu, viitorul general pașoptist a schimbat numele de familie din Theodoru în Tell.

⁷⁸ Cererea este semnalată și competent comentată la Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 13—14. Autorii comentariului nu precizează însă zona de activitate a lui Tell. Credem, că era zona sudică a Munteniei, între Zimnicea și gura Argeșului, unde a acționat detașamentul de 1600 panduri organizat la București din inițiativa generalului rus Pavel Kiselev (*Istoria României*, vol. III, Editura Academiei, București, 1964, p. 926). Alți voluntari români au participat la luptele antiotomane desfășurate în Dobrogea (*ibidem*, p. 927) și mai ales în Oltenia unde, încă din „prima decadă a lunii mai 1828”, au fost mobilizați „circa 3500 de oameni”, bravi urmași ai lui Tudor Vladimirescu, comandanți de Ioan Solomon, Gheorghe Magheru, Tudor Mehedințeanu, Stanciu Grecescu, Mihalache Ciupagea, Ianache Căcaleteanu ș.a. (Apostol Stan, *Renașterea armatei naționale*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979, p. 234—243, 256).

Așadar, Christian Tell și-a început cariera militară în „adevărate nucleee de armată națională” (*ibidem*, p. 20), care la 1828—1829 depășeau cifra de 4000 de panduri. O cifră în concordanță cu prevederile documentului programatic „Cereriile norodului românesc”, elaborat de Tudor Vladimirescu. O cifră apreciabilă pentru acea vreme cînd, ca o consecință negativă a regimului politic turco-fanariot (1716—1821) Țara Românească nu dispunea de armată proprie. Amploarea participării voluntarilor români la campaniile anilor 1828—1829 ilustrează puternica stare de spirit antiotomană nutrită de poporul nostru după ocupația militară din 1821—1822. Desigur, această activă participare reprezintă un rezultat al unei serii de „condiții inter-

corespondența lui Tell cu un apreciat jurist de la jumătatea secolului al XIX-lea, Gheorghe Costaforu⁷⁹, ulterior primul rector al Universității din București, precum și cu fratele acestuia, D. Costaforu⁸⁰. Utile sînt în mod special scrisorile de răspuns ale ultimului, datate 11 iulie⁸¹ și 21 august 1858⁸².

Alte scrisori, de familie în acest caz, oferă posibilitatea reconstituirii activității lui Christian Tell în armata națională permanentă — „miliția pămînteană”, organizată începînd cu 1830⁸³, legiferată în anul următor, prin intrarea în vigoare a Regulamentului Organic⁸⁴, dar definitivată abia în septembrie 1834, pe baza unui firman special acordat de puterea suze-

națională favorabil: „încheierea Triplei alianțe de la Londra (6 iulie 1827), prin care Rusia, Franța și Anglia cereau Porții încetarea ostilităților contra Greciei și recunoașterea independenței acesteia; apoi, după ce Imperiul otoman a respins cererile respective, victoriile obținute de cei trei aliați în luptele din Marea Mediterană, Peninsula Moreea; Caucaz și de la Dunăre (*Istoria României*, vol. III, p. 924, 926). Acțiunea națională românească se încadra deci în una amplă, continentală, de contracarare a așa-zisului război „sfînt”, proclamat de Poartă la 27 decembrie 1827. Prezența în coaliția antiotomană a două state moderne, prin structurile lor social-economice și regimul politic, reprezenta pentru români garanția că al treilea aliat, inițiatorul convenției de la Akkerman (1826), nu va proceda la fel ca la sfîrșitul războiului din 1806—1812.

⁷⁹ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{12(1-3)}{C}$.

⁸⁰ Ibidem, S $\frac{11(3-12)}{C}$.

⁸¹ Ibidem, S $\frac{11(6)}{C}$, f. 1 v—2 v. (referiri la activitatea ostășească desfășurată de Tell din 1831 pînă la 11 iunie 1848).

⁸² Ibidem, S $\frac{11(7)}{C}$; D. Costaforu relatează despre o convorbire cu Al. Ghica și „marca

dorință” a acestuia de a rezolva favorabil demersul maiorului Tell (v. supra, n. 78). Caimacamul din 1858 fusese primul șef al „miliției” naționale și domnitor al Munteniei între 1834—1842.

⁸³ Potrivit unui act oficial, reprodus în „Curierul românesc” la 24 aprilie 1830, „Christian Tell, ce a fost căpitan” de panduri, era propus „polcovoicomandir la al 3-lea batalion” din „brigada a 3-a”, care urma a fi dislocată „în Țara Românească cea mică” (Oltenia). Alte propuneri făcute la aceeași dată: pentru comanda brigăzii respective — „cavalerul”, „slugerul”, „polcovnicul” (colonelul) Ioan Solomon, ajutat de „căpitanul-agiotan” Mihalache Ciupagea; pentru comanda batalioanelor 1, 2, 4, 5 și 6 de infanterie — „polcovoicomandirii Dimitrie sin Haralambie, Nicolae Vărbiceanu, Teodor Mehedințeanu, Ioan Răoșanu și Ianache Căcalețeanu; șef al cavaleriei — căpitanul Mihai Boboc; pentru alte funcții: căpitanii Ioan Căușescu, Nicolae Păianu, Ioniță și Manolache Pleșoianu etc. („Curierul românesc”, București, II, 1830, nr. 12, p. 1).

Autoritățile vremii n-au concretizat toate aceste propuneri inițiale. În consecință, Tell a fost repartizat pentru o funcție mai mică — „al 2-lea comandir de pluton”, alături de: Constantin N. Filipescu, Constantin și Scarlat Crețulescu, Constantin Ștefănescu, Teodor Brătianu, Dimitrie Ciocărdia, Ioan Izvoranu, Emanoil Pleșoianu, Ștefan Vlădescu, Constantin Fălcoianu, Nicolae Bărbătescu, Ioniță și Grigore Locusteanu, Alexandru și Ioan Costescu, Constantin Bălădescu, Scarlat Pală, Nicolae Ruset, Ioan Gigurtu, Nicolae Bărbătescu, Theoharie Dragomir. Printre cadeții cooptați cu aceeași ocazie: Constantin Alexandrescu (cumnatul lui I. Heliade Rădulescu), Cezar Bolliac, Ioan Conțescu, Alecu Luca, Nicolae Macri, Constantin Telegescu ș.a., în timp ce funcțiile superioare au revenit lui Ioan Solomon, Emanoil Băleanu, Constantin Ghica (comandanți de polc-regiment), Ioan Odobescu, Ioan Cămpineanu, Ioan Voinescu I, Ioan Voinescu II, Nicolae Goleșcu (ofițeri de stat major și agiotanți ai șefului „miliției” naționale). Toate aceste nume în „Curierul românesc” nr. 34 din 6 iulie 1830, p. 1.

Cît privește unitatea mare la care a fost repartizat Christian Tell în vara anului 1830, aceasta era „polcul” (regimentul) al 3-lea de linie, cu garnizoana în capitala Munteniei. O mărturie a vremii atestă aceasta: „La 1 decembrie 1830 am fost în București cu compania completă, avînd ofițeri în companie pe frații Tell, luați vremelnicește din regimentul al 3-lea fiindcă cunoșteau bine tactica” (*Amintirile colonelului Locusteanu*, p. 54; autorul consemnării făcea parte din polcul 1, cu garnizoana la Craiova, unde a revenit în aprilie 1831). Fratele lui Tell era Constantin Theodoru, pe care redactorul „Curierului românesc” îl trecea, la 10 iulie 1830, al doilea pe lista „unterofițerilor” armatei muntene.

⁸⁴ Avenî în vedere Regulamentului Organic al Munteniei (1 iulie 1831) care (la art. 380) prevedea sarcinile „miliției pămîntene”, Regulamentul Organic al Moldovei (1 ianuarie 1832)

rană în înțelegere cu aceea „protectoare”⁸⁶. Dintr-o asemenea scrisoare aflăm faptul că, la 15 noiembrie 1834, Christian Tell se afla la Craiova, în garnizoana regimentului întii⁸⁶. Comanda probabil o „roată”, pentru că era deja căpitan. Gradul este atestat de o scrisoare trimisă lui, la 9 ianuarie 1835, de Catinca Ștefănescu din Tg. Jiu⁸⁷. Iată, deci, încă o informație folositoare privind biografia lui Christian Tell, întrucât, din cele scrise până acum despre el, rezulta că a fost „înaintat în 1836 la gradul de căpitan”⁸⁸.

La 1 septembrie 1836, Tell era la Clineni, subunitatea lui participând la o misiune în defileul de la granița cu Imperiul habsburgic. Deducem aceasta din scrisoarea trimisă, în aceea zi, Tarsiței Tell, aflată atunci la Tirgu Jiu împreună cu primul dintre cei 13 copii pe care îi va naște până la 1858⁸⁹. De la poalele Munților Făgărașului, Christian Tell a revenit în reședința județului Dolj, de unde, prin profesorul ardelean Ioan Măiorescu, deschidea semnificativa corespondență cu redactorii „Gazetei de Transilvania”, editată din 1838 la Brașov⁹⁰.

O altă scrisoare, expedită din Slatina la 30 ianuarie 1839, atestă prezența căpitanului Tell în acest important centru de pe valea Oltului. Destinatarul epistolei era tot Tarsița, reîntoarsă în București⁹¹.

Deocamdată nu cunoaștem corespondența lui Christian Tell din anii 1840—1842, perioadă care a coincis cu arestarea, anchetarea, condamnarea ori expulzarea principalilor revoluționari români care „profesau «principiile celei mai pure democrații»”, cum scria contele Nesselrode, un adversar al progresului social și național în spațiul carpato-danubian-ponctic⁹².

conținea prevederi asemănătoare (art. 432) despre „straja pămînteană”. Detalii la G-ral dr. Constantin Olteanu, *Contribuții la cercetarea conceptului de putere armată la români*, Editura Militară, București, 1979, p. 124—125, unde este prezentată și structura armatei naționale permanente: trei polcuri (regimente) de linie, fiecare polc fiind alcătuit din două batalioane de infanterie și două escadroane de călărași; batalionul era compus din patru „roate” (companii); fiecare „roată”, din două plutoane; plutonul, din șase „despărțiri” (grupe); escadronul era divizat în patru plutoane de câte patru „despărțiri”.

⁸⁶ N. Iorga, *Istoria armatei românești*. Ediție îngrijită de N. Ghcran și V. Iova, Editura Militară, București, 1970, p. 398—399. Sînt precizate efectivele militare din cele două principate, cadrele de comandă fiind grupate astfel: „Stabofitieri”, „oberofitieri” și „unterofitieri”. Tot acolo, citava exemple de ofițeri români și străni, aspectele contradictorii izvorite din prezența ultimilor.

Într-adevăr, „militia” (armata) română era instruită sub supravegherea generalului Ștorov, a colonelilor Boroșin, Gorbasky și Paznansky, care serveau în armata țaristă. Un alt ofițer superior era Grammont, francez care se refugiasse în Rusia. De asemenea, printre cei propuși ca „prim comandir de pluton” erau doi „prusieni”, Enghel (ulterior comandant de polc) și Rudolf, precum și Panaiot Fochiano, fratele lui Bimbașa Sava, faimoasa căpetenie eteristă de la 1821. („Curierul românesc” din 19 iunie și 10 iulie 1830).

⁸⁶ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{45(1)}{CI}$.

⁸⁷ Ibidem, S $\frac{18(1)}{CII}$, f. 2 v. (pe plie: „D-lui căpitan Tell”). Asemănător proceda expeditoarea și la 6 iulie 1835, în epistola adresată „D[omnului] căpitan Hristache Tell, doritul meu ginere, cu părintească dragoste” (ibidem, S $\frac{28(1)}{CII}$, f. 2 v.). În fișierul de la B.A.R., ultima scrisoare — și alte două din 28 decembrie 1843 și 3 noiembrie 1844 — sînt atribuite Catinței Tell (sic!).

⁸⁸ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 16; Ileana Petrescu și Vladimir Osiac, *Anul revoluționar 1848 în Olenia*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, p. 138.

⁸⁹ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{45(2)}{CI}$, f. 1 v—2 v.

⁹⁰ *George Bariș și contemporanii săi*, vol. I, Editura Minerva, București, 1973, p. 211 (scrisoarea lui I. Măiorescu, Craiova 13 iunie 1838, în care, pe lângă Tell, erau menționați maiorul Constantin Fălcoianu, crmătorul județului Dolj; Titu Bengescu, Dimitrie Filișanu și Grigore Mihăescu, abonați ai gazetei apărute în Țara Bârsei).

⁹¹ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{45(3)}{CI}$, f. 1 r.

⁹² G. Zane, *N. Bălcescu. Opera. Omul. Epoca*, Editura Eminescu, București, 1975, p. 151. Detalii privind participanții la mișcarea revoluționară din 1840, *ibidem*, p. 147—167 și 181—218.

Știm însă despre o scrisoare datată 26 aprilie 1843, expediată din Giurgiu și adresată Tarsiței Tell, care căuta o nouă locuință, mai încăpătoare, în capitală⁹³. Christian Tell se afla deci pe malul Dunării, în reședința județului Vlașca, totodată garnizoana unui batalion din poleul doi*, unde trecuse la 1841⁹⁴.

Tot de la Giurgiu, la 28 mai 1843, Tell scria unui locuitor din Tirgu Jiu, Marin Buiovici, administratorul proprietăților-zestre ale Tarsiței⁹⁵. De această dată, scrisoarea depășea semnificația unei corespondențe particulare; ea ilustra colaborarea exponenților noilor forțe social-politice din principat. Astfel, obișnuite chestiuni financiare erau asociate numelor paharnicilor Constantin Roșianu și Gheorghe Magheru⁹⁶, ultimul — viteaz căpitan de panduri la 1828—1829, dar care, ulterior, refuzase intrarea cu același grad în „miliția” statutată de Regulamentul Organic — fiind atunci judecător titular la Tribunalul județului Gorj⁹⁷.

În toamna anului 1843, căpitanul Tell activa în garnizoana București, cazarma de la Mihai Vodă⁹⁸. Revenise așadar, după aproape un deceniu, în Regimentul 3 de infanterie. Întorcerea acestui ofițer patriot în capitala țării a reprezentat, totodată, încadrarea sa deplină și definitivă în mișcarea socială, antifeudală și națională, pentru eliberare de sub dominația străină prelungită și agravată de puterea „protectoare”. Tradițiilor statornicite anterior de tatăl său, colaborator al lui Gheorghe Lazăr și prin acesta, al lui Tudor Vladimirescu, se adăugau acum discuțiile mobilizatoare purtate de Christian Tell cu doi cunoscuți participanți la activitatea conspirativă, istoricul Nicolae Bălcescu și poetul Cezar Bolliac, foști cadeți, care renunșaseră la cariera ostășească⁹⁹, precum și cu Ion Ghica, revenit în vacanța școlară de la Iași, unde funcționa ca profesor de economie politică la Academia Mihăileană¹⁰⁰. De fapt, alături de aceștia, căpitanul Tell a devenit membru fondator al societății secrete revoluționare „Frăția”¹⁰¹, care urmărea răsturnarea orânduirii feudale și unirea tuturor românilor într-un stat democratic, independent¹⁰². Tot în toamna anului 1843, împreună cu N. Bălcescu, Tell a redactat „pro-

⁹³ B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{45(4)}{CI}$, f. 1 r.

* Celălalt batalion din Regimentul 2 avea garnizoana în Brăila.

⁹⁴ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 16.

⁹⁵ B.A.R., Msse, Arh. Chr. Tell, I, acte 16—51.

⁹⁶ Ibidem, Corespondență, fond. Chr. Tell, S $\frac{35}{CI}$, f. 1 r.; în fișierul de la B.A.R., această

scrisoare este datată cu șase ani mai târziu.

⁹⁷ Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Pe urmele Magherilor* (cronica unei familii), Editura Sport-Turism, București, 1983, p. 111 și 115.

⁹⁸ Ion Ghica, *Scrieri*, vol. III. *Scrieri către V. Alecsandri*, publicate de Petre V. Haneș, București, 1914, p. 386.

⁹⁹ G. Zane, *Op. cit.*, p. 148 și 211.

¹⁰⁰ Vasile Maciu, *Mouvements nationaux et sociaux roumains au XIX^{ème} siècle*, Édition de l'Académie, Bucarest, 1971, p. 44.

¹⁰¹ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, p. 95; scrisoarea din 16 iulie 1848 către I. Ghica, în care amintește „zîoa aceea cînd, acum cinci ani, juram noi patru [Bălcescu, Ghica, Tell și Bolliac?] acolo [la Filaret], întocmirea societății noastre [«Frăția»], care acum mintui țeara!” De coroborat cu C. Bolliac, *La muza mea*, în „Trompeta Carpaților”, București, IX (1872), nr. 1030, p. 3, unde autorul notează: „După primul jurămint făcut în vîile de la Filaret... de N. Bălcescu, I. Ghica, Chr. Tell și Cesar Bolliac”. Potmul a fost publicat inițial, fără mențiunea respectivă, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, VII, 1844, p. 240, prin grija lui N. Bălcescu și G. Barițiu. Cf. N. Bălcescu, *Cprie*, IV, p. 50 și Ovidiu Papadima, *Cezar Bolliac*, Editura Academiei, București, 1966, p. 120.

La rîndul său, I. Ghica (*Scrieri*, III, p. 386) arată că: „Într-o noapte prin culesul viilor, pe la 1843, pe cînd lumina lunci începca a se contopi în razele dimineții”, el și N. Bălcescu mergeau „spre Filaret” pentru a dețuna „cite o perche de cîrnați trandafiri și un pahar de must”. În cale, lângă biserica Sfinții Apostoli, l-au întâlnit „pe căpitanul Tell, mergînd spre cazarma de la Mihai Vodă; și ne luăm citeștri pe drum înainte, pe sub mitropolie, la vîile din deal. Cu cit ne suiam pe coastă, cu atit vorbirea noastră devenea mai aprinsă. Subiectul discuțiunii era acel din toate zilele și de toate serile. Ne imputam unul altuia lipsa de patriotism și de energie; ne făceam răspunzători de starca nenorocită și umilă a țării, așa că la întorcerea noastră în vale, la fîntînă, jurasem ca să ne consacram patriei cu trupul și sufletul (...); chiar în ziua aceea ne-am adunat de-am alcătuit statutele și regulamentele «Frăției»...”.

¹⁰² N. Țănuș, *Revoluția de la 1848 și problema unității naționale în Revoluția de la 1848 în Țările române*. Culegere de studii, Editura Academiei, București, 1974, p. 68.

gramul unei Biblioteci militare”¹⁰³, cuprinzând lucrări destinate educării tinerilor ofițeri în spiritul tradițiilor luptei pentru unite și neatrănare, desfășurată de poporul român sub conducerea voievozilor patrioți. De asemenea, în „toate miercurile”, timp „de trei luni de zile”, până în ianuarie 1844, căpitanul de la Mihai Vodă a participat la „soarele literare” (seri litcrare) și de dezbateri asupra limbii române, alături de prestigiosul cărturar I. Heliade Rădulescu, frații Constantin și Nicolae Bălcescu, ardceanul August Treboniu Laurian, profesor de filosofie la Colegiul Național „Sf. Sava”, Ioan Voinescu II, fost maior și aghiotant domnesc, poezii Cezar Bolliac și Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Golescu, director la Departamentul din Lăuntru, și fratele acestuia, Ștefan Golescu, pictorul Ioan D. Negulici, publicistul Mihai Anagnosti, Anastasie Urianu, judecător la Tribunalul Ilfov, magistratul Eugen Predescu și alți tineri, în total „vro 20”¹⁰⁴.

Cîteva luni mai tîrziu, după avansarea la gradul de maior, Tell a fost retrimis în Regimentul 1 de infanterie din Oltenia, dar nu la Craiova, ca în 1834, ci la Turnu Severin. Acolo îi scria, la 5 iunie 1844, Nicolae Bălcescu¹⁰⁵, preocupat atît de editarea semnificativului studiu *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum*¹⁰⁶, cit și de mărirea numărului membrilor organizației revoluționare secrete. Scrisoarea însăși, prin formula de adresare — „Sărut cinstită mină dumitale” — și prin conținutul enigmatic, reliefa ultimul aspect, definitoriu de altfel și preocupărilor lui Christian Tell, care în vremea respectivă, l-a atras în „Frăția” pe căpitanul Nicolae Pleșoianu. După cum vom vedea, în corespondența dintre acești doi ofițeri a fost utilizat stilul lui Nicolae Bălcescu¹⁰⁷.

Din reședința județului Mehedinți, maiorul Tell întreține în continuare strinse legături cu doi „boieri cunoscuți”, viitori participanți la revoluția pașoptistă: paharnicul Constantin Roșianu și scrierul Zanfir Broșteanu, menționați de Catinca Ștefănescu în scrisoarea din 3 noiembrie 1844¹⁰⁸. Tot în vatra anticii Drobeta, lângă vestigiile podului edificat în timpul împăratului Traian, se afla ofițerul-fondator al „Frăției”, promotor al dacoromânismului, și în iulie 1845, cînd primea o nouă corespondență din Tîrgu Jiu¹⁰⁹.

Cu regret constatăm faptul că, pentru anii 1846—1847, investigația noastră nu oferă datele necesare cunoașterii activității lui Christian Tell. În fondurile arhivistice cercetate lipsesc scrisori expediate sau primite de el în acei ani. Ca urmare, în plus față de monografia existentă, adăugăm numai un aspect desprins din corespondența edită a lui N. Bălcescu — legătura pe care acesta din urmă, aflat în capitala Franței, în fruntea altui centru revoluționar, „Societatea studenților români din Paris”, organizată de „Frăția”¹¹⁰, o menținea cu maiorul Tell prin I. Ghica¹¹¹.

¹⁰³ N. Bălcescu, *Opere*, IV. *Corespondență*, p. 41; scrisoarea adresată de Bălcescu, din București, 16 noiembrie 1843, lui I. Ghica, la Iași.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 45; scrisoarea trimisă de N. Bălcescu lui I. Ghica la 11 ianuarie 1844, Tell fiind trecut primul între organizatorii scriilor literare de la București.

¹⁰⁵ B.A.R., *Corespondență*, fond Chr. Tell, S, 35/C, f. 1 r. În fișa de la instituția menționată, această scrisoare, prima care atesta gradul de maior (ibidem, f. 2 v.), este atribuită însă lui Ioan M. Bălăceanu (?).

¹⁰⁶ („Propășirea”), *Foie științifică și literatură*, Iași, I, 1844, nr. 19—23, 28 și 31.

¹⁰⁷ *Infra*, n. 125.

¹⁰⁸ B.A.R., *Corespondență*, fond Chr. Tell, S $\frac{28(3)}{CI}$, f. 1 r—v.

¹⁰⁹ *Ibidem*, S $\frac{18(4)}{CII}$, f. 1—2 (scrisoare trimisă de Catinca Ștefănescu).

¹¹⁰ Vasile Maciu, *Op. cit.*, p. 41—70, cu detalii privind activitatea desfășurată la Paris de C. A. Rosetti, Scarlat Vărnăv, N. Bălcescu, V. Alecsandri, I. Ghica, M. Kogălniceanu, Al. G. Golescu-Negru, C. Negri, D. Brătianu, V. Mălinescu, D. Bolintineanu, Al. Russo, I. C. Brătianu, T. Rășcanu, Al. C. Golescu-Albu, I. Ionescu, G. Costaforu, I. Alecsandri, I. Bălăceanu, N. Ionescu, N. Rucăreanu, Gr. Romalo, I. Curie, Al. Catargiu, Al. Zane, Al. Kogălniceanu, sprijiniți de cunoscuți cărturari și oameni politici francezi, ca: A. de Lamartine, J. Michelet, E. Quinet, Ledru-Rollin, P. Bataillard, S. H. Barthélemy, L. Blanc, H. Desprez și alți prieteni sinceri ai poporului român, datorită cărora, la 13 iunie 1848, Chr. Tell, a fost desemnat membru titular al „Institutului Africii”. Cf. Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 34.

¹¹¹ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, p. 70, finalul scrisorii din 14 septembrie 1846—prin care I. Ghica era rugat a transmite salutările lui N. Bălcescu pentru soții Cămpineanu, Tell, Voinescu II, Predescu, Grigore Filitiș și Ștefan Golescu.

În ordinea cronologică a corespondenței păstrate și cercetate, urmează scrisoarea adresată Tarsiței Tell, la 15 februarie 1848, din garnizoana Giurgiu¹¹². Christian Tell amintea soției —că, timp de 17 zile, nu a primit știri despre familia aflată la București¹¹³. Evident, nici el nu a avut răgazul necesar pentru revenirea în capitală, probabil datorită activității sale tot mai complexe pe linie ostășească, după preluarea funcției de „comandir” al batalionului întâi din Regimentul 2 de infanterie¹¹⁴. Prezența lui permanentă la Dunăre, la începutul anului revoluționar european, trebuie pusă în legătură și cu ceea ce se întâmpla atunci pe plan continental după izbucnirea insurecției din Palermo. În continuare, maiorul Tell a recepționat cu interes vești privind triumful republican înregistrat la Paris, răsturnare, la Viena, a lui Metternich, stilul reacțiunii europene. În mod firesc, îl preocupa problema declanșării proxime a procesului regenerativ autohton, proces cu determinări generale și particulare, cu obiective sociale și naționale specifice. Așa, pe malul fluviului, cițiva interlocutori inițiali în această privință: „parucicii” (locotenenții) Grigore Serurie, un subordonat al său, Grigore Serghie „de la flotile”, Hariton Racotă din escadronul 6-Zimnicea, din Divizionul 3 de cavalerie¹¹⁵, apoi unii ofițeri din garnizoana Turnu Severin¹¹⁶, unde activase în anii precedenți și, mai ales, căpitanul Nicolae Pleșoianu, comandantul companiei a 5-a din Regimentul 1 de infanterie, dislocată la Islaz¹¹⁷. Cu acesta din urmă, în martie 1848, Tell dezbătea „sujetul” preferat: „... cum și cînd să facem și la noi revoluția”¹¹⁸. Subiect de înaltă responsabilitate discutat, în jurul lui 1 aprilie 1848, chiar la Giurgiu — „la debarcader” și — în cîmp — cu N. Bălcescu, Al. G. Golescu-Negru și Iancu Alecsandri, reînțorși de la Paris. Discuțiile cu primii doi militanți, planul „concret de acțiune” elaborat cu acest prilej, privind izbucnirea insurecției române, sînt deja cunoscute¹¹⁹. Întîlnirea cu I. Alecsandri nu este menționată nici în monografia dedicată lui Christian Tell, nici în ultima schiță istorico-biografică consacrată fratelui renumitului poet moldav¹²⁰. Despre ea aflăm din scrisoare prin care, la 16 mai 1869, I. Alecsandri solicita o revedere lui Christian Tell, „vechiul (său) amic de pe malul Dunării la Giurgiu”¹²¹. Normal, acest sentiment traicnic de prietenie izvorise din întîlnirea a doi oameni animați, în primăvara anului 1848, de același ideal — organizarea temeinică a revoluției române.

Faptul că Tell milita pentru revoluția tuturor românilor rezultă și din preocuparea sa privind menținerea corespondenței cu frunțașii conaționaliilor din Transilvania. Din nefericire, scrisorile trimise acestora nu s-au păstrat, despre ele aflînd indirect, din consemnările lui Grigore Serurie¹²².

¹¹² B.A.R., Corespondență, fond Chr. Tell, S $\frac{45(5)}{CI}$. f. 1—2.

¹¹³ Ibidem, f. 1 r.

¹¹⁴ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 116.

¹¹⁵ Mihai Regleanu, *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, D.G.A.S., București, 1962, p. 74.

¹¹⁶ Referitor la starea de spirit nutrită de foștii subordonați ai lui Christian Tell din garnizoana Turnu Severin, edificatoare este constatarea lui N. Bălcescu din martie 1848, cînd ofițerii de acolo discutau „foarte slobod și înfocat” despre revoluție, de a cărei izbîndă „erau siguri”. Gh. Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea declanșării revoluției de la 1848*, în „Studii”, IX, 1956, nr. 1, p. 50; Constantin Căzănișteanu, *Probleme militare în revoluția română de la 1848*, în *Revoluția de la 1848 în Țările române*, p. 134.

¹¹⁷ Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Op. cit.*, p. 153.

¹¹⁸ Cornelia Bodea, *Curenți și opinii în sinul emigraților de la 1848. I, Memoriile colonelului N. Pleșoianu*, în „Studia et Acta Musei « Nicolae Bălcescu »”, Bălcești pe Topolog, 1971, p. 404.

¹¹⁹ Dan Berindei, *Bălcescu*, Editura Tineretului (București, 1969), p. 117 și 118; Anastasie Iordache, *Goleștii. Locul și rolul lor în istoria României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 73.

¹²⁰ Dumitru Vitcu, *Diplomații Unirii*, Editura Academiei, București, 1979, p. 127, unde citim că, aflat „în Apus”, I. Alecsandri a hotărît „să revină în țară în primăvara lui 1848”, dar „nemaiputînd a ajunge la vreme în Moldova”, s-a oprit la București, găzduit fiind în casa părintească a lui Ion Ghica”. Pentru această informație, D. Vitcu trimite la Olimpiu Boitoș, *Două scrisori ale lui Ion Alecsandri*, în „Convorbiri literare”, LXIV, 1931, p. 630—635 (scrisorile datau din 1847 și erau trimise lui Antonin Dessus).

¹²¹ B.A.R., Corespondență, fond V. Alecsandri, S. 13/LVII, f. 1 r.

¹²² Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională. 1834—1849*, Editura Academiei, București, 1967, p. 125; Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 33.

Din corespondența care atestă participarea lui Christian Tell la pregătirea revoluției pașoptiste făceau parte și scrisorile schimbate de familia sa cu aceea a cîrmuitorului județului Romanai, Gheorghe Magheru, după întîlnirile reciproce ale celor doi militanți la Caracal, 23-24 aprilie 1848 și Giurgiu, 1—3 mai 1848¹²³. Una dintre aceste scrisori a fost interceptată de Radu Ruset, cîrmuitorul județului Gorj, care a trimis-o lui Al. Vilara, titularul Departamentului din Lăuntru. În consecință, chemat în capitală, Tell a dat „explicațiunile” cerute de domnitorul Gheorghe Bibescu, în fața căruia a fost apărat de colonelul Banov, șeful statului major. Repus în libertate, Tell s-a întîlnit cu I. Ghica la un hotel de pe strada Șelari, pentru a afla ultimele hotărîri adoptate de Comitetul Revoluționar și Comisia Executivă a acestuia¹²⁴. A revenit la Giurgiu, de unde, în 2 iunie 1848, trimitea căpitanului Nicolae Pleșoianu o epistolă aparent amuzantă deoarece scria : „... părinții demoazelei au primit cererea mea și [au stabilit] că o să vie cu mireasa la Islaz pentru a face nunta... ”¹²⁵. Și au venit... Christian Tell și Grigore Serurie, în noaptea de 6/7 iunie, apoi I. Heliade Rădulescu și Ștefan Goleacu, preotul Radu Șapcă din Celei și țărani mobilizați de el, Hariton Racotă și Grigore Serghie, toți aceia care, împreună cu ostașii lui N. Pleșoianu și locuitorii din Islaz, au constituit „tabăra Regenerației” de la 9 iunie 1848, ziua cînd, sub faldrurile steagurilor tricolore, a izbucnit insurecția sud-carpatină din cadrul revoluției române unitare¹²⁶.

Avînd o contribuție remarcabilă la organizarea și declanșarea revoluției pașoptiste, în timpul acestui moment crucial de trecere la altă formațiune socială, superioară, colonelul (din 9 iunie 1848; apoi, din 20 iunie 1848, generalul¹²⁷) Christian Tell a devenit un apreciat conducător al națiunii române: membru al guvernului ales de mase la Islaz¹²⁸, funcție politică folosită imediat pentru a propune desființarea clăcii¹²⁹ și pentru a cere armatei ca, „la nici o împrejurare” să nu deschidă foc „asupra poporului muncitor”¹³⁰; „mădular” al regimului democrat instaurat, la București, în 13 iunie 1848¹³¹; șef al Comisiei pentru organizarea puterii armate¹³², al întregii oștiri regulate¹³³ și al Gărzii Naționale¹⁻⁴; locotenent domnesc confirmat de popor pe „Cîmpia Libertății” de la Filaret, la 27 iulie 1848¹³⁵, cea mai înaltă demnitate de stat de atunci, exercitată pînă la 13 septembrie 1848, activînd totodată ca titular la Departamentul de Război¹³⁶, menit să apere Revoluția și Țara¹³⁷. Cum toate aceste aspecte sînt cunoscute din monografia realizată anterior¹³⁸, din alte lucrări de istoriografie¹³⁹, ai căror autori au

¹²³ Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Op. cit.*, p. 154—156.

¹²⁴ *Ibidem*, p. 157.

¹²⁵ *Ibidem*. Rolul important, revenit lui Tell în mobilizarea celorlalți membri atrași de el în „Frăția”, rezultă și din faptul că, tot în 6 iunie 1848, dar la Telega, N. Bălcescu înmîna locotenentului Al. Christofi următorul bilet de la maiorul giurgiuvcian: „Scoală-te dacă îți iubeshi țara că acum este vremea”. Apud Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 22.

¹²⁶ Pentru amănunte, v. mai nou, Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Op. cit.*, p. 158 și urm.

¹²⁷ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 33.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 25.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 29.

¹³⁰ Nicolae Andrei și Paul Barbu, *Revoluția de la 1848 în județul Dolj*, Craiova, 1978, p. 97.

¹³¹ *Anul 1848*, I, p. 564.

¹³² Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 37.

¹³³ *Anul 1848*, II, p. 19—20, 25—26, 28, 152, 340, 428, 538, 595; IV, p. 8 și 38.

¹³⁴ *Ibidem*, II, p. 29, 292; IV, p. 215, 221.

¹³⁵ *Ibidem*, II, p. 705.

¹³⁶ *Ibidem*, II, p. 274; III, p. 1.

¹³⁷ Semnificativă este în această privință scrisoarea trimisă generalului Tell de N. Bălcescu, aflat la Constantinopol, la finele lunii august 1848 (N. Bălcescu, *Opere*, IV: *Correspondență*, p. 106—107, cu referiri la activitatea lui Tell, Magheru, Pleșoianu, N. Kretzulescu și Eftimie Murgu).

¹³⁸ Anastasie Iordache și Constantin Vlăduț, *Op. cit.*, p. 21—55 (capitolul III, *Participarea la revoluția din 1848*, redactat de al doilea autor, care utilizează scrisori apărute în marea colecție de documente *Anul 1848*...).

¹³⁹ Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, *Op. cit.*, p. 159—228; Apostol Stan și Constantin Vlăduț, *Gheorghe Magheru*, Editura Științifică, București, 1969, p. 89—97. Cei patru autori valorifică cu pricepere corespondența edită dintre Christian Tell și celălalt brav general pașoptist, Gheorghe Magheru, „comisar plenipotențiar peste toată Valahia Mică”, comandant al trupelor neregulate de dorobanți și panduri voluntari, organizați în tabăra revoluționară de la Troian-Vilcea.

folosit corespondența edită a lui Christian Tell, nu ne rămîne, în încheiere, decît să semnalăm cîteva scrisori neutilizate în literatura de specialitate studiată. Avem în vedere scrisori trimise generalului Tell de comandantul Regimentului 1, colonelul Nicolae Pleșoianu¹⁴⁰. Datate 28 iulie 1848¹⁴¹, 2 august¹⁴² și 30 august 1848¹⁴³, aceste scrisori reliefează pregnant prestigiul adresantului, „șeful oștirilor române”¹⁴⁴ din acea vară istorică, disponibilitățile lui multiple de a rezolva competent probleme variate ale administrației revoluționare, ale societății românești în general.

Adrian T. Pascu

¹⁴⁰ Avansat la gradul de maior în 11 iunie, apoi la cel de colonel, la 20 iunie 1848, N. Pleșoianu devenise comandantul Regimentului 3 de infanterie din capitală. Datorită împrejurărilor politice din Oltenia, la 22 iulie 1848 a fost trimis la Craiova, pentru a prelua comanda Regimentului 1 de infanterie. Cf. Cornelia Bodea, *Curenți și opinii...*, p. 427.

¹⁴¹ B.A.R., Corespondență, fond Chr, Tell, S $\frac{17(1)}{CI}$ f. 1 r. N. Pleșoianu îl ruga pe Tell să sprijine delegația celor opt craioveni porniți spre București cu o petiție iscălită de 80 orășeni, referitoare la numirea unui nou administrator al județului Dolj (v. și: *Anul 1848*, III, p. 33; Nicolae Andrei și Paul Barbu, *Op. cit.*, p. 87), delegații avînd asupra lor și „o hrtie din partea Clubului (Clubul revoluționar din Craiova; componența lui la Ileana Petrescu și Vladimir Osiac, *Op. cit.*, p. 75)... care arată cu dovezi că D-nu [1] Administrator [vechi, D. Filișanu] lucrează cînd prea încet, cînd în contra Constituției”! În același timp, colonelul Pleșoianu recomanda pe unul dintre membrii delegației, Costache Dimitriu, „om onest, generos, blînd și citit”, pentru a fi numit în conducerea poliției locale (a fost numit însă Vasile Ilristu; cf. Nicolae Andrei și Paul Barbu, *Op. cit.*, p. 88). În finalul scrisorii, N. Pleșoianu aborda problema naturalizării unor ofițeri francezi și poloni solicitați a sprijini instruirea noii armate române. În speță, amintea de Karminski.

¹⁴² Ibidem, S $\frac{17(2)}{CI}$, f. 1—2. Din „Țetatea Craiovei”, colonelul Pleșoianu răspundea scrisorii trimise de generalul Tell la 28 iulie și primită de comandantul Regimentului 1 în după-amiaza zilei de 2 august, concomitent cu o epistolă de la generalul Magheru. Noua scrisoare expediată de N. Pleșoianu conținea știri privind: prezența trupelor otomane la gura Jiului și necesitatea unei concentrări românești la Craiova, cu participarea subunităților de la Izvoare, Calafat și Cerneți, demisia lui D. Filișanu și rugămîntea ca noul administrator, istoricul transilvan Aron Florian, să fie trimis „mai în grabă”; o chitanță pentru Heliade; activitatea lui M. H. Marghiloman, comisar de propagandă în județul Dolj, care îl invita pe Christian Tell să locuiască în casa sa de pe strada Bătiștei.

¹⁴³ Ibidem, S $\frac{17(3)}{CI}$, f. 1—2; răspuns la scrisoarea generalului Tell din 27 august 1848, referitoare la apărarea Olteniei. Curînd, la 1 septembrie, Tell a ordonat companiilor 5-Zimnicea, 8-Islaz, și 6-Bechet să pornească spre Craiova și să acționeze în noi puncte strategice indicate de colonelul Pleșoianu (Mihai Regleanu, *Documente...*, p. 25).

La rîndul său, N. Pleșoianu comunica ce măsuri a luat pentru paza Dunării: la Calafat l-a trimis pe locotenentul Toplicescu, un ofițer „capabil”; la Izvoare, intenționa a da curs propunerii lui Gh. Magheru, privind folosirea unui vestit căpitan de panduri din campaniile 1828—1829, Ioan Răoșanu. La finele scrisorii, comandantul Regimentului 1 nota cheltuielile făcute în județele Romanși și Dolj și consemna numele membrilor organelor executive și judecătorești locale.

¹⁴⁴ Ibidem, S $\frac{17(1)}{CI}$, f. 2 v.

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ NAȚIONALĂ CU TEMA: „REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ — TEMELIA MARILOR REALIZĂRI OBTINUTE DE POPORUL ROMÂN, SUB CONDUCEREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, ÎN CONSTRUIREA SOCIALISMULUI, ÎN AFIRMAREA IDEALURILOR DE LIBERTATE, INDEPENDENȚĂ, SUVERANITATE, PACE ȘI PROGRES ÎN LUME”

În ziua de 16 august 1984 a avut loc în Capitală sesiunea științifică națională cu tema „Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — temelia marilor realizări obținute de poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, în construirea socialismului, în afirmarea idealurilor de libertate, independență, suveranitate, pace și progres în lume” omagiu fierbinte adus gloriosului act istoric din august 1944, grandioaselor, luminoaselor înfăptuiri din anii socialismului, angajament solemn de a întări unitatea în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

La lucrările sesiunii au participat membrii și membrii supleanți ai Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, membrii ai C.C. al P.C.R., ai guvernului, reprezentanți ai unor instituții centrale, organizații de masă și obștești, vechi militanți ai mișcării muncitorești din țara noastră, participanți la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, oameni ai muncii din întreprinderi bucureștene, academicieni, profesori, cercetători, oameni de știință, artă și cultură, generali și ofițeri.

Lucrările sesiunii au fost deschise de tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Au fost susținute comunicările: *Partidul Comunist Român, stegarul luptei poporului român împotriva pericolului fascist și războiului pentru apărarea independenței, suveranității și integrității patriei* — Manea Mănescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat; *Dezvoltarea de către Partidul Comunist Român, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a conceptului marxist de revoluție proletară, precum și a conceptului de revoluție de eliberare națională* — Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., rector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”; *Strategia și tactica Partidului Comunist Român în organizarea și conducerea tuturor forțelor democratice, patriotice, a întregului popor, în lupta pentru victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944* — Gheorghe Rădulescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat; *Rolul și locul armatei române în înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, contribuția poporului român la înfrângerea fascismului* — Constantin Olteanu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., ministru apărării naționale; *Eroismul tinerei generații în lupta pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă, pentru făurirea noii Românie socialiste, libere și independente* — Nicu Ceaușescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C.; *Însemnătatea și prestigiul internațional al operei de edificare a socialismului în România sub conducerea Partidului Comunist Român în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu* — Ion Popescu-Puțuri, membru al C.C. al P.C.R., director al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Conceptia Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la dezvoltarea neîntreruptă a forțelor de producție — fundament al progresului economic și social al României, al asigurării independenței și suveranității naționale* — Gheorghe Oprea, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim vice-prim-ministru al guvernului; *Contribuția oamenilor de știință, artă și cultură la lupta întregului popor pentru păstrarea integrității*

tății și suveranității țării, împotriva fascismului și războiului, pentru transformarea înnoitoare a societății noastre, pentru construcția socialismului în România — Ion Ursu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie ; Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la rolul națiunii în epoca contemporană. Unitatea oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate — realizare de mare însemnătate în procesul de edificare a socialismului în România — Ioan Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., viceprim-ministru al guvernului.

În încheierea lucrărilor Sesiunii științifice naționale, participanții au adoptat, într-o vibrantă atmosferă de înalt patriotism, textul unei telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Ion Apostol

EXPOZIȚIE JUBILIARĂ CONSACRATĂ REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN AUGUST 1944

În cadrul marilor manifestări prilejuite de sărbătorirea glorioasei victorii a revoluției de la 23 August 1944, se înscrie și *expoziția documentar-istorică dedicată aniversării a 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România, organizată de Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România în colaborare cu Muzeul de Istorie, a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România.*

În prima parte a expoziției sînt marcate principalele momente din istoria patriei legate de continuitatea luptei poporului român pentru unitate, independență și suveranitate națională, pentru libertăți democratice și dreptate socială. Imagini fotografice în alb-negru și color după diferite documente, expozate de muzeu, mărturii arheologice ne readuc în memorie vibrante pagini de istoric începînd cu vremea dacilor, a marilor voievozi români, a evenimentelor anilor 1600, 1821, 1848, 1859, 1877, culminînd cu 1 Decembrie 1918 — făurirea statului național unitar român. În continuare sînt înfățișate aspecte din lupta poporului român împotriva fascismului, revizionismului și a războiului, pentru păstrarea independenței, integrității teritoriale și a suveranității naționale a țării. Numeroase mărturii originale vorbesc de rezistența antifascistă a poporului român în anii 1940—1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român de politica de alianțe a P.C.R. În vederea realizării unității de acțiune a forțelor patriotice naționale pentru înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, precum și contextul internațional în care s-a desfășurat revoluția: victoriile coaliției antihitleriste pe toate fronturile celui de-al doilea război mondial și succesele rezistenței antifasciste europene.

O importantă secvență a expoziției este dedicată desfășurării evenimentelor din august 1944, luptei Armatei Române și a Formațiunilor de Luptă Patriotice pentru zdrobirea rezistenței hitleriste, angajării întregului popor în sprijinirea forțelor însurecționale, a luptei pentru eliberarea teritoriului românesc al Transilvaniei, a contribuției României la războiul antihitlerist și la victoria finală asupra Germaniei fasciste. Alte imagini se referă la transformările democratice, revoluționare petrecute în viața politică, socială și economică a României în perioada anilor 1944—1965.

Un spațiu amplu este afectat reflectării marilor succese obținute de poporul român în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Prin intermediul imaginilor fotografice, a documentelor, graficelor, a unor machete, insigne și medalii, cărți, sînt reflectate progresele remarcabile din societatea românească după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de cînd la conducerea partidului și a țării se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Edificarea noii orînduiți socialiste, creșterea continuă a potențialului economic al patriei, sporirea avuției materiale și spirituale, ridicarea permanentă a bunăstării generale a poporului la un grad de civilizație cît mai înalt, marile ctitorii ale acestei epoci, strălucita afirmare a României socialiste pe plan internațional, sînt ilustrate prin imagini sugestive, convingătoare, însoțite de grafice și date statistice. Este prezentată plener dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, a științei, învățămîntului, sănătății, artei și culturii, sportului, a altor domenii de activitate. Un loc aparte îl constituie prezentarea dialogului permanent al secretarului general al partidului,

președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu poporul. Alte secvențe se referă la aportul și rolul tinerei generații în viața social-politică și economică a țării, la apărarea cuceririlor revoluționare, la rezolvarea problemei naționale etc.

Prin bogăția materialelor expuse (documente, hărți, texte, grafice, replici de steaguri, afișe, machete, monumente de artă plastică în miniatură, decorații, arme, cărți etc.), aranjarea lor tematică, modalitățile de expresie, calitățile muzeotehnice, expoziția constituie o reușită a muzeografiei contemporane și o strălucită sinteză de istorie națională, cu deosebire a perioadei contemporane.

Gelcu Maksutovici

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ DE LA MOSCOVA DEDICATĂ ACTULUI ISTORIC DE LA 23 AUGUST 1944

În ziua de 22 august a.c. la Moscova a avut loc o sesiune științifică festivă dedicată împlinirii a 40 de ani de la remarcabilul act istoric de la 23 August 1944 din România. Sesiunea a fost organizată sub egida Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România. Au participat cercetători sovietici de la Institutul de slavistică și balcanistică, Institutul de economie a sistemului mondial socialist și Institutul de istoric militară. A participat o delegație de cadre didactice și cercetători științifici din România, formată din Nicolae Ionel — activist la C.C. al P.C.R., Constantin Mocanu — Academia „Ștefan Gheorghiu”, Maria Totu, — Universitatea din București, Constantin Paraschiv — Academia de Științe Sociale și Politice.

După cuvîntul de deschidere, rostit de directorul adjunct al Institutului de slavistică și balcanistică, V. N. Vinogradov, au prezentat comunicări: Pokivailova T. A., *40 de ani de la eliberarea României de sub fascism*; Maria Totu, *Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă*; Ereșcenko M. L., *Partidul Comunist al României în fruntea insurecției antifasciste de la 23 August 1944*; Constantin Mocanu, *Semnificația actului istoric de la 23 August 1944, pentru istoria contemporană a României*; Antoseak A. V., *Operația Iași — Chișinău și însemnătatea ei pentru pregătirea insurecției antifasciste din august 1944 în România*; Nicolae Ionel, Constantin Paraschiv, *Rezultate și perspective ale dezvoltării economice ale României*; Levit I. I., *Despre acțiunile comune ale Armatei Sovietice și ale maselor muncitoare în raioanele eliberate ale României în primăvara anului 1944*; Sarovatova R. S., *Structura socială, de clasă în etapa dezvoltării societății socialiste dezvoltate în R.S.R.*; Feit N. V., *Relațiile economice ale R.S.R. cu țările socialiste*; Grigorisin S. I., *Clasa muncitoare din România în condițiile societății socialiste dezvoltate*; Friedman M. V., *Cîteva probleme ale dezvoltării culturii României socialiste*.

În comunicarea sa, Maria Totu a analizat și reliefat împrejurările concrete în care Partidul Comunist Român a inițiat și organizat — pe linia unor îndelungi tradiții ale luptei pentru libertate a poporului român — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, formele și metodele pe care le-a folosit în activitatea sa pentru coalizarea tuturor forțelor democratice, patriotice, antihitleriste, pînă la realizarea consensului național pentru răsturnarea regimului mareșalului Ion Antonescu și deschiderea pentru țară a perspectivelor de progres care au condus la înfăptuirea socialismului. Constantin Mocanu a înfățișat semnificația de ansamblu a marelui act istoric, atît sub aspectul premiselor, cît, mai ales, al consecințelor de pe parcursul celor patruzeci de ani. S-a arătat că 23 August 1944 nu a fost un eveniment izolat, singular, fără rădăcini istorice, ci s-a realizat în cuprinsul marilor permanențe, continuități, tradiții, altfel spus, în istoria lungă durată. După serii de fapte și referiri la texte, privind aceste rădăcini istorice și privind, totodată, caracteristicile faptului concret, s-a argumentat, tot în manieră teoretico-istorică, că semnificația lui 23 August rezultă de bună seamă cît mai substanțial din ceea ce a urmat, în interior, în România, din marile realizări, de atunci și pînă acum, realizări care au întruchipat și întruchipează valoarea transformărilor din urmă cu patru decenii.

Prezentînd stadiul actual al progresului istoric din România socialistă, felul cum în faptele de azi se îngemănează importanța victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, cum în etapa deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, — eminentă personalitate a lumii contemporane —, în comunicarea lor Nicolae Ionel și Constantin Paraschiv, au relatat, pe bază de dense date și aprecieri cît mai recente, înfăptuirile din etapa actuală și perspectivele dezvoltării economice a României. S-a arătat că Partidul Comunist Român, aflat în fața celui de-al XIII-lea Congres al său, va pune noi obiective în fața poporului român care să asigure înaintarea, pe o nouă treaptă, a construcției societății socialiste multilateral dezvoltate.

Constantin Mozanu

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

General-colonel dr. CONSTANTIN OLTEANU, general-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel dr. FLORIAN TUCĂ, colonel dr. VASILE MOCANU, *Armata română în revoluția din August 1944*, Edit. politică, București, 1984, 286 p.

Moment de cotitură în istoria României, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă ca fenomen social cu ample semnificații, a stat în permanență în atenția cercetării istorice sub multiple aspecte: politice, economice, sociale, militare, diplomatice. Aniversarea a patru decenii de la actul istoric de la 23 August 1944 a creat o adevărată emulație în procesul de investigație, de revigorare și reinnoire istorică a marelui eveniment, a aprofundării cercetării rădăcinilor acestuia, a desfășurării lui propriuzise, cu aspecte și nuanțe nesesizate în trecut a consecințelor politico-militare și ecoului internațional, a drumului și perspectivelor luminoase deschise dezvoltării ulterioare a țării noastre.

Contribuția armatei române la victoria memorabilului act din august 1944 care a dus la răsturnarea dictaturii antonesciene, ieșirea țării din războiul dus alături de Germania nazistă și întoarcerea armelor împotriva agresorilor hitleriști a căpătat prin lucrarea la care ne referim noi valențe științifice și educativ-patriotice.

Alcătuirea de cunoscuți istorici militari * care s-au remarcat în ultimele decenii cu lucrări de înaltă ținută, inclusiv în elucidarea unor aspecte și episoade privind revoluția română din august 1944, lucrarea analizează această temă pornind de la rezultatele cercetărilor anterioare îmbogățind mult considerațiile și interpretările pe baza investigației unui bogat material arhivistic, a amintirilor unui mare număr de combatanți la acțiunile militare din zilele lui august 1944. Autorii au pornit în alcătuirea volumului de la aprecierile cuprinse în documentele Partidului Comunist Român, ale secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la ideile și tezele conducătorului partidului și statului nostru privitoare la amploarea și formele mișcării de rezistență antifascistă și antihitleristă din România,

* La pregătirea volumului au mai colaborat Mihail E. Ionescu, Ioan Talpeș și Alexandru Duțu

de la participarea activă a întregii armate române, a maselor largi populare la războiul antihitlerist, la luptele pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei până la zdrobirea Germaniei naziste.

Lucrarea structurată pe șase capitole dintre care cel de-al treilea, referitor la declanșarea și desfășurarea revoluției române din august 1944 este cel mai substanțial evidențiază rolul Partidului Comunist Român în organizarea și pregătirea actului istoric de acum patru decenii. Sintetizând tot ce s-a scris până acum referitor la strategia și tactica P.C.R. și în lumina unor noi documente de arhivă, îndcosebi din fondurile de curând intrate în circuitul științific, cartea evidențiază rolul hotărâtor atribuit de partidul comunist factorului intern în asigurarea victoriei revoluției de eliberare socială și națională cit și aprecierea realistă a rolului factorului extern. Documente fundamentale elaborate de P.C.R. în perioada ce a precedat momentul declanșării revoluției, circulara din 8 iulie 1941, Platforma-program din 6 septembrie același an, Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 și alte materiale definesc cu claritate obiectivele și sarcinile de interes național stabilite de partid prin care comuniștii s-au adresat maselor populare, chemându-le la lupta de rezistență antifascistă și antihitleristă, la sabotarea războiului purtat de Germania nazistă împotriva Uniunii Sovietice. Rezoluția C.C. al P.C.R. din iulie 1943, propunerile C.C. al P.C.R. din 15 noiembrie, același an adresate conducerii P.S.D. pentru realizarea F.U.M., ca și chemarea intitulată „Către comandanți de mari unități, către generali, ofițeri și soldații armatei noastre” din martie 1944, manifestul elaborat de conducerea partidului comunist cu prilejul zilei de 1 Mai 1944 prin care masele muncitoare erau chemate să acționeze cu arma în mână sub conducerea Frontului Patriotic Antihitlerist împotriva regimului de dictatură militaro-fascistă, ca și manifestul difuzat de C.C. al P.C.R. la începutul lunii august 1944 relevă rolul partidului comunist de organizator și conducător al mișcării de rezistență.

Autorii arată cum în vederea realizării obiectivelor de larg interes național pe care și le-a propus, partidul comunist a desfășurat o rodnică activitate organizatorică pentru realizarea unor alianțe politice care să exprime unitatea de voință și de acțiune a tuturor forțelor patriotice, democratice și antifasciste ca de exemplu Frontul Patriotic Antihitlerist, Frontul Unic Muncitoresc, Blocul Național Democrat, P.C.R. militând pentru angajarea întregului popor în revoluția lui august 1944.

Un rol deosebit în pregătirea actului revoluționar de la 23 August 1944 și în evoluția evenimentelor ulterioare l-a avut organizarea unor forțe înarmate ale clasei muncitoare, formațiunile de luptă patriotice în jurul cărora P.C.R. a unit toți patrioții care împreună cu oștirca țării să înlăture regimul antonescian și trupele hitleriste din țară. Au fost organizate manifestări de protest, greve și demonstrații, au fost sabotate acțiunile mașinii de război fasciste. Au fost atrase în lupta antifascistă țărănimea, cei mai valoroși intelectuali.

Autorii argumentează în chip convingător că printre factorii principali care au determinat participarea armatei române la revoluția de eliberare socială și națională a fost legătura permanentă dintre armată și popor, oștirca fiind parte inseparabilă a societății românești, ea fiind continuatoarea unei îndelungate și glorioase tradiții avind sentimente și o stare de spirit antihitleristă. Formată în majoritate din țărani și muncitori, armata reflectă în mod obiectiv starea de spirit specifică mediului din care provenea, năzuințele și aspirațiile oamenilor muncii spre libertate și independență, spiritul lor profund antifascist și antihitlerist. Reliefind tradițiile glorioase de luptă ale oștirii române în luptele purtate de-a lungul secolelor pentru libertate și independență, continuatoarea ale strălucitorilor comandanți de oști ca Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara, Mihai Viteazul și mulți alți, ale marilor bătălii de la Rovine, Vaslui, Călugăreni, Mărăști și Mărășești, cartea relevă starea de spirit profund antihitleristă a armatei române, activitatea intensă a P.C.R. în rindurile oștirii încă din perioada interbelică.

Folosind noile volume de documente privind istoria militară a poporului român, fonduri din arhive străine, intrate de curind în țară, avind retrospectiva celor patru decenii ce au trecut de la desfășurarea evenimentelor, autorii aduc date și fapte noi, interpretări inedite care completează tabloul glorioaselor lupte purtate pe baricadele revoluției și ne prezintă în mod științific declanșarea și participarea armatei la revoluția din august 1944.

Aducându-ne la cunoștință efectivele și structura organismului militar românesc, cartea ne înfățișează primele șapte ore ale revo-

luției declanșate la 23 august 1944, desfășurarea ei în București și împrejurările orașului, în zona Văii Prahovei, în partea de nord a Moldovei, între Dunăre și Marea Neagră. De asemenea ei descriu amploarea evenimentelor în alte principale zone din centrul Transilvaniei, pe plaiurile Țării Birsei, în Cimpia Bărgănelului, pe cuprinsul Olteniei, în localități portuare de pe linia Dunării, în unele localități din Banat și Crișana. Desfășurarea luptelor armatei noastre cu grupări mari ale inamicului, coloane motorizate în retragere, eroismul și sacrificiul suprem al multor ostași și ofițeri, luptători ai gărzilor patriotice, luarea unui număr mare de prizonieri hitleriști, capturarea tehnicii de luptă inamic, înclăștrarea de multe ori cu un inamic mai numeros și cu o înzestrare superioară sint prezentate în lumina ultimelor investigații.

Principind cu aproape jumătate de milion de oameni armata română a nimicit și alungat forțele hitleriste de pe întreg teritoriul țării, însumind o suprafață de 150.000 de km² obținind un succes militar cu totul remarcabil, ea a produs Wehrmacht-ului pierderi importante în oameni și armament, tehnică de luptă și alte materiale de război scurtind războiul cu aproape 200 de zile.

Referindu-se la consecințele politico-militare și ecoul internațional al revoluției române autorii relevă că ea s-a constituit în unul din marile evenimente ale celui de-al doilea război mondial, grăbindu-i sfârșitul în Europa cu cel puțin 6 luni, avind urmări ample pe plan militar, economic și politic; Revoluția declanșată în august 1944 prin „deschiderea” Porții Focșanilor a facilitat înaintarea rapidă și nestinjenită a armatei sovietice; prin pierderea petrolului românesc de către Germania, a slăbit serios puterea de luptă a trupelor Wehrmacht-ului, împiedicându-le să folosească „bastionul Carpaților”, iar pe plan politic ea a marcat desprinderea unor întregi țări din blocul hitlerist diminuând considerabil forța Germaniei hitleriste.

Posturile de radio, presa din țările aliate au evidențiat curajul deosebit al României care a săvârșit o asemenea cotitură în politica ei internă și internațională, fiind prima țară din blocul politico-militar dominat de Reich, care a ieșit, printr-o decizie proprie din alianța cu Germania și a trecut de partea coaliției Națiunilor Unite constituind un exemplu de urmat și pentru Ungaria, Bulgaria, Finlanda.

Sint prezentate pentru prima dată comentariile favorabile ale reprezentanților unor comunități românești din țările aliate, ale unor foști demnitari români care se aflau peste hotare.

Efortul economic și militar remarcabil făcut în timpul acțiunilor desfășurate în perioada 23—31 august 1944 sub imboldul chemării: „Totul pentru front, totul pentru

victorie”, lansată de Partidul Comunist Român și plină la eliberarea deplină a țării umăr la umăr cu trupele sovietice precum și pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste este concretizat în lucrare cu fapte, date și cifre semnificative.

Ultimul capitol „Pe drumul luminos deschis de revoluția din august 1944” ne redă menținerea ființei și coeziunii unităților militare a țării, transformarea ei în deplin acord cu imperatiile revoluției în ultimele decenii și mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului, etapa cea mai dinamică și bogată în realizări din întreaga existență a patriei noastre. Dacă sensul, căile și metodele remodelării instituției militare și-au avut în primii ani drept expresie definitorie conceptul democratizării armatei, în prezent ampla operă de optimizare a apărării naționale este concretizată plenar în noua doctrină militară a României socialiste al cărui principiu cardinal constă în conceptul că apărarea patriei este cauză și operă a întregului popor. Dens în conținut și bogat în idei, acest ultim capitol redă aspecte ale organizării armatei noastre, activitatea organelor și organizațiilor de partid și U.T.C., contribuția ei la dezvoltarea economico-socială a patriei, la cercetarea științifică, direcționată în spiritul cerințelor doctrinei militare a țării, ce urmărește investigarea multilaterală a fenomenului militar contemporan, a implicațiilor militare ale revoluției tehnico-științifice actuale.

Este menționată în final teza fundamentală subliniată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul la Congresul al XII-lea al P.C.R. — că partidul și statul nostru, pornind de la realitățile lumii contemporane, care demonstrează că pericolul unor noi războaie n-a

fost încă înlăturat, va acorda și în viitor toată atenția întăririi forțelor armate, instruirii și echipării acestora cu mijloacele corespunzătoare, ridicării nivelului lor de pregătire militară și politică.

Lucrare de bază, analizînd pentru prima dată în istoriografia noastră, în toată complexitatea sa procesul trecerii armatei de la început, în totalitate de partea forțelor revoluționare, participarea ei la revoluția de eliberare socială și națională, la războiul antihitlerist, cartea prezintă poziția profund patriotică a oștirii române într-unul din cele mai grele momente ale istoriei naționale, dovedindu-se a fi instrument de apărare a ființei poporului, a independenței naționale, îndeplinind întotdeauna un rol activ în marile momente care au jalonat devenirea societății românești. Autorii au reușit să prezinte un tablou veridic al desfășurării evenimentelor în lumina ultimilor investigații științifice, să dea un răspuns argumentat unor opinii din unele lucrări ale istoriografiei de peste hotare care încearcă să minimalizeze semnificația majoră a actului de la 23 August, să convingă cititorul asupra rolului și importanței pe care armata română a avut-o în revoluția română din august 1944.

Un material ilustrativ sugestiv — extrase din presa cotidiană, facsimile după documente militare, fotografii de epocă privind fapte de luptă ale armatei române în acțiune, reproduceri după plăci comemorative și monumente — întregesc ținuta grafică a cărții.

Valoarea deosebită a volumului se impune prin conținutul dens și complex, cu viziuni și idei deschizătoare de noi orizonturi cercetării, prin cursivitatea și claritatea stilului ca și prin documentația bogată și variată.

Ion Apostol

FLORIN CONSTANTINIU, MIHAIL E. IONESCU, *August 1944.*

Repere istorice, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 260 p.

Evenimentele de deosebită importanță pentru istoria poporului român, ca și pentru cea a ultimului război mondial desfășurate în România în august 1944 au reținut cu insistență crescîndă atenția istoriografiei române după Congresul al IX-lea al P.C.R. Accesul lărgit la numeroase surse istorice primare interne și externe — care pot oferi încă numeroase informații istorice importante inedite editarea unor colecții și culegeri de documente, a unor memorii, a permis istoriografiei române să depășească, începînd din a doua jumătate a anilor '60, șabloanele sau viziunile schematice și deformate anterioare

și să acopere treptat cea mai mare parte din vasta și complexa problematică a actului istoric de la 23 August 1944.

Recenta aniversare a patru decenii de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a înregistrat, în această ordine de idei, o suită de valoroase apariții editoriale care sintetizează rezultatele dobîndite pînă în prezent în cercetarea problemei și reliefează noi dimensiuni interne și în deosebi internaționale ale revoluției române din august 1944.

Între aceste apariții editoriale se înscrie și lucrarea *August 1944. Repere-istorice.*

Autorii lucrării, Florin Constantiniu și Mihai Ionescu, fac parte din eșalonul istoricilor români care au contribuit substanțial și constant în ultimii ani la aprofundarea și lărgirea cunoașterii evenimentelor din august 1944.

Lucrarea este structurată ca un dicționar care oferă, după cum precizează autorii, un minimum de informație asupra desfășurărilor politice și militare, partidelor și organizațiilor politice participante, unităților militare angajate, organelor de presă care au publicat știri și comentarii despre 23 August 1944 etc. Cei 252 termeni ai dicționarului sînt precedați de un cuvînt înainte și de un amplu studiu introductiv și succedate de o cronologie a evenimentelor din 23—31 august 1944, o încheiere și o listă a termenilor.

Studiul introductiv, intitulat *Rădăcinile istorice ale revoluției române din august 1944*, constituie o necesară incursiune în istoria poporului român de la primul război mondial pînă în pragul declanșării revoluției, în care autorii stăruie asupra elementelor de politică internă și externă ce au condus spre 23 August 1944, demonstrînd că evenimentele din august 1944 au fost, în substanța și sensul lor, modulate de o întinșă etapă istorică precedentă.

Abordarea unui eveniment de asemenea importanță ca revoluția din august 1944, cu asemenea implicații în timp și în spațiu, în cadrul unui dicționar — pentru care nu există modele în istoriografia română — a presupus găsirea unor formule adecvate, depășirea unor dificultăți în stabilirea termenilor, în redactarea și organizarea lucrării.

Lucrarea a fost structurată pe baza unor termeni tematici și toponimici, autorii nereținînd între termenii dicționarului numele de persoane.

Cei 252 termeni ai dicționarului, ai căror dimensiuni variază de la cîteva rînduri la mai multe pagini — au fost redactați pe baza unui vast fond documentar edit și inedit, ca și pe baza unei temeinice cunoașteri a literaturii istorice române și străine. Mulți dintre acești termeni sînt, în fapt, mini studii în care sînt valorificate fonduri de documente inedite cercetate de autori.

Asociind în redactarea termenilor, cu deosebit talent, elementele de sinteză cu detalii expresiv sau semnificativ, comentariul bine dirijat cu citate din documente concludente, autorii pun la dispoziția cititorilor prin această lucrare un valoros instrument de informare asupra aspectelor politico-diplomatice și militare ale pregătirii, desfășurării, ecoului și consecințelor internaționale ale revoluției române din august 1944.

Lucrarea asupra căreia stăruim oferă lui Florin Constantiniu și Mihail E. Ionescu, cadrul pentru a proceda la investigarea complexă a problematicii abordate și ea constituie un nou pas important spre realizarea unei ample monografii științifice, absentă încă din istoriografia noastră, a evenimentelor din august 1944 din România.

Ioan Chiper

* * * *23 August 1944. Documente*, vol. I—II, (Colectiv de coordonare: Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat). Edit. științifică și enciclopedică, București, 1984, 656 p.+871 p.

În ultimii ani, Direcția Generală a Arhivelor Statului a întreprins un efort ce nu poate fi lăudat îndeajuns de investigare a arhivelor străine în vederea detectării și procurării — sub formă de microfilm sau xerografii — a documentelor privind istoria României. Grație acestui efort, baza documentară a istoriei naționale, cu deosebire, a epocii contemporane a cunoscut o reînnoire fundamentală, care a pus în lumină fapte și aspecte pe de-a întregul ignorate sau puțin cunoscute. Printre momentele de excepțională însemnătate din istoria noastră a căror cunoaștere a făcut un considerabil progres, ca urmare a cercetării acestui tezaur documentar, se numără și Actul revoluționar de la 23 August 1944.

A 40-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a constituit un binevenit prilej de valo-

ricare a acestor surse documentare inedite prin studii sau ediții de texte. Două instituții — Direcția Generală a Arhivelor Statului și Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară (care în anii trecuți a editat patru volume de documente consacrate revoluției, române din august 1944 în cadrul corpusului, *Documente privind istoria militară a poporului român*) — s-au asociat pentru a tipări o masivă și impunătoare culegere de documente privind pregătirea și înfăptuirea Actului de la 23 August 1944. Prin strădaniile unui larg colectiv de istorici și arhiviști, avînd în frunte — drept coordonatori — pe Ion Ardeleanu, Vasile Arimia și Mircea Mușat, cunoscuți nu numai prin contribuțiile interpretative la studiul istoriei poporului român, ci și prin valoroase ediții de texte care au adus sau readus în circuitul științific texte de cea mai

mare însemnătate, s-au realizat cele două volume, prezentate acum, ce însumează 900 de documente, dintre care, cea mai mare parte văd, pentru prima dată lumina tiparului.

Textul documentelor este precedat de un *Cuvînt înainte* al generalului-locotenent dr. Ilie Ceaușescu și o *Introducere* semnată de Vasile Arimia și Mircea Mușat, care prezintă rădăcinile milenare ale revoluției române din august 1944, pregătirea, desfășurarea, consecințele și ecoul ei internațional. Rod al cunoașterii aprofundate a acestui marc eventiment al istoriei românești și a celui de al doilea război mondial, cele două prezentări introductive fixează un cadru excelent de înțelegere a textelor ce urmează.

Editorii au înțeles că pentru a situa corect Actul revoluționar de la 23 August 1944 în istoria poporului român, este necesară lărgirea cadrului temporal, astfel că limitele cronologice ale documentelor tipărite sînt ianuarie 1939 — octombrie 1944, mai exact pînă la încheierea eliberării teritoriului național, prin izgonirea trupelor hitleriste și horthyste din Transilvania de nord. Au fost incluse documente interne și externe de cel mai variat caracter (rapoarte ale diverselor instituții, corespondență oficială și particulară, manifeste, circulare, articole de ziar, texte de legi etc.), textul fiind, în cazul surselor străine, dat mai întîi în limba originalului și apoi în traducere românească.

Selectarea judicioasă a materialului documentar oferă cititorului imaginea corectă a cadrului istoric în care a fost pregătită și înfăptuită revoluția română din august 1944. Ceea ce se desprinde cu limpezime din citirea documentelor este că forța politică, aflată statornic în fruntea luptei pentru independența națională și progres social, a fost Partidul Comunist Român. Atît documentele de partid — texte programatice, circulare, manifeste, apeluri etc. — cit și cele ale organelor represive (poliție, jandarmerie, corpul de detectivi, etc.) converg spre aceeași realitate: comuniștii s-au aflat de la început în lupta pentru răsturnarea regimului de dictatură militarofascistă și au depus toate eforturile pentru a coaliza ansamblul forțelor patriotice, antihitleriste în vederea eliberării țării de sub dominația Germaniei hitleriste, restabilirii suveranității naționale și alăturării României la coaliția antihitleristă.

Poziția consecventă a Partidului Comunist Român în slujba intereselor superioare a poporului nostru poate fi lesne urmărită, grație materialului documentar abundent, inclus în aceste două volume, începînd cu anul 1939. Încă la 8 ianuarie 1939 organele de Siguranță semnalau orientarea Comitetului Central al Partidului Comunist Român în apreciere realistă a situației politice, subliniind că „Acest realism al liniei politice a partidului comunist

a fost confirmat, între altele, afirmă mai departe Comitetul Central, și de faptul că însuși ministrul de externe Grigore Gafencu a formulat de curînd ca principii directoare ale politicii noastre externe două dintre punctele susținute de partidul comunist, primul fiind independența politică și economică în cadrul hotarelor actuale, iar cel de-al doilea, relațiuni de bună vecinătate cu U.R.S.S.” (doc. 3). De atunci și pînă la victoria revoluției române din august 1944, Partidul Comunist Român, a străbătut un drum de aprige eforturi și lupte, călăuzit de încrederea profundă în capacitatea națiunii române de a se elibera prin propriile ei mijloace de regimul de dictatură militarofascistă și de sub dominația Reichului nazist, încredere ce avea să fie confirmată de marca biruință de la 23 August 1944.

Documentele relevă împrejurările istorice care au dus la izolarea politică și diplomatică a României în vara anului 1940 avînd drept consecință gravele amputări teritoriale, izolare ce a sîrșit prin a împinge România în orbita Germaniei hitleriste. Studiul întocmit de Secția operații din Marele Stat Major asupra situației politico-militare a țării la 28 august 1940 este concludent în această privință: „Ne considerăm complet izolați și lipsiți de sprijinul material și politic al oricăreia puteri străine” (doc. 64); documentele publicate relevă pregnant grava amenințare de dezmembrare ce plana asupra statului român și circumstanțele în care s-a instaurat regimul de dictatură militarofascistă, a cărui politică externă, orientată spre Axă, nu era împărtășită de poporul român.

În cele două volume este bogat ilustrată situația precară a regimului antonescian confruntat cu opoziția poporului român, manifestată în variate modalități, aflat în divergență cu partidele burgheze, care fuseseră de acord în septembrie 1940 cu venirea la putere a generalului Ion Antonescu, și chiar cu „aliatul” german, mai ales din momentul în care s-au produs cele dintîi eșecuri militare pe frontul de răsărit. Rapoartele diverselor organe de stat — de la primarii de comuna la Prefectura Poliției Capitalei și Inspectoratul general al Jandarmeriei — sînt unanime în a înfățișa nemulțumire din rîndurile populației, manifestările fățișe de opoziție, formele mișcării de rezistență, activitatea intensă a comuniștilor. Această puternică presiune populară a determinat și pe liderii partidelor național-țărănist și național-liberal, Iuliu Maniu și, respectiv, Dinu Brătianu, să ia atitudine împotriva regimului antonescian și a colaburării lui cu Reichul nazist, prin trimiterea unor memorii și scrisori lui Ion Antonescu. La rîndul său, acesta din urmă, confruntat în țară cu o ostilitate prezentă la toate nivelele și în toate sectoarele opiniei publice, a

reacționat cind insolenta și abuzurile celui de al treilea Reich căpătau formele cele mai stridente.

Agravarea crizei regimului antonescian s-a manifestat pe plan diplomatic prin încercările făcute de diverși emisari în țările neutre pentru a contacta pe reprezentanții anglo-americieni, în speranța că o prezență militară occidentală ar putea fi o garanție a menținerii structurilor burgheze în România. Călăuziți de aceeași idee au acționat și emisarii partidelor național-țărănesc și național-liberal, care, în unele cazuri, au beneficiat de acordul tacit al guvernului. Toate aceste demersuri sînt amplu înfățișate în cele două volume, consacrat în întregime anului 1944. Se desprind din istoria documentelor din acest volum imaginea complexă a contextului internațional în care s-a realizat Actul de la 23 August 1944 și se constată încă o dată că singura soluție realistă, în concordanță cu interesele majore ale poporului român, a fost aceea preconizată de Partidul Comunist Român: unirea tuturor forțelor antifasciste ale țării în vederea salvării și eliberării națiunii române prin propria ei luptă.

Această orientare a prevalat, în cele din urmă, și ea a condus la Actul revoluționar de la 23 August 1944, care a marcat începutul unei noi ere în istoria poporului român, iar prin consecințele sale strategice, politice și logistice a grăbit prăbușirea Germaniei hitleriste. Este ceea ce explică profundul răsunet peste hotare a unui eveniment deopotrivă de important pe plan intern și internațional

(de menționat caracterizarea de „revoluție politică și militară” dată de Wladimir D'Ormesson în ziarul „Le Figaro” din 30 august 1944 — doc. 806).

Cine citește aceste două volume de documente înțelege de îndată că istoriografia română s-a îmbogățit cu o ediție de texte de cel mai mare interes care oferă o bază documentară pentru aprofundarea studiului acestui capitol de seamă al istoriei naționale.

Observațiile critice ce se pot face sînt cu totul mărunte. Mai întîi absența unui indice de persoane și locuri, care ar fi înlesnit considerabil consultarea acestei masive culegeri de documente; apoi neindicaarea întotdeauna a documentelor publicate anterior (Astfel, spre exemplu, doc. 110, 155 etc. au mai fost tipărite în „Revista arhivelor” LVI (1979), vol. XLI, nr. 3, p. 250, doc. 682 în „Revista arhivelor”, LI (1974), vol. XXXVI, nr. 3, p. 410—417, doc. 889 în „Revista de istorie” t. 35 (1982), nr. 1, p. 162 170, și același an nr. 5 6, p. 735 739); în sfîrșit unele inexactități de traducere: de exemplu, în doc. 889; demersul lui I. Antonescu pe lângă dr. Filderman în ziua de 23 August 1944 nu-l „revoltase” pe rege (vol. II, p. 816), ci „l-a surprins puternic” („Antonescu shocked him...”, *ibidem*, p. 802).

Peste aceste scăpări inerente oricărei întreprinderi de acest fel, dispunem acum de o ediție de documente indispensabilă oricui studiază Actul istoric de la 23 August 1944.

Florin Constantin

* * * *Ecoul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Edit. politică, București, 1984, 215 p.

Înscrind-se în amplul efort editorial prin care istoriografia noastră a omagiat anul acesta împlinirea a patru decenii de la revoluția din august 1944 volumul de față reunește în paginile sale numeroase mărturii relevind amplul ecou internațional al acestei mari cotituri în destinele istorice ale poporului nostru.

Volumul se deschide cu un dens și documentat *Cuvînt înainte* semnat de general-colonel dr. Constantin Olteanu în care sînt prezentate așit condițiile interne, și externe care au dus la acest „act de autentică creație istorică, exprimînd punctul culminant al luptei național eliberatoare a poporului român, interesele, idealurile și aspirațiile și hotărîrea sa de neclintit de a fi independent și suveran, stăpin pe propriile destine”. Sînt evidențiate consecințele strategice, politice și logistice pe care le-a avut asupra desfășurării și scurtă-

rii ultimei conflagrații mondiale, faptul că a deschis calea participării României, alături de Națiunile Unite, la războiul antihitlerist.

Într-o scurtă Notă asupra ediției autorii * fac scurte referiri asupra materialului, asupra criteriilor de selecție, subliniind că în lucrare au fost incluse și patru documente interne fundamentale pentru înțelegerea revoluției din august: Declarația C.C. al P.C.R., Proclamația către țară a șefului statului român, Declarația noului guvern și Directiva operativă a Marului Stat Major emise în seara zilei de 23 August.

Culegerea propriu-zisă cuprinde un număr de 213 documente redactate fie integral, fie par-

* Colonel dr. Gheorghe Tudor, colonel dr. Florian Tucă, dr. Florin Constantin, maior dr. Mihail E. Ionescu, căpitan Alexandru Datu, Mihai Retegan.

tial în măsura în care se integrează temei volumului acoperind intervalul de timp 23 August 1944 — 10 februarie 1947 și un *Indice tematic* extrem de util în consultarea documentelor.

Peste jumătate din documente, în marea lor majoritate relatări din presă, provenind din ultima decadă a lunii august 1944 deci strict contemporane subliniază în totalitatea lor amplul ecou internațional al evenimentelor din România. Atât presa din țările Națiunilor Unite, cât și cea neutră, deși surprinsă de schimbările politice de la București, au evidențiat în relatările lor temeritatea acțiunii românești, puternica lovitură dată planurilor strategice germane de a folosi bastionul Carpaților, consecințele asupra evoluției politice a țărilor din jur: Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria.

Documentele militare germane confirmă aceste aprecieri relevând cât de mult au resimțit autoritățile germane pierderea pozițiilor economice și militare din România. Prin numeroase documente militare, relatări de presă, aprecieri ale oamenilor politici din tabăra aliată este ilustrată în volum participarea armatei române la războiul antihitlerist.

Alese în mod judicios textele selectate pun pregnant în evidență eroismul și spiritul

de jertfă al ostașilor români în luptele duse pentru eliberarea întregului teritoriu național apoi în cele desfășurate pe meleagurile Ungariei și Cehoslovaciei, atitudinea umanitară față de populația acestor țări greu încercată de război.

Ultimele documente conțin aprecieri asupra importanței actului de la 23 August și a participării României la zdrobirea fascismului făcute în contextul Conferinței de la Paris, Conferință care nu a concretizat aceste aprecieri — deși uneori veneau din partea unor reprezentanți ai marilor puteri antifasciste, prin acordarea statutului de cobeligeranță.

Selectând mărturiile documentare cu o mare forță evocatoare, prezentând în mod obiectiv realitatea istorică autorii au reușit prin lucrarea de față să scoată și mai mult în relief valoarea contribuției românești la scurtarea celui de-al doilea război mondial.

Publicat concomitent în limbi de circulație internațională volumul oferă argumente convingătoare pentru a combate acele voci care peste hotare încearcă să minimalizeze valoarea acestor pagini glorioase din istoria noastră națională cu un profund ecou internațional.

Mihai Oprișescu

CONSTANTIN I. TURCU, IOAN VOICU, *Nicolae Titulescu în universul diplomației păcii*, Edit. politică, București, 1984, 449 p.

Fără îndoială că Nicolae Titulescu este cea mai marcantă figură a vieții politice din România interbelică și una dintre cele mai proeminente personalități din întreaga istorie a poporului român. În acest sens un simplu dar sugestiv argument este numărul mare de monografii și studii de tot felul consacrate vieții, activității și gândirii marelui nostru diplomat. Autorii ultimei cuprinzătoare monografii dedicate lui Nicolae Titulescu anume C. I. Turcu și Ion Voicu, includ în lista bibliografică, neîndoielnic, completă, 26 de monografii și colecții de documente precum și peste 500 de articole, studii și evocări. Cifre cu adevărat impresionante care conferă dimensiunea reală a personalității lui Nicolae Titulescu, el însuși autor al mai multor lucrări publicate cu caracter juridic precum și a aproape 50 de articole, cuvântări, discursuri și declarații. Puține personalități din istoria poporului nostru au beneficiat de un număr atât de mare de volume și studii.

Dată fiind această situație, oricine se poate întreba de la bun început: prin ce se remarcă volumul semnat de C. I. Turcu și Ion Voicu, ce au adus nou acestea în istoria

grafia temei date? Cu mare ușurință cititorul avizat poate remarca valoarea deosebită a volumului care se impune prin conținutul complex, prin claritatea expunerii ca și prin documentația extrem de bogată. Autorii ne declară că își propun a valorifica ansamblul moștenirii diplomatice scrise, editate și inedite, rămase de la Nicolae Titulescu (p. 9). „Autorii s-au străduit să surprindă elementele specifice ale gândirii diplomatice a lui Nicolae Titulescu, ideile care i-au animat și fertilizat acțiunea consacrată obiectivului fundamental de 'edificare a unui univers al păcii, în consonanță cu aspirațiile ardente ale poporului pe care îl slujea'” (p. 9). C. I. Turcu și I. Voicu și-au limitat așadar, analiza la ansamblul gândirii diplomatice a lui Nicolae Titulescu, la schițarea portretului diplomatic al acestuia, în toată bogăția și complexitatea sa.

În acest sens analiza este cât se poate de adâncă, multilaterală și completă. Autorii au valorificat din plin bogata istoriografie, a cărei foarte buni cunoscători atestă la fiecare pas a fi, după cum au pus în circulație o multitudine de noi izvoare. Au fost folosite documentele aflate în arhivele Societății Națiunilor,

În cele de la Foreign Office din Londra, de la Quai d'Orsay din Paris și, desigur, în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României. Au fost valorificate din plin o sumă de texte inedite ale marelui diplomat român, între care și prea puțin cunoscutul manuscris *Politica externă a României*, redactat în 1937 în limba engleză, și care este de fapt o lucrare politico-juridică și memorialistică avînd peste 300 de pagini.

Lucrarea are cinci capitole, inegale ca întindere dar toate foarte dense prin conținutul de idei, urmate fiind aceste capitole de o sugestivă listă biografică (p. 371—393), de o bibliografică care, așa cum am mai afirmat, este completă (p. 394—429) precum și de un indice. O serie de fotografii ale lui Titulescu, dintre care unele inedite, precum și câteva facsimile intragesc documentația volumului.

Capitolul I (p. 11—123) este sugestiv intitulat *O citorie diplomatică* și se constituie ca un prim pas în analiza concepției diplomatice a lui Nicolae Titulescu a cărui personalitate este reliefată de activitatea sa practică, materializată în mii de scrisori, telegrame și rapoarte, discursuri, declarații și interviuri care permit a se „...reconstitui anumite elemente novatoare ale concepției înaintate și ale exigențelor sale în acest domeniu” (p. 12). Autorii apreciază foarte corect că rolul lui Titulescu în dezvoltarea diplomației românești poate fi evaluat cu exactitate și profunzime dacă acțiunea sa este situată atît la scara împlinirilor istorice ale vremii sale cît și într-o viziune care să permită proiectarea în viitor a însăși funcțiilor diplomatice practicate de marele nostru om de stat (p. 15).

Opera diplomatică a lui Titulescu sugerează o concepție înaintată cu privire la necesitatea prîmenirii activității și stilului diplomatic. El a depus eforturi consecutive pentru a imprima diplomației un dinamism care să o situeze la nivelul exigențelor timpului și să o facă să corespundă așteptărilor popoarelor care își dorcau promovate și apărate interesele (p. 16). În opinia lui Titulescu raționalitatea trebuia să fie una din dimensiunile definitorii ale unei diplomații puse în slujba păcii. „În numele acestui bun suprem — pacea — Nicolae Titulescu definește într-o viziune dinamică opțiunile de atunci ale României, în termeni viguroși, în care pasiunea personală pusă în slujba unui ideal se împletește organic cu interesele majore ale națiunii pe care o reprezintă” (p. 20).

Nicolae Titulescu a promovat un stil diplomatic caracterizat prin corectitudine, politețe și curtenie. Întreaga lui operă diplomatică este o înaltă lecție de etică deoarece învățămintele bogate ce se desprind din cercetarea ei permit o evaluare științific exactă a unei activități umane de profundă vocație pașnică (p. 31). Reprezentarea și apărarea

intereselor României a fost țelul fundamental al activității diplomatice a lui Titulescu (p. 32—59). În întreaga sa activitate diplomatică Titulescu s-a pronunțat pentru apărarea demnității și egalității în drepturi a națiunilor. În acest sens el a susținut negocierea ca un instrument al cooperării între egali (p. 59—74). Pentru Titulescu negocierile diplomatice reprezentau funcția centrală a diplomației, fiind mijlocul cel mai eficient al soluționării pașnice a diferendelor internaționale. Ca diplomat Titulescu a subliniat mereu valoarea deosebită a funcției de informare ce trebuia exercitată de serviciul diplomatic (p. 75—103). Dar el accentua mereu, în scris sau verbal, că informarea trebuia pusă în slujba adevărului și a înțelegerii.

Pe deplin conștient de faptul că diplomația era o activitate umană, prin excelență colectivă, Nicolae Titulescu a acordat toată atenția organizării aparatului diplomatic românesc atunci cînd a funcționat ca ministru de externe (p. 103—123). El a fost mereu preocupat de îmbunătățirea funcționării ministerului pe care l-a condus pentru a fi în măsură să promoveze cu succes interesele țării prin intermediul diplomației. Dacă în capitolul I autorii au analizat funcțiile diplomației, evidențiind, desigur, optica lui Nicolae Titulescu, în cel de-al II-lea (*Universalizarea relațiilor de prietenie și colaborare*, p. 124—247), autorii investighează finalitatea activității diplomatice, respectiv promovarea cooperării internaționale. „Nicolae Titulescu a înțeles și a exprimat cu limpezime adevărul că în epoca contemporană, dezvoltarea relațiilor între state nu mai reprezintă o latitudine, ci o exigență de neeludat pentru fiecare stat în parte și pentru comunitatea internațională laolaltă” (p. 126).

Un mijloc eficace de cunoaștere și apropiere între popoare era, în concepția și practica lui Nicolae Titulescu, diplomația bilaterală (p. 124—145). Ca ministru de externe, Titulescu a promovat extinderea relațiilor diplomatice ale țării precum și consolidarea apropierei României de țările vecine. În acest fel, aprecia Titulescu, se crea cadrul favorabil conlucrării multilaterale în diverse probleme. Autorii definesc foarte bine diplomația multilaterală ca o „școală a înțelegerii în mișcare” (p. 145—147). A fost un domeniu în care Titulescu a excelat avînd în vedere că principalul cadru instituțional în care s-a realizat diplomația multilaterală a fost Societatea Națiunilor. Deși susținător ardent al organizației de la Geneva Titulescu nu a conceput niciodată a fundamenta securitatea României doar pe Pactul Societății Națiunilor. Pe de altă parte, eșecurile Ligii nu l-au decepționat pe ministrul de externe român, care a continuat a-i susține principiile și activitatea. Autorii infirmă, argumentat, critica adusă lui Titulescu în

sensul că ar fi acordat prea mare însemnătate Societății Națiunilor. Cercetarea atentă a opere scrise ca și a acțiunilor lui Titulescu anulează acuzația adusă (p. 158).

Desigur, Nicolae Titulescu a declarat adesea că nu poate concepe viața internațională fără Societatea Națiunilor. Dar el nu a idealizat organismul de la Geneva, fiind conștient de carențele organizării acestuia. În repetate rânduri Titulescu s-a pronunțat în diverse reuniuni internaționale pentru crearea unui sistem de securitate europeană, bazat pe excluderea recurgerii la forță și la amenințarea cu forța, la amestecul în treburile interne ale altor state. „În viziunea lui Nicolae Titulescu, securitatea europeană ar fi trebuit să garanteze cu adevărat fiecărui stat independența și suveranitatea sa, asigurând, în același timp, soluționarea prin mijloace exclusiv pasnice a diferendelor și a oricăror probleme susceptibile să apară în raporturile reciproce, stimulând cooperarea bilaterală și multilaterală în toate domeniile” (p. 179-180). Pe drumul spre realizarea doritei securități europene, alianțele regionale defensive ca Mica Înțelegere și Antanta Balcanică, au fost privite de Titulescu ca modalități reale de ameliorare a climatului din zonă, ca instrumente de consolidare a securității și de combatere a revizionismului.

Având convingerea că fiecare națiune era în măsură să aducă o contribuție de valoare la cauza progresului, Titulescu a pledat pentru extinderea colaborării națiunilor pe plan economic și spiritual. Diplomația economică l-a preocupat pe Titulescu atât atunci când a fost ministru de finanțe cât și ulterior când a condus Ministerul de Externe. Conștient că interesele țării pot fi mai eficace promovate dacă potențialul economic intern era valorificat superior, Titulescu a militat pentru dezvoltarea economică a României ale cărei interese a știut a le apăra în diverse ocazii (ca de pildă în conferințele legate de reparațiile de război). Totodată, Titulescu a susținut în repetate rânduri că soluționarea problemelor politice ale continentului putea fi simțitor facilitată odată cu realizarea unor progrese reale pe plan economic.

Diplomația cultural-științifică a fost apreciată la adevărata valoare de către Titulescu, atât la nivelul politicii externe românești cât și la acela al cooperării internaționale multilaterale. Titulescu s-a arătat a fi convins de valoarea dialogului dintre oamenii de cultură și știință din diverse țări, de utilitatea eforturilor comune menite a duce la ridicarea spirituală a umanității. Idealul fundamental al gândirii și activității marelui diplomat român a fost construirea, menținerea, consolidarea și apărarea păcii (cap. III, *Diplomația și dreptul păcii*, p. 248-312). Concepția lui Titulescu, despre pace și organizarea ei se

fundamentează pe simbioza teorie-practică, mereu prezentă în activitatea diplomatului român. Este o concepție largă, generoasă și multidimensională, dar punind în centru indivizibilitatea păcii. Ca jurist și diplomat, Titulescu a știut că promovarea păcii necesită tratate de asistență precum și o forță militară corespunzătoare, dar și o diplomație a păcii, promovată prin intermediul Societății Națiunilor desigur.

În mod constant Titulescu a evidențiat rolul opiniei publice în promovarea politicilor de pace. În acest sens se impunea însă și educarea adecvată a maselor pentru a le face pe deplin conștiente de forța poziției lor. Pentru Titulescu unul din suportii esențiali ai menținerii păcii era domnia legii internaționale. Contribuția teoretică și practică a marelui nostru om de stat se baza pe convingerea fermă că înscrierea unor norme obligatorii de conduită a statelor în relațiile internaționale în instrumente juridice multilaterale, era parte integrantă din sarcinile diplomației mondiale de menținere a păcii și securității în lume (p. 278). Angajat în lupta de consolidare a dreptului internațional în raporturile dintre state, Titulescu a consacrat numele țării noastre în încercarea de codificare a dreptului internațional inițiată de Societatea Națiunilor.

În toate împrejurările Titulescu s-a manifestat ca un partizan fervent al necesității apărării suveranității naționale care nu putea fi o piedică în calea păcii : suveranitatea și sentimentul național nu puteau fi separate de acțiunea diplomatică menită a organiza pacea. Titulescu a afirmat necesitatea luptei pentru recunoașterea calității de subiect activ cu drepturi egale în relațiile internaționale ale României, pentru dreptul fundamental la existență al statelor mici și mijlocii. În sensul din urmă, Titulescu s-a afirmat și ca un adversar viguros al revizionismului, ca un supporter redutabil al tezei inviolabilității frontierelor și a integrității și independenței statelor.

Una din căile de consolidare a ordinii de drept în viața internațională a fost în opinia lui Titulescu repudierea violenței și afirmarea forței dreptului (p. 296-312). Punctul de plecare al acestei teorii era obligația statelor de a-și respecta angajamentele. Ori aceasta impunea eliminarea forței și a amenințării cu forța din raporturile internaționale, domeniu în care școala juridică românească s-a înscris cu contribuții marcante (prin activitatea lui V. V. Pella în special). Nicolae Titulescu și-a adus contribuția și la efortul de definire al agresiunii. Este foarte evidentă în opera diplomatică a marelui nostru ministru de externe preocuparea pentru eliminarea din viața internațională a folosirii forței și a amenințării cu forța. „Construirea unei lumi pasnice, a progresului, înțelegerii, cooperării

bilateral și multilaterale între țări și popoare a reprezentat un ideal superior de viață pentru Nicolae Titulescu slujit cu talent și cu o strălucitoare elocință” (p. 301.)

Spiritul vizionar și încrederea în viitor sînt trăsături marcante ale personalității lui Nicolae Titulescu, trăsături care și-au pus pecetea asupra gândirii și acțiunii sale (cap. IV, *Punji peste veacuri*, p. 313-347). Așa de pildă, Titulescu a intuit creșterea rolului Uniunii Sovietice în viața internațională, eclipsa vremelnică a Franței ca mare putere, realizarea unui acord sovieto-german ș.a. Dar spiritul vizionar al lui Titulescu nu s-a limitat la profeția teoretică ci era un îndemn pentru acțiuni practice. În întreaga sa carieră Titulescu a acționat ferm pentru menținerea păcii, ceea ce era în deplină concordanță cu interesele țării. Trăsăturile definitorii ale personalității lui Titulescu (cap. V, *Modernitatea unor valori morale*, p. 348-370) îl situează pe acesta între marile figuri ale istoricilor naționali. Mulți dintre contemporanii săi îl vor voca ca pe un om de acțiune, suportor al înaltelor valori morale, ca pe un om care îndeamnă la creație. Modernitatea gândirii lui Nicolae Titulescu derivă din patriotismul său, din capacitatea de a corela organic interesele superioare ale patriei sale de consolidarea și apărarea păcii. Binomul pace-drept

reprezintă o constantă a gândirii lui Titulescu formulată în termenii: dreptul internațional nu poate avea ca finalitate superioară decît promovarea, construirea și apărarea păcii (p. 362). O altă componentă a modernității gândirii lui Titulescu rezidă în acțiunea sa practică neabătută pentru promovarea principiilor dreptului internațional în relațiile dintre toate statele lumii (p. 365) iar o a patra componentă decurge din credința sa în rolul dreptului internațional și vizează necesitatea necurgerii la forță și la amenințarea cu forța și reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale (p. 366). În sfîrșit, o a cincea componentă a modernității gândirii lui Nicolae Titulescu constă în ideea că edificarea păcii, ca operă colectivă, nu trebuie să excludă nici un stat de la responsabilitățile soluționării marilor probleme internaționale.

Volumul semnat de Constantin I. Turcu și Ioan Voicu se impune prin profunzimea analizei, prin complexitatea deosebită a documentării ca și prin stilul cit se poate de clar. Prin toate acestea lucrarea se constituie, în opinia noastră ca cea mai completă abordare omogenă tipărită pînă în prezent a gândirii și activității diplomatice a ilustrului om de stat Nicolae Titulescu.

Nicolae Dascălu

* * * *Deputați socialiști în Parlamentul român — Discursuri*, Edit. politică, București, 1983, 358 p.

Sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în Editura politică, a apărut un interesant volum, îngrijit de istoricii Vasile Niculae, Ion Toacă și Georgeta Tudoran, cuprinzînd, selectiv, discursurile deputaților socialiști în anii 1888-1889 și 1919-1921.

În *Cuvînt înainte* autorii explică mobilul care i-a determinat să stringă la un loc cuvîntările, interpelările și intervențiile reprezentanților partidului muncitorilor în Parlamentul țării, cititorul putînd, astfel, înțelege evoluția ascendentă a mișcării noastre muncitorești, în strînsă legătură cu dezvoltarea de ansamblu a victiei economice, sociale și politice românești.

O treime din volum se referă la cuvîntări și interpelări aparținînd celor doi deputați socialiști — V. G. Mortun (ales deputat de Roman, în campania electorală din ianuarie 1888, reales apoi în octombrie 1888, 1891, 1892 și 1895) și Ioan Nădejde (ales în octombrie 1888, la Iași) — reprezentanți ai muncitorimii. În alegerile parțiale din ianuarie 1889 a mai fost ales deputat și Lascăr Veniamin, alt reprezentant al muncitorimii — dar care,

în mod abuziv a fost invalidat. Dat fiind caracterul cenșitar al sistemului electoral de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, prezența celor doi reprezentanți ai muncitorilor în Parlament a constituit un important succes al mișcării muncitorești și socialistice din România. De la tribuna Adunării Deputaților, ci au exprimat punctul de vedere al clasei muncitoare, al țărănimii și a celorlalte pături sociale exploatare, în chestiunile majore ale timpului, precum : problema agrar-țărănească, dezvoltarea industriei naționale, apărarea independenței țării, susținerea mișcării de eliberare a românilor aflați sub stăpînire străină în perspectiva unirii lor cu Țara. Totodată, cuvîntările și interpelările lor s-au referit la necesitatea îmbunătățirii situației materiale a muncitorilor, țărănilor, pentru o legislație a muncii viabilă și, mai cu seamă, pentru dreptul de participare la viața social-politică a țării, căci după cum arăta V. G. Mortun, într-un discurs în ședința Adunării Deputaților din 13 decembrie 1897, la fiecare răspuns la *Mesaj*, el a depus cite un amendament privind introducerea votului universal, prin

care se cerea îndeplinirea uneia din făgăduințele date de Partidul național-liberal și mai apoi a guvernului, prezidat de D. A. Sturdza. Întia oară 10 deputați au iscălit acest amendament; în anul următor l-au iscălit 27, iar în 1897 32 (p. 118).

Mișcarea revoluționară din România s-a manifestat pe planul confruntărilor electorale — cum afirmă autorii — și în primele decenii ale secolului al XX-lea, participând la alegerile din 1909, 1911, 1912 și 1914. Deși în acești ani Partidul muncitorilor n-a mai putut trimite reprezentanți în Parlament datorită măsurilor antimuncitorești luate de cercurile conducătoare politice ale claselor dominante și, în deosebi ca urmare a sprijinului pe care l-a dat clasa muncitoare țărănimii răsculate în primăvara anului 1907 — campaniile electorale au dat prilej partidului clasei muncitoare să răspundească în masele largi ale poporului și să arate acestora programul său de acțiune, care viza, în ultimă instanță, înlăturarea vechii orinduirii politice și instaurarea unei noi orinduirii.

Celelalte două treimi ale volumului au în vedere perioada anilor 1919—1921, cînd, în urma *Mării uniri din 1918*, a modificării sistemului electoral și a introducerii votului universal, reprezentanții muncitorimii pătrund în număr mare în Parlament. Astfel, în 1919, Partidul Socialist trimite în Camera Deputaților 7 reprezentanți: Gh. Cristescu, Ilie Moscovici, Toma Dragu, Al. Dobrogeanu-Gherea, Al. Dunăreanu, Al. Gh. Oprescu și Gh. Panaitescu, numărul acestora ajungînd în 1920 la 20. Deputații socialiști — reprezentanți ai clasei muncitoare și ai altor forțe democratice și progresiste — alcătuiesc în

anii 1919—1921 un important grup parlamentar socialist, care dezbate, în cele două camere ale Parlamentului, atît probleme de interes național general, cît și probleme specifice maselor muncitoare de la orașe și sate. Deputații și senatorii socialiști (în rîndurile senatorilor numărîndu-se George Grigorevici, Iosif Gabriel și Ioan Ianc) acționau în conformitate cu legămîntul solemn formulat în *Declarația de principii, din februarie 1919, a Comitetului Executiv al Partidului Socialist și a Comisiei Generale a Sindicatelor*, ca „România nouă de astăzi să devină România socialistă de mine”. Exprîmînd profundul atașament al clasei muncitoare față de înfăptuirea *Mării Uniri de la 1 decembrie 1918*, reprezentanții muncitorimii au susținut în Adunarea Deputaților și în Senat măsurile legislative menite să ducă la dezvoltarea economico-socială a României reîntregite, la democratizarea ei, la promovarea unei politici de pace și de bună înțelegere cu toate popoarele, apărînd, totodată, interesele fundamentale ale maselor muncitoare de la orașe și sate.

Prin bogatul material documentar pus în circuitul științific privind activitatea deputaților și senatorilor socialiști în Parlamentul țării, volumul se impune atenției tuturor celor interesați să cunoască modul cum au acționat reprezentanții socialiștilor în forul legislativ al României, aducînd, totodată, un plus de informație. Volumul este însoțit de unele note, care contribuie la lămurirea diferitelor noțiuni și evenimente istorice.

Mircea Iosa

„REVISTA DE ISTORIE” publică la prima parte studii, note și comunicări originale, de nivel științific superior, din domeniul istoriei vechi, medii, moderne și contemporane a României și universale. În partea a doua a revistei, de informare științifică, sumarul este completat cu rubricile : Probleme ale istoriografiei contemporane, Cronica vieții științifice, Cartea românească și străină de istorie, în care se publică materiale privitoare la manifestări științifice din țară și străinătate și sînt prezentate cele mai recente lucrări și reviste de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să trimită studiile, notele și comunicările, precum și materialele ce se încadrează în celelalte rubrici, dactilografiate la două rînduri, trimiterile infrapaginate fiind numerotate în continuare. De asemenea, documentele vor fi dactilografiate iar pentru cele în limbi străine se va anexa traducerea. Ilustrațiile vor fi plasate la sfîrșitul textului.

Numele autorilor va fi precedat de inițială, titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Correspondența privind manuscrisele, schimbul de publicații se va trimite pe adresa Comitetului de redacție, B-dul Aviatorilor, nr. 1, București — 71247.

REVISTE PUBLICATE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

- REVISTA DE ISTORIE
- REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE
- STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE
- DACIA. REVUE D'ARCHEOLOGIE ET D'HISTOIRE ANCIENNE
- RÉVUE DES ETUDES SUD-EST EUROPÉENNES
- STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI
 - SERIA ARTA PLASTICĂ
 - SERIA TEATRU-MUZICĂ-CINEMATOGRAFIE
- RÉVUE ROUMAINE D'HISTOIRE DE L'ART
 - SÉRIE BÉAUX-ARTS
 - SÉRIE THÉÂTRE-MUSIQUE-CINÉMA

DIN SUMARUL NUMERELOR VIITOARE

- Formația, cultura și începutul domniei lui Petru Rareș.
Pretendentul Neagu „Vodă”, fiul lui „Basarab voevod” (1633—1644).
Instituția agiei în Țara Românească.
Relațiile lui Francisc al II-lea Rakoezi cu Spania.
Înființarea consulatelor franceze în țările române și impactul asupra spiritului public român. ■
Manualele școlare din epoca pașoptistă în slujba idealurilor naționale românești.
Poziția Marii Britanii la Congresul de pace de la Viena (1814—1815).
Mișcări demografice între Dobrogea și Țara Românească în perioada războiului Crimeii.
Conferința colonială de la Berlin (1884—1885).
Aspecte ale genezei „noului activism” al popoarelor asuprite din Ungaria (1900—1905).
România și țările balcanice în perioada 1900—1911.
Considerații privind social-democrația germană 1869—1914.
Ecoul internațional al ieșirii României din război (mai 1918).
România și condițiile financiare internaționale după primul război mondial (1919—1929).
„Noaptea cuțitelor lungi” în viziunea diplomației românești și americane.
Relațiile culturale dintre România și Marea Britanie (1929—1939).
Curenți social-economice românești în perioada interbelică: doctrina economică a țărănismului.
Conceptia P.C.R. cu privire la sindicate și la unitatea mișcării sindicale în România (1921—1940).
Aspecte ale procesului de creare a Frontului Național Unit Antijaponez al poporului chinez.
Afirmarea Partidului Comunist Român în mișcarea comunistă și muncitorească internațională în perioada postbelică.

RM ISSN0567-630

